

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ) ΑΘΗΝΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

**ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ -
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ. ΣΥΓΚΡΙΣΗ, ΕΦΑΡΜΟΓΗ,
ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βγενόπουλος Βασίλης & Παπαδημητρίου Χαράλαμπος

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Δρ. Δάφνη Κυριακή – Μάνεση

Αθήνα, Νοέμβριος 2017

Πίνακας Περιεχομένων

Συνοτομογραφίες.....	5
Περίληψη.....	6
Abstract	7
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1.2 Μεθοδολογία	11
2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	14
2.1 Αυστρία	14
2.1.1 Ορισμός	14
2.1.2 Ιστορική αναδρομή.....	14
2.1.3 Διαδικασία.....	15
2.1.4 Κριτήρια	16
2.1.5 Οφέλη	16
2.1.6 Αποδοχή του συστήματος	16
2. 2 Βέλγιο.....	18
2.2.1 Ιστορική αναδρομή.....	18
2.2.2 Κριτήρια	18
2.2.3 Οφέλη	18
2.3 Γαλλία.....	20
2.3.1 Ορισμός	20
2.3.2 Ιστορική αναδρομή.....	20
2.3.3 Διαδικασία.....	20
2.3.4 Κριτήρια	23
2.3.5 Οφέλη	23
2.3.6 Αποδοχή συστήματος.....	23
2.4 Γερμανία.....	25
2.4.1 Ορισμός	25
2.4.2 Ιστορική αναδρομή.....	25
2.4.3 Κριτήρια	25
2.4.4 Οφέλη	26
2.4.5 Αποδοχή συστήματος.....	26
2.5 Ηνωμένο Βασίλειο	27
2.5.1 Ορισμός	27

2.5.2 Ιστορική αναδρομή.....	27
2.5.3 Διαδικασία.....	28
2.5.4 Κριτήρια	29
2.5.5 Οφέλη	29
2.5.6 Αποδοχή συστήματος.....	30
2.6 Ιρλανδία.....	31
2.6.1 Ορισμός	31
2.6.2 Ιστορική αναδρομή.....	31
2.6.3 Διαδικασία.....	32
2.6.4 Κριτήρια	33
2.6.5 Αποδοχή συστήματος.....	33
2.7 Ισπανία	35
2.7.1 Ορισμός	35
2.7.2 Ιστορική αναδρομή.....	35
2.7.3 Κριτήρια	36
2.8 Ιταλία.....	38
2.8.1 Ορισμός	38
2.8.2 Ιστορική αναδρομή.....	38
2.8.3 Διαδικασία.....	38
2.8.4 Κριτήρια	39
2.8.5 Οφέλη	39
2.8.6 Αποδοχή συστήματος.....	40
2.9 Κάτω Χώρες.....	41
2.9.1 Ιστορική αναδρομή.....	41
2.9.2 Διαδικασία.....	41
2.9.3 Κριτήρια	42
2.9.4 Αποδοχή συστήματος.....	43
2.10 Κύπρος.....	44
2.10.1 Ο νόμος περί μουσείων	44
2.10.2 Διαδικασία.....	44
2.10.3 Κριτήρια	45
2.10.4 Οφέλη	45
2.10.5 Αποδοχή συστήματος.....	45

2.11 Λετονία.....	47
2.10.1 Ορισμός.....	47
2.11.2 Ιστορική αναδρομή.....	47
2.11.3 Διαδικασία.....	47
2.11.4 Κριτήρια	48
2.11.5 Αποδοχή του συστήματος:	49
2.12 Πολωνία.....	50
2.12.1 Ορισμός.....	50
2.12.2 Ιστορική αναδρομή.....	50
2.12.3 Διαδικασία.....	50
2.12.4 Αποδοχή συστήματος.....	51
2.13 Πορτογαλία.....	52
2.13.1 Ιστορική αναδρομή.....	52
2.13.2 Διαδικασία.....	53
2.13.3 Κριτήρια	54
2.13.4 Οφέλη	54
2.13.5 Αποδοχή του Συστήματος:	54
2.14 Σλοβενία.....	55
2.14.1 Κριτήρια	55
2.14.2 Αποδοχή συστήματος.....	55
2.15 Φινλανδία	56
2.15.1 Ιστορική αναδρομή.....	56
2.16 Χώρες με ελλιπή στοιχεία	57
2.16.1 Δανία	57
2.16.2 Σουηδία.....	57
2.16.3 Σλοβακία	57
2.16.4 Υπόλοιπες Χώρες.....	57
2.17 Συμπεράσματα ευρωπαϊκής ενότητας	58
3. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ.....	61
3.1 Ανασκόπηση διαδικασίας πιστοποίησης – αναγνώρισης στην Ελλάδα.....	61
3.2 Παρουσίαση ισχύουσας ελληνικής κατάστασης	63
3.2.1 Νομοθεσία	63
3.2.2 Διαδικασία.....	63

3.2.3 Απαιτήσεις/Προϋποθέσεις.....	67
3.2.4 Υποχρεώσεις.....	68
3.2.5 Διαφαινόμενα οφέλη	69
3.3 Σύγκριση του ελληνικού συστήματος με συστήματα άλλων χωρών	69
4. ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ Η ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ.....	74
4.1 Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης στο κλείσιμο του 2017	74
4.2 Η γνώμη των μουσείων αναφορικά με την πιστοποίηση – αναγνώριση.....	74
4.2.1 Κατάρτιση, σχεδιασμός και διάχυση ερωτηματολογίου	74
4.2.2 Ορισμός δείγματος	76
4.2.3 Αποτελέσματα έρευνας	76
4.2.4 Συσχετισμοί αποτελεσμάτων.....	97
4.3 2η Ενημερωτική συνάντηση για την αναγνώριση των μουσείων	99
5. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	102
5.1 Προβληματισμοί και προτάσεις	103
5.2 Αδυναμίες έρευνας	103
5.3 Προτάσεις για περεταίρω έρευνα	104
5. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	105
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ	106

Συντομογραφίες

DGPC: Direção Geral do Património Cultural

DRAC: Directions Régionales des Affaires Culturelles

EFQM – Total Quality Management: European Foundation for Quality Management

ICOM: International Council Of Museums

IMC: Instituto dos Museus e da Conservação

MGC: Museum and Galleries Commission

MLA: Museums, Libraries and Archives Council

MSPI: Museums Standards Program for Ireland

NMV: Nederlandse Museum Vereniging

RME: Red de Museos de España

RPM: Rede Portuguesa de Museus

SEM: Sistema Español de Museos

SMF: Service des Musées de France

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα υλοποιήθηκε με σκοπό την ανάδειξη της σημασίας που κατέχει η εφαρμογή του θεσμού της πιστοποίησης για τη βελτίωση των ελληνικών μουσείων. Αυτό υλοποιείται στην έρευνα με αξιοποίηση της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας και της νομοθεσίας για την παρουσίαση των συστημάτων πιστοποίησης των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας αλλά και μέσω της παρουσίασης της γνώμης των ελληνικών μουσείων, με τη χρήση ερωτηματολογίου. Από τα ευρήματα της έρευνας παρουσιάζεται ότι μέχρι στιγμής στην Ελλάδα υπάρχει η πολιτική βούληση για την εφαρμογή και ανάπτυξη του συστήματος πιστοποίησης ενώ γίνεται εμφανές από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων κρίνει απαραίτητη την εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης για τα ελληνικά μουσεία, με μεγαλύτερο όφελος την ενίσχυση του κύρους και της αξιοπιστίας τους. Η αξία της παρούσας έρευνας έγκειται στο ότι υλοποιεί μια συνολική και συγκριτική παρουσίαση των συστημάτων πιστοποίησης ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τις μελλοντικές έρευνες, μετά την εφαρμογή του ελληνικού συστήματος πιστοποίησης.

Λέξεις κλειδιά: πιστοποίηση μουσείων, αναγνώριση μουσείων, πρότυπα πιστοποίησης για τα μουσεία, στοιχεία ποιότητας για τα μουσεία, πολιτιστική πολιτική, μουσειακή πολιτική, αξιολόγηση μουσείων, ποιότητα μουσείων.

Abstract

This thesis aims to highlight the importance of the implementation of an accreditation system for the improvement of the Greek museums. This is carried out by a literature review and review of the legislation in order to present the accreditation systems of the member – states of the European Union and Greece. Furthermore the researchers created a questionnaire in order to collect the opinion of the employees of the Greek museums about this topic. The findings of the survey show that the authorities in Greece continue to have the political will to continue implementation and development of the accreditation system while the majority of the respondents to the questionnaire find it necessary that an accreditation system should be applied to the Greek museums as it would enhance their prestige and credibility. The value of this thesis lies in the fact that it implements a comprehensive and comparative presentation of the accreditation systems of the European Union countries and Greece, which could be used as a reference point for future researches to be held after the implementation of the Greek accreditation system.

Keywords: museum accreditation, museum accreditation standards, museum quality marks, cultural policy, museum policy, museum assessment, museum quality.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε ένα κόσμο με ολοένα μεταβαλλόμενες απαιτήσεις και αυξανόμενες πιέσεις λόγω των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών η διαχείριση του πολιτιστικού τομέα και η ύπαρξη πολιτιστικής πολιτικής από το κάθε κράτος κρίνονται απαραίτητα. Πιο συγκεκριμένα ο τομέας των μουσείων έχει γνωρίσει τις τελευταίες δεκαετίες τεράστια άνθηση καθώς συνέχεια δημιουργούνται ιδρύματα που αυτοαποκαλούνται μουσεία. Πολλές φορές τα εν λόγω ιδρύματα παρουσιάζουν πάρα πολλές διαφορές μεταξύ τους ως προς την ποιότητα και τις υπηρεσίες που προσφέρουν. Αρκετά εξ' αυτών λειτουργούν χωρίς εξειδικευμένο και μόνιμο προσωπικό, χωρίς κατάλληλες υποδομές σε ακαθόριστες ώρες. Ως εκ τούτου γίνεται αντιληπτό ότι θα πρέπει να υπάρχει μια μουσειακή πολιτική από κάθε κράτος, η οποία θα διασφαλίζει πως ο όρος μουσείο θα είναι συνυφασμένος με συγκεκριμένα υψηλά πρότυπα ποιότητας έτσι ώστε να μπορεί να είναι σε θέση να παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες πολιτιστικού περιεχομένου.

Τα πρότυπα αυτά έχουν καθιερωθεί με τους όρους πιστοποίηση/αναγνώριση (ο όρος στα αγγλικά έχει καθιερωθεί ως *accreditation*). Ειδικότερα «Η αναγνώριση αφορά στον έλεγχο και στην αξιολόγηση ενός μουσείου, μέσω προδιαγραφών που έχουν καθοριστεί από αρμόδιο κρατικό φορέα ή έγκυρη επαγγελματική ένωση μουσείων. Το μουσείο, μικρό ή μεγάλο, μητροπολιτικό ή μη, καλείται να αυτοαξιολογηθεί και στη συνέχεια να βελτιωθεί προκειμένου να ανταποκριθεί στα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα. Ζητήματα για τα οποία αξιολογείται το μουσείο είναι μεταξύ άλλων ο τρόπος άσκησης της διοίκησης και η βιωσιμότητα του, η επάρκεια του προσωπικού του, η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των συλλογών του, οι υπηρεσίες του προς το κοινό, η ασφάλεια και η προσβασιμότητα καθώς και οι κτηριακές υποδομές του.» (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2014a).

Βάση των παραπάνω η παρούσα έρευνα εντάσσεται στο ευρύτερο θεματικό πλαίσιο της πολιτιστικής πολιτικής και πιο συγκεκριμένα στην μουσειακή πολιτική, οι ερευνητές με την υλοποίηση της αποσκοπούν στους εξής στόχους: στην παρουσίαση των ισχυουσών νομοθεσιών και των συστημάτων πιστοποίησης που έχουν εφαρμοστεί στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην παρουσίαση της ελληνικής προσπάθειας για τη δημιουργία και εφαρμογή ενός συστήματος πιστοποίησης για τα μουσεία και στην

σύγκριση των δύο μεταξύ τους ώστε να εξαχθούν πιθανά συμπεράσματα σχετικά με την εφαρμογή του. Τέλος ζητείται η γνώμη των ίδιων των μουσείων, ώστε να αποτυπωθεί άμεσα η άποψη τους για την πρόοδο του ελληνικού συστήματος πιστοποίησης.

Κυριότερος σκοπός των ερευνητών είναι η ανάδειξη της αναγκαιότητας της πιστοποίησης ως μέσο βελτίωσης και εγγύησης της ποιότητας των ιδρυμάτων που αυτοαποκαλούνται μουσεία στον ελληνικό χώρο. Πέραν τούτου μπορεί να αναφερθεί πως ακόμη ένας σκοπός είναι να αποτελέσει η παρούσα έρευνα σημείο αναφοράς στους επαγγελματίες του μουσειακού χώρου στην Ελλάδα, οι οποίοι θέλουν να αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα γύρω από το θέμα της πιστοποίησης, καθώς οι ερευνητές εικάζουν πως στο μέλλον (εξαιτίας και της επικείμενης εφαρμογής του συστήματος) θα αποτελεί βασικό θέμα για πολλά μουσεία.

Σε αρκετές από τις ευρωπαϊκές χώρες που έχει εφαρμοστεί πιστοποίηση πριν οι αρμόδιοι φορείς ξεκινήσουν αυτή τη διαδικασία, υιοθέτησαν τον ορισμό του *Διεθνούς Συμβουλίου για τα Μουσεία (International Council Of Museums – ICOM)*¹ για τα μουσεία: σύμφωνα με αυτό τον ορισμό «Μουσείο είναι ένα μη κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, ανοικτό στο κοινό, το οποίο συλλέγει, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει την υλική άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντος της για σκοπούς ερευνητικούς, μελέτης και ψυχαγωγίας.» (International Council of Museums, χ.η.). Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα όπως θα φανεί παρακάτω ο *ICOM* συμμετείχε στη διαδικασία σύνταξης προτύπων πιστοποίησης παρέχοντας συμβουλευτικό ρόλο στις εκάστοτε επιτροπές που δημιουργήθηκαν.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως η πρώτη χώρα που δημιούργησε και υιοθέτησε πρότυπα πιστοποίησης ως αναπόσπαστο κομμάτι της μουσειακής της πολιτικής ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Πιο συγκεκριμένα το 1906

¹ Το Διεθνές Συμβούλιο για Μουσεία είναι ένας οργανισμός που ιδρύθηκε το 1946 από επαγγελματίες των μουσείων. Είναι ένας οργανισμός δημόσιου ενδιαφέροντος που κατέχει συμβουλευτικό ρόλο στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών. Αποτελεί ένα δίκτυο της παγκόσμιας μουσειακής κοινότητας με περισσότερα από τριάντα επτά χιλιάδες (37.000) μέλη ενώ κατέχει ομάδα με ειδικούς από εκατόν σαράντα μία (141) χώρες, η οποία έχει ως σκοπό να βοηθήσει τα μουσεία να αναπτυχθούν σε παγκόσμια κλίμακα (International Council of Museums, χ.η.).

ιδρύθηκε η *Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων* (*American Association of Museums - AAM*)² με σκοπούς τη συνολική βελτίωση των μουσείων και την ενίσχυση του μουσειακού τομέα μέσω της διαδικασίας πιστοποίησης. Παρόλα αυτά μέχρι και το 1971 δεν είχε εφαρμοστεί κάποιο ενιαίο και ομοιόμορφο σύστημα πιστοποίησης που να ισχύει για όλα τα μουσεία της χώρας. Εξαιτίας των διάφορων συνθηκών που επικρατούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες υπήρχε μια γενικευμένη δυσπιστία σχετικά με το αν μπορεί να εφαρμοστεί ενιαίο σύστημα πιστοποίησης. Για να διαλύσει τις αμφιβολίες η Ένωση δημοσίευσε και λειτούργησε πιλοτικά για δύο χρόνια ένα σύστημα πιστοποίησης, το οποίο εντέλει κρίθηκε πετυχημένο και ως εκ τούτου συνεχίζει να εφαρμόζεται. Σύμφωνα με την *Αμερικανική Ένωση Μουσείων* το μουσείο «*ορίζεται σαν ένα οργανωμένο και μη κερδοσκοπικό ίδρυμα κατά βάση με εκπαιδευτικό ή αισθητικό σκοπό, στελεχωμένο από επαγγελματικό προσωπικό, το οποίο κατέχει και χρησιμοποιεί υλικά αντικείμενα, τα οποία προσέχει και εκθέτει στο κοινό σε τακτική βάση.*». Όσα μουσεία επιθυμούσαν να πιστοποιηθούν έπρεπε πρώτα να ελέγξουν αν οι πρακτικές τους συμβαδίζουν με τον παραπάνω ορισμό (Fitzgerald, 1973).

Σήμερα η *Αμερικανική Ένωση Μουσείων* παραμένει υπεύθυνη για την εφαρμογή του προγράμματος πιστοποίησης μετά τη μετονομασία της σε *Αμερικανική Συμμαχία των Μουσείων* (*American Alliance of Museums - AAM*). Για να ενταχθεί στο πρόγραμμα ένα μουσείο θα πρέπει να έχει υιοθετήσει τον ορισμό και επιπλέον να επιτελεί μια συγκεκριμένη αποστολή, να έχει μια συγκεκριμένη πολιτική για την τεκμηρίωση, τη φροντίδα και τη χρήση της συλλογής, να είναι τουλάχιστον για δύο (2) χρόνια προσβάσιμο στο κοινό και να λειτουργεί για χίλιες (1000) ώρες ετησίως, θα πρέπει να έχει προσβάσιμο το 80% της συλλογής του, να μισθώνει τουλάχιστον έναν ειδικό για τα μουσεία, να υπάρχει μόνιμος διευθυντής, ο οποίος θα είναι επιφορτισμένος με τις ημερήσιες εργασίες, να έχει την οικονομική δυνατότητα να λειτουργεί ικανοποιητικά, να πληροί τα *Χαρακτηριστικά της Αριστείας για τα Αμερικάνικα Μουσεία* (*Characteristics of*

² Η Αμερικάνικη Συμμαχία Μουσείων (παλαιότερα Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων) ιδρύθηκε το 1906 με σκοπό να βοηθήσει στην ανάπτυξη προτύπων και στην εφαρμογή των βέλτιστων πρακτικών για τα μουσεία των ΗΠΑ. Σήμερα η Συμμαχία αριθμεί πάνω από 35.000 μέλη, στην προσπάθεια της να εκπροσωπήσει το μεγαλύτερο μέρος της μουσειακής κοινότητας (American Alliance of Museums, χ.η.).

Excellence for U.S. Museums)³ και να έχει συμπληρώσει τα *Βασικά Έγγραφα του Προγράμματος Επαλήθευσης (Core Documents Verification Program)*⁴ (American Alliance of Museums, χ.η.).

Υπεύθυνη για την διεξαγωγή της διαδικασίας και την τελική έγκριση για την παροχή πιστοποίησης είναι η *Επιτροπή Πιστοποίησης (Accreditation Commission)*⁵. Σύμφωνα με την ΑΑΜ τα ίδια τα μουσεία από την προσωπική τους εμπειρία αναφέρουν πως τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την πιστοποίηση παρουσιάζονται στους τομείς της αξιοπιστίας και της υπευθυνότητας, στη διαμόρφωση ξεκάθαρου σκοπού ύπαρξης, στην παροχή βοήθειας και στην προσέλκυση επενδύσεων και στην ενίσχυση της βιωσιμότητας και στην ανάπτυξη του μουσείου σε ένα ισχυρότερο φορέα. Αυτή τη στιγμή έχουν πιστοποιηθεί χίλιοι εξήντα επτά (1.067), (στην πλειοψηφία τους ιδιωτικά), μουσεία από τα δεκαεπτά χιλιάδες πεντακόσια (17.500) που υπολογίζεται ότι υπάρχουν (American Alliance of Museums, χ.η.).

Όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω στην Ευρώπη επιχειρήθηκε να εφαρμοστεί για πρώτη φορά πιστοποίηση από το Ηνωμένο Βασίλειο, επειδή το αμερικανικό μοντέλο θεωρήθηκε πετυχημένο έγινε προσπάθεια να εισαχθεί αυτούσιο παρόλα αυτά η συγκεκριμένη προσπάθεια δεν πέτυχε.

1.2 Μεθοδολογία

Για την επίτευξη της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και η δημιουργία και διάχυση ερωτηματολογίου. Η εργασία χωρίζεται σε τρία διαφορετικά τμήματα: στη συνοπτική παρουσίαση των ευρωπαϊκών χωρών που έχουν υιοθετήσει κάποιο σύστημα πιστοποίησης, στην παρουσίαση της κατάστασης στην Ελλάδα και στη

³ Τα Χαρακτηριστικά της Αριστείας είναι 38 και χωρίζονται σε επτά κατηγορίες οι οποίες έχουν να κάνουν με: την εμπιστοσύνη από το κοινό και την υπευθυνότητα, την ύπαρξη ξεκάθαρου σκοπού και το σχεδιασμό για την επίτευξη του, σωστή οργανωτική και διοικητική δομή, τη διαχείριση των συλλογών, την εφαρμογή του εκπαιδευτικού και ερμηνευτικού ρόλου, την οικονομική σταθερότητα και την ύπαρξη κατάλληλων υποδομών καθώς και κατάλληλο πλάνο για τη διαχείριση κινδύνων (American Alliance of Museums, χ.η.).

⁴ Τα Βασικά Έγγραφα του Προγράμματος Επαλήθευσης είναι πέντε και χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί εάν ένα μουσείο πληροί τις βέλτιστες πρακτικές όπως αυτές αναγράφονται στα εθνικά πρότυπα για τα μουσεία των ΗΠΑ. Τα πέντε αυτά έγγραφα είναι: η δήλωση του στόχου, ο κώδικας δεοντολογίας του μουσείου, ο στρατηγικός σχεδιασμός, σχέδιο εκτάκτων αναγκών για περιπτώσεις καταστροφών και σχέδιο διαχείρισης συλλογών (American Alliance of Museums, χ.η.).

⁵ Η Επιτροπή Πιστοποίησης είναι υπεύθυνη για την τελική απόφαση σχετικά με την απόδοση πιστοποίησης, συνέρχεται τρεις φορές το χρόνο και αποτελείται από επαγγελματίες των μουσείων. Τα μέλη της υπηρετούν σε εθελοντική βάση για ένα διάστημα πέντε ετών (American Alliance of Museums, χ.η.).

γνώμη των μουσείων της ελληνικής επικράτειας. Η διαδικασία της συλλογής των απαραίτητων πληροφοριών και της επακόλουθης έρευνας διήρκησε από το Νοέμβριο του 2016 μέχρι τον Αύγουστο του 2017.

Για τα πρώτα δύο τμήματα αξιοποιήθηκε η μέθοδος της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας, η μελέτη άρθρων και κυρίως η μελέτη των σχετικών νόμων. Το τμήμα των ευρωπαϊκών χωρών ήταν το περισσότερο χρονοβόρο και απαιτητικό καθώς απαιτούσε γνώση και κατανόηση της σχετικής νομοθεσίας αλλά και της γλώσσας που ήταν γραμμένο το κείμενο. Πέρα από μια μεταπτυχιακή εργασία που δημοσιεύθηκε το 2011 και μια διδακτορική διατριβή, στα πορτογαλικά, που δημοσιεύθηκε το 2014, ο όγκος των πληροφοριών σχετικά με την πιστοποίηση ήταν ιδιαίτερα μικρός και γι' αυτό το λόγο οι ερευνητές στηρίχτηκαν κυρίως σε πρωτογενείς πηγές δηλαδή στα νομοθετήματα που είχε εκδώσει η κάθε χώρα επί του θέματος. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση όμως πολλές πληροφορίες παραλήφθηκαν διότι πέρα της αγγλικής, της γαλλικής και της ισπανικής, οι ερευνητές δεν ήταν σε θέση να κατανοήσουν με απόλυτη σαφήνεια τις υπόλοιπες γλώσσες.

Στην περίπτωση νομοθεσιών που ήταν γραμμένες σε χώρες που ξεπερνούσαν το γνωστικό αντικείμενο των ερευνητών έγινε προσπάθεια να ταυτοποιηθούν με τις παρεχόμενες πληροφορίες από τη διπλωματική και διδακτορική εργασία αλλά και από μικρά άρθρα που ήταν στην αγγλική. Για τη μετάφραση των γλωσσών χρησιμοποιήθηκε το σύστημα μετάφρασης της “Google” ενώ για την εξακρίβωση ορισμένων σκοτεινών σημείων, χρησιμοποιήθηκαν λεξικά. Για τις χώρες που δεν βρέθηκαν πληροφορίες δημιουργήθηκε από κοινού με τον επιβλέποντα καθηγητή ένα μήνυμα, το οποίο αποστάλθηκε στους φορείς μουσειακού ενδιαφέροντος της εκάστοτε χώρας. Στο μήνυμα πέρα από τα στοιχεία επικοινωνίας αναφερόταν στην ύπαρξη πιστοποίησης και στην παροχή καθοδήγησης των ερευνητών στις κατάλληλες πηγές σχετικές με την πιστοποίηση. Το μήνυμα αποστάλθηκε το Δεκέμβρη συνολικά σε δεκαεπτά φορείς. Οι ερευνητές όμως δεν έλαβαν καμία απάντηση. Ειδική μνεία πρέπει να γίνει για την περίπτωση της Κύπρου όπου οι ερευνητές απέστειλαν μήνυμα προς το Υπουργείο Πολιτισμού για την παροχή κάποιων διευκρινήσεων, όπου η απάντηση έγινε σε σύντομο χρονικό διάστημα και ήταν ιδιαίτερα ακριβής πάνω στην ερώτηση.

Για το ελληνικό τμήμα αξιοποιήθηκαν οι νομοθεσίες του 1997, του 2002, του 2011 καθώς και η διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε το 2014, ανάμεσα στους φορείς των μουσείων και στο Υπουργείο Πολιτισμού. Επίσης πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με το Υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας ώστε να υπάρξει ενημέρωση και διευκρίνιση σε κάποια σημεία που αφορούν την πιστοποίηση. Για τη γνώμη των μουσείων δημιουργήθηκε και αποστάλθηκε ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο ενώ για τα στοιχεία επικοινωνίας των φορέα αξιοποιήθηκε η πλατφόρμα «Οδυσσεύς», του Υπουργείου πολιτισμού. Τέλος οι ερευνητές παρευρέθησαν και στη 2^η ενημερωτική συνάντηση για την αναγνώριση των μουσείων, ώστε να λάβουν εικόνα για τις πιο πρόσφατες εξελίξεις.

2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

2.1 Αυστρία

2.1.1 Ορισμός

Στην Αυστρία δεν υπάρχει κάποια νομική προστασία για τον όρο μουσείο. Αυτό ουσιαστικά σημαίνει πως στην Αυστρία οποιοδήποτε ίδρυμα μπορεί να οικειοποιείται τον όρο μουσείο. Κάθε οργανισμός όμως μπορεί να εφαρμόσει άτυπα τον κώδικα δεοντολογίας του *ICOM*. Έτσι ένας από τους στόχους του αυστριακού συστήματος πιστοποίησης είναι να διαχωρίσει τα μουσεία που ανταποκρίνονται στον ορισμό του *ICOM* από παρόμοια πολιτιστικά ιδρύματα (*ICOM Österreich and Museumsbund Österreich*, χ.η.).

2.1.2 Ιστορική αναδρομή

Η πρώτη προσπάθεια εισαγωγής προτύπων πιστοποίησης στα μουσεία της Αυστρίας ξεκίνησε το 1998 από το ομοσπονδιακό κρατίδιο της Καρινθίας. Αρχικά έγινε προσπάθεια να εφαρμοστεί το βρετανικό σύστημα πιστοποίησης αλλά τελικά η προσπάθεια αυτή δεν τελεσφόρησε, επειδή δεν ανταποκρίνονταν στην αυστριακή πραγματικότητα (*Manneby et al.*, 1999).

Το 2002 εισήχθη ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης με την ονομασία *Austrian Museum Quality Proof Mark*, το οποίο ουσιαστικό στόχο έχει το διαχωρισμό των μουσείων, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις στον ορισμό του *ICOM*, από τα υπόλοιπα ιδρύματα που οικειοποιούνται καταχρηστικά τον όρο (*ICOM Österreich and Museumsbund Österreich*, 2015a; *Museumsbund Österreich*, χ.η.; *Taylor*, 2015).

Το πρότυπο αναπτύχθηκε σε συνεργασία του *ICOM Αυστρίας* με την *Ένωση Μουσείων Αυστρίας*⁶, (*Museumsbund Österreich*) και βασίζεται στον κώδικα δεοντολογίας του *ICOM*, προσαρμοσμένο στα αυστριακά δεδομένα. Ο τίτλος που απονέμεται στα μουσεία

⁶ Η Ένωση Μουσείων Αυστρίας είναι ένας εθνικός οργανισμός που ασχολείται με θέματα που αφορούν όλα τα αυστριακά μουσεία ανεξαρτήτως μεγέθους και περιεχομένου ενώ παράλληλα ασχολείται με όλα τα περιφερειακά ιδρύματα στα ομόσπονδα κρατίδια που άπτονται μουσειακού ενδιαφέροντος (*Museumsbund Österreich*, χ.η.).

που ολοκληρώνουν τη διαδικασία, ονομάζεται *Σφραγίδα Έγκρισης Μουσείων* (*Museumsgütesiegel*), (*Österreichisches Museumsgütesiegel*, χ.η.).

2.1.3 Διαδικασία

Η ένταξη στο πρόγραμμα είναι εθελοντική. Βασικό προαπαιτούμενο αποτελεί η δέσμευση του για την αναγνώριση και ενσωμάτωση του κώδικα δεοντολογίας του *ICOM* στη λειτουργία του. Αρχικά το ενδιαφερόμενο μουσείο επικοινωνεί με το περιφερειακό γνωμοδοτικό γραφείο⁷ για συμβουλές σχετικά με τη διαδικασία και τα απαραίτητα δικαιολογητικά που πρέπει να συγκεντρώσει και να αποστείλει. Στη συνέχεια συμπληρώνει ένα ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης, το οποίο πρέπει να αποστείλει μέχρι τις τριανταμία (31) Μαρτίου του εκάστοτε έτους. Το μουσείο επιβαρύνεται με οποιαδήποτε έξοδα προκύψουν από την διαδικασία ενώ αξίζει να αναφερθεί πως επειδή οι αυστριακές αρχές δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη σταθερότητα και στη μονιμότητα που πρέπει να έχει ένα μουσείο, ένας οργανισμός μπορεί να επιχειρήσει να λάβει τίτλο πιστοποίησης μόνο στην περίπτωση που έχουν παρέλθει τρία (3) χρόνια από την ίδρυση του. Φυσικά αυτό δεν εμποδίζει τον κάθε οργανισμό να αυτοαποκαλείται μουσείο διότι όπως έχει ήδη αναφερθεί ο όρος δεν είναι νομικά κατοχυρωμένος (*ICOM Österreich and Museumsbund Österreich*, 2015a, 2015b; *Österreichisches Museumsgütesiegel*, χ.η.).

Μεταξύ Μαΐου και Σεπτεμβρίου κάθε έτους εξετάζονται οι αιτήσεις όλων των μουσείων από μια ειδική επιτροπή. Σε περίπτωση θετικής έκβασης τούς απονέμεται ο τίτλος πιστοποίησης για πέντε (5) χρόνια. Σε αντίθετη περίπτωση το ενδιαφερόμενο μουσείο μπορεί να ξεκινήσει εκ νέου τις διαδικασίες για την απόδοση της πιστοποίησης. Τα πιστοποιημένα μουσεία, πριν παρέλθει το διάστημα των πέντε (5) ετών, λαμβάνουν ειδοποίηση για το αν επιθυμούν να υλοποιήσουν τις απαιτούμενες διαδικασίες ώστε να ανανεώσουν τη διάρκεια της πιστοποίησης τους.

Κατά τη διάρκεια της πενταετούς ισχύος της πιστοποίησης αν τα μουσεία που τους έχει απονεμηθεί ο τίτλος δεν πληρούν πλέον τις απαραίτητες προϋποθέσεις, δίνεται ένα χρονικό διάστημα ώστε να συμμορφωθούν με τα απαραίτητα κριτήρια. Σε περίπτωση

⁷ Κάθε ομοσπονδιακό κρατίδιο έχει το δικό του περιφερειακό γνωμοδοτικό γραφείο όπου κάθε μουσείο μπορεί να απευθυνθεί σχετικά με την πιστοποίηση. Στην ουσία τα γραφεία είναι κέντρα παροχής συμβουλών και πληροφοριών, στα οποία μπορούν να απευθυνθούν θεσμοί και άτομα για διάφορα ζητήματα (*Beratungsstellen*, 2017).

που δεν λυθούν τα οποιαδήποτε προβλήματα έχουν προκύψει, παύουν να έχουν τον τίτλο πιστοποίησης και πρέπει να αφαιρέσουν άμεσα το σήμα που τους απονέμεται από τους χώρους του μουσείου. Παρά το γεγονός πως στην ιστοσελίδα της *Σφραγίδας Έγκρισης Μουσείων* γίνεται λόγος για την αφαίρεση του τίτλου από τα μουσεία που είναι ήδη πιστοποιημένα, δεν διευκρινίζεται αν και με ποιον τρόπο διενεργείται κάποιος έλεγχος για να διαπιστωθεί αν το μουσείο συνεχίζει να πληροί τα κριτήρια (ICOM Österreich and Museumsbund Österreich, 2015a; Österreichisches Museumsgütesiegel, χ.η.).

2.1.4 Κριτήρια

Τα ελάχιστα κριτήρια που πρέπει να πληροί ένα μουσείο για να λάβει τον τίτλο πιστοποίησης έχουν κυρίως διαμορφωθεί με βάση τον ορισμό του *ICOM*. Αυτά είναι τα εξής: η νομική προστασία, η ύπαρξη μόνιμης συλλογής και η ύπαρξη συγκεκριμένης πολιτικής, η ύπαρξη συγκεκριμένου σκοπού και συγκεκριμένης θεματολογίας, οι σταθερές οικονομικές προοπτικές, η τεκμηρίωση και συντήρηση των συλλογών, η διαθεσιμότητα της συλλογής για επιστημονικούς σκοπούς, η έκθεση στο κοινό, η ύπαρξη ανθρώπινων και υλικών πόρων για τη δυνατότητα μεταφοράς του υλικού, η παροχή βασικών διευκολύνσεων για το κοινό και τέλος η ύπαρξη συγκεκριμένου ωραρίου διαθεσιμότητας της συλλογής προς το κοινό (ICOM Österreich and Museumsbund Österreich, 2015a).

2.1.5 Οφέλη

Τα μουσεία, τα οποία λαμβάνουν πιστοποίηση έχουν διάφορα πλεονεκτήματα. Μπορούν να παρουσιάζονται ως οργανισμοί που παρέχουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στο κοινό και επιπλέον μπορούν να αιτηθούν για κρατική χρηματοδότηση. Ακόμη ένα σημαντικό πλεονέκτημα είναι ότι αποκτούν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα μάτια άλλων πιθανών δωρητών και κύκλων χρηματοδότησης ενώ ο φορέας μπορεί να αξιοποιήσει τον τίτλο πιστοποίησης για προβολή και δημοσιότητα (ICOM Österreich and Museumsbund Österreich, 2015a).

2.1.6 Αποδοχή του συστήματος

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα των *Μουσείων της Αυστρίας* ο συνολικός αριθμός των καταγεγραμμένων μουσείων της χώρας ανέρχεται στα επτακόσια είκοσι οκτώ (728). Από τη σελίδα για τη *Σφραγίδα Έγκρισης Μουσείων* ο

αριθμός εκείνων που έχουν λάβει τον τίτλο ανέρχεται σε διακόσια σαράντα οκτώ (248) ενώ για το έτος 2016, δεκαέξι (16) μουσεία έλαβαν τον τίτλο για πρώτη φορά και σε δεκαεπτά (17) επεκτάθηκε η άδεια πιστοποίησης τους μέχρι το 2021. Με βάση αυτά τα στοιχεία μπορεί να υπολογισθεί ότι ο μέσος όρος πιστοποιημένων μουσείων ανά έτος είναι περίπου δεκαεπτά (17), δείχνοντας μια αργή αλλά σταθερή εφαρμογή της πιστοποίησης στα αυστριακά μουσεία (Museen in Österreich, χ.η.; Österreichisches Museumsgütesiegel, χ.η.).

2. 2 Βέλγιο

2.2.1 Ιστορική αναδρομή

Με τις μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα μεταξύ των ετών 1980 - 2001, το Βέλγιο μετατράπηκε σε ομοσπονδιακό κράτος, η δομή του οποίου αντιστοιχεί στις τρεις γεωγραφικές και οικονομικές ζώνες που υπάρχουν στο έδαφος του. Η κάθε ζώνη διοικείται από μια κοινότητα (γαλλική, γερμανική, φλαμανδική), η οποία είναι υπεύθυνη για τη χάραξη δική της πολιτικής σε διάφορους τομείς, ανάμεσα σε άλλους και στον πολιτιστικό τομέα.

Κάθε μία από τις τρεις (3) κοινότητες έχει εκδώσει ξεχωριστά νόμους για μουσεία. Παρόλα αυτά μόνο για τη φλαμανδική βρέθηκαν πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή ενός πλήρως ανεπτυγμένου συστήματος πιστοποίησης. Με βάση λοιπόν τα όσα προαναφέρθηκαν και με δεδομένο ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης για το Βέλγιο, κρίθηκε σκόπιμο στην παρούσα έρευνα να παρουσιαστεί το σύστημα πιστοποίησης μουσείων της φλαμανδικής κοινότητας (Warnotte, 2011).

2.2.2 Κριτήρια

Το 1996 η κυβέρνηση της Φλάνδρας εξέδωσε το *Διάταγμα για την Αναγνώριση αλλά και Επιδότηση των Μουσείων (Decree for the Recognition and Subsidisation of Museums)*, το οποίο ήταν εμπνευσμένο από το βρετανικό μοντέλο πιστοποίησης. Σύμφωνα με αυτό τα μουσεία «οφείλουν να συμμορφώνονται με τον ορισμό του ICOM για τα μουσεία, να έχουν συγκεκριμένους στόχους αποτυπωμένους γραπτώς στην πολιτική τους, να αποκτούν και να συντηρούν αντικείμενα καθώς και να διατηρούν επιστημονικές λειτουργίες, να έχουν μια συλλογή αντάξια ενός μουσείου, να έχουν εξασφαλίσει τη συνέχειά τους, να έχουν επαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό, να προσεγγίζουν το κοινό με ένα δυναμικό τρόπο και τέλος να σέβονται τον κώδικα δεοντολογίας που υπάρχει στον χώρο των μουσείων.» (Sani, 2009).

2.2.3 Οφέλη

Το συγκεκριμένο διάταγμα τέθηκε σε εφαρμογή το 1999 και τα κυριότερα οφέλη των μουσείων που υιοθετούν αυτά τα πρότυπα ήταν, εκτός από τη γενική κρατική χρηματοδότηση και η πρόβλεψη πρόσθετης χρηματοδότησης για την υλοποίηση συγκεκριμένων έργων.

Με αυτό τον νόμο τα μουσεία κατηγοριοποιήθηκαν σε εθνικά, ομοσπονδιακά και τοπικά και αξίζει να αναφερθεί ότι ο προϋπολογισμός για τα μουσεία στη φλαμανδική κοινότητα αυξήθηκε από ένα εκατομμύριο τριακόσιες χιλιάδες (1.300.000) ευρώ το 1995 σε επτά εκατομμύρια εκατό χιλιάδες (7.100.000) ευρώ το 2001. Το 2004 ψηφίστηκε το Πολιτιστικό Διάταγμα (*Heritage Decree*), το οποίο επέκτεινε την εφαρμογή προτύπων και σε άλλους πολιτιστικούς φορείς όπως βιβλιοθήκες και αρχεία (Sani, 2009; Tahon, 2004; Warnotte, 2011).

Τέλος κατά την έρευνα που διενεργήθηκε δεν εντοπίστηκε φορέας που να δημοσιεύει στοιχεία με τον αριθμό των πιστοποιημένων μουσείων.

2.3 Γαλλία

2.3.1 Ορισμός

Στη Γαλλία ο όρος μουσείο δεν είναι νομικά προστατευμένος κάτι που δεν ισχύει με τον όρο «*Μουσείο της Γαλλίας*». Πιο συγκεκριμένα με το νόμο του 2002, *Μουσεία της Γαλλίας* είναι ιδρύματα που «στοχεύουν στη διατήρηση, στην αποκατάσταση, στη μελέτη και στον εμπλουτισμό των συλλογών, στη διάθεση τους στο κοινό, στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή εκπαιδευτικών δράσεων, στη εξασφάλιση της ίσης πρόσβασης όλων στον πολιτισμό, στη συνεισφορά στη διαδικασία της μάθησης και της έρευνας καθώς και στη διάχυση τους.» (Loi 2002 – 5/2002; Ministère de la culture et de la communication, 2016a).

2.3.2 Ιστορική αναδρομή

Μέχρι το 1945 υπήρχαν μόνο διασκορπισμένα διατάγματα που αφορούσαν τα μουσεία στη Γαλλία. Ο πρώτος ορισμός το 1945 αφορούσε μόνο τα μουσεία καλών τεχνών και τις γκαλερί και επικεντρώνονταν κυρίως στις συλλογές.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο νόμο, οι συλλογές έπρεπε να είναι «μόνιμες, ανοιχτές στο κοινό και να περιλαμβάνουν έργα καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής σημασίας». Ο παραπάνω ορισμός αντικαταστάθηκε με τον ορισμό στο νόμο της 4ης Ιανουαρίου, 2002. Από τη δημοσίευση του νόμου δόθηκε (στα μουσεία) το χρονικό περιθώριο ενός έτους ώστε να υποβάλουν την αίτηση τους για να λάβουν τον τίτλο πιστοποίησης «*Μουσείο της Γαλλίας*» (*Musée de France*)(Hagedorn-Saupe and Ermert, 2004; Ordonnance 45-1546/1945).

2.3.3 Διαδικασία

Η διαδικασία στην οποία πρέπει να υποβληθεί ένα μουσείο για να του αποδοθεί ο τίτλος «*Μουσείο της Γαλλίας*» είναι ιδιαίτερα περίπλοκη και εμπλέκει πολλούς φορείς. Αρχικά το νομικό πρόσωπο που κατέχει τη συλλογή απευθύνει μια αίτηση προς τον Υπουργό Πολιτισμού ή τον υπουργό στη δικαιοδοσία του οποίου υπάγεται το μουσείο. Η αίτηση αυτή εξετάζεται σε πρωταρχικό στάδιο από τις *Περιφερειακές Διευθύνσεις Πολιτιστικών*

Θεμάτων (*Directions Régionales des Affaires Culturelles - DRAC*)⁸, όπου διαπιστώνεται αν το μουσείο πληροί τα βασικά κριτήρια υπαγωγής στον όρο «Μουσείο της Γαλλίας».

Στη συνέχεια το πόρισμα του πρωταρχικού ελέγχου αποστέλλεται στην Υποδιεύθυνση για την *Πολιτική των Μουσείων στο τμήμα του Γραφείου Εδαφικών Δικτύων* (*Sous-Direction de la Politique des Musées – Bureau des Réseaux Territoriaux*)⁹, τα οποία υπάγονται στην *Υπηρεσία των Μουσείων της Γαλλίας* (*Service des Musées de France - SMF*)¹⁰. Οι εν λόγω φορείς λειτουργούν διαμεσολαβητικά ανάμεσα στα *DRAC* και στις κοινότητες που αφορούν τα υποψήφια μουσεία ενώ παράλληλα ενσωματώνουν τον κατάλογο της συλλογής του ενδιαφερόμενου μουσείου στην *Υποδιεύθυνση Συλλογών* (*Sous-Direction des Collections*)¹¹ με σκοπό τον έλεγχο της συλλογής αναφορικά με την εφαρμογή των κανονισμών. Το *Γραφείο Εδαφικών Δικτύων* είναι υπεύθυνο για τη συλλογή όλων των σχετικών εγγράφων που έχουν δημιουργηθεί μέχρι εκείνο το σημείο και για τη σύνταξη μια σχετικής αναφοράς με αυτά τα στοιχεία και την ενημέρωση του *Ανώτατου Συμβουλίου των Μουσείων της Γαλλίας* (*Haut Conseil des Musées de France*)¹². Επίσης γνωμοδότηση σχετικά με τη συλλογή μπορεί να δοθεί και από την *Εθνική Επιστημονική Επιτροπή για τα Μουσεία της Γαλλίας* (*Commission scientifique*

⁸ Οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Πολιτιστικών Θεμάτων είναι υπεύθυνες για την ενσωμάτωση της πολιτιστικής πολιτικής της κυβέρνησης στην εκάστοτε περιφέρεια. Παρέχουν επίσης συμβουλές και τεχνογνωσία σε πολιτιστικούς συνεργάτες και τοπικές αρχές σε όλους τους τομείς που άπτονται της δικαιοδοσίας του Υπουργείου Πολιτισμού και Επικοινωνίας (Ministère de la culture et de la communication, χ.η.).

⁹ Η Υποδιεύθυνση για την Πολιτική των Μουσείων αναπτύσσει νόμους σχετικά με τα μουσεία και επιβλέπει την εφαρμογή τους. Από τη συγκεκριμένη υποδιεύθυνση προέρχεται ο γραμματέας του Ανώτατου Συμβουλίου των Μουσείων της Γαλλίας και της Εθνικής Επιστημονικής Επιτροπής για τα Μουσεία της Γαλλίας. Η Υποδιεύθυνση αποτελείται από τα εξής γραφεία: Επενδυτικής Πολιτικής, Καινοτομίας και Παροχής Συμβουλών Τεχνικών Ζητημάτων, Καθοδήγησης των Εθνικών Μουσείων, Εδαφικών Δικτύων και Δικτύου Επαγγελματιών (Arrêté, 2009).

¹⁰ Η Υπηρεσία των Μουσείων της Γαλλίας καθορίζει, συντονίζει και αξιολογεί την κρατική πολιτική σε ζητήματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και τις συλλογές των μουσείων. Αποτελείται από την Υποδιεύθυνση των Συλλογών και από την Υποδιεύθυνση για τη Μουσειακή Πολιτική (Arrêté, 2009).

¹¹ Η Υποδιεύθυνση των Συλλογών αναπτύσσει του νόμους και τους κανονισμούς που σχετίζονται με τη μετακίνηση των πολιτιστικών αγαθών και την εξαγωγή τους. Επίσης είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία και την εφαρμογή πολιτικής για τη δημιουργία καταλόγων και ελέγχου για τις συλλογές των Μουσείων της Γαλλίας. Αποτελείται από τα γραφεία: Απογραφής Συλλογών και Διακίνησης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Απόκτησης, Αποκατάστασης, Προληπτικής Συντήρησης και Έρευνας και Ψηφιακής Διάθεσης των Συλλογών (Arrêté, 2009).

¹² Το Ανώτατο Συμβούλιο των Μουσείων της Γαλλίας δημιουργήθηκε με σκοπό να παρέχει συμβουλευτικό ρόλο στις περιπτώσεις που αναγράφονται στα άρθρα L. 442-1, L. 442-3, L. 451-8 - L. 451-10 και L. 452-3 του Κώδικα Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Γαλλίας (Code du Patrimoine) (Code du Patrimoine, 2017).

nationale des musées de France)¹³ ύστερα από αίτηση του Διευθυντή των Μουσείων της Γαλλίας ή του μουσείου που έχει υποβάλει την αίτηση. Η γνωμοδότηση γνωστοποιείται στον κάτοχο της συλλογής πριν ληφθεί η τελική απόφαση σχετικά με την πιστοποίηση από το *Ανώτατο Συμβούλιο των Μουσείων της Γαλλίας*. Κατά την όλη διαδικασία δεν διευκρινίζεται αν διενεργείται κάποιος επιτόπιος έλεγχος στο χώρο του μουσείου.

Το *Ανώτατο Συμβούλιο των Μουσείων της Γαλλίας* αφού λάβει όλες τις απαραίτητες αναφορές από τους εμπλεκόμενους φορείς και εφόσον ακούσει τη γνώμη των εκπροσώπων του ενδιαφερόμενου μουσείου λαμβάνει την τελική απόφαση, την οποία προσυπογράφει ο Υπουργός Πολιτισμού. Σε περίπτωση που το μουσείο δεν υπάγεται άμεσα στον Υπουργό Πολιτισμού, η απόφαση συνυπογράφεται από τον εκάστοτε αρμόδιο υπουργό. (Décret 2002 – 628/2002; Décret 2002 – 852/2002; Ministère de la culture et de la communication, 2011a).

Ο τίτλος «*Μουσείο της Γαλλίας*» μπορεί να αφαιρεθεί στην περίπτωση που η συλλογή του μουσείου παύει να έχει κάποιο πολιτιστικό ενδιαφέρον για το ευρύ κοινό, στην περίπτωση που ο ιδιοκτήτης αδυνατεί να ανταποκριθεί στα απαραίτητα κριτήρια μετά την απονομή του τίτλου καθώς και στην περίπτωση που μετά από τον πάροδο τεσσάρων (4) ετών ο ιδιοκτήτης των συλλογών επιθυμεί την αφαίρεση του τίτλου. Για την αφαίρεση του τίτλου εμπλέκονται διάφοροι φορείς, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με τον έλεγχο για την αφαίρεση του τίτλου ανάλογα την περίπτωση. Η τελική απόφαση υπογράφεται από τον Υπουργό Πολιτισμού, μετά από τη γνωμοδότηση του *Ανώτατου Συμβουλίου των Μουσείων της Γαλλίας*. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ο Υπουργός Πολιτισμού συνεργάζεται από κοινού με τον εκάστοτε, αρμόδιο για το μουσείο, υπουργό. Τέλος, ενώ γίνονται αναφορές στη νομοθεσία για τον έλεγχο των μουσείων δεν ξεκαθαρίζεται το χρονικό πλαίσιο και ο τρόπος με τον οποίο αυτοί διενεργούνται. (Ministère de la culture et de la communication, 2011b).

¹³ Η Εθνική Επιστημονική Επιτροπή για τα Μουσεία της Γαλλίας είναι μια υπηρεσία στην κεφαλή της οποίας βρίσκεται ο Γενικός Διευθυντής της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η οποία καλείται να δώσει γνώμη σχετικά με τις συλλογές μόνο έπειτα από αίτηση των ενδιαφερομένων (Code du Patrimoine, 2017).

2.3.4 Κριτήρια

Οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Πολιτιστικών Θεμάτων είναι υπεύθυνες για τον αρχικό έλεγχο των αιτήσεων των μουσείων, ώστε να διαπιστώσουν αν πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια. Αρχικό κριτήριο αποτελεί η ύπαρξη μόνιμης συλλογής δημόσιου ενδιαφέροντος, η οποία μπορεί να συντηρηθεί από το φορέα. Επιπλέον ο φορέας πρέπει να έχει τη δυνατότητα να παρέχει πρόσβαση στη συλλογή του σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κοινό. Τέλος πρέπει να υπάρχει δυνατότητα σχεδιασμού και εφαρμογής εκπαιδευτικών προγραμμάτων ώστε να συνεισφέρει στην πρόοδο της γνώσης και στη διάχυση της (Ministère de la culture et de la communication, 2011a).

2.3.5 Οφέλη

Εκτός από το κύρος που προσδίδει ο τίτλος, αυξάνονται και οι πιθανότητες του μουσείου να λάβει κρατική επιδότηση για την ανάπτυξη διάφορων τομέων. Καθίσταται εφικτή η δυνατότητα του φορέα να δώσει προσφορά για την απόκτηση αντικειμένων πριν δοθεί αυτή η δυνατότητα σε άλλους φορείς, ενώ παράλληλα μπορεί να επωφεληθεί από ευνοϊκότερες φορολογικές διατάξεις για την απόκτηση αντικειμένων. Επιπλέον παρέχεται η δυνατότητα υπογραφής συμφωνιών αναβάθμισης με το κράτος. Η συλλογή δεν μπορεί να κατασχεθεί αλλά ο φορέας μπορεί να υποβαθμιστεί ή να αναγκαστεί να υιοθετήσει αυστηρές ρυθμίσεις για τη λειτουργία του. Επίσης η συλλογή ασφαρίζεται σε περίπτωση κλοπής. Η μεταφορά των τίτλων ιδιοκτησίας μιας συλλογής είναι εφικτή μόνο σε κάποιο άλλο μουσείο που κατέχει τον τίτλο «*Μουσείο της Γαλλίας*» ενώ στο μουσείο παρέχεται η δυνατότητα συμβουλευτικής αρωγής από τους αρμόδιους κυβερνητικούς φορείς. Τέλος, ένα *Μουσείο της Γαλλίας* μπορεί να αξιοποιήσει εκθέματα από τις αποθήκες των Εθνικών Μουσείων, εξασφαλίζοντας έτσι μια δικτύωση μεταξύ των πιστοποιημένων μουσείων (Ministère de la culture et de la communication, 2011a).

2.3.6 Αποδοχή συστήματος

Στη Γαλλία υπάρχουν περίπου πέντε χιλιάδες (5.000) οργανισμοί που αυτοαποκαλούνται μουσεία. Σύμφωνα όμως με τα πιο πρόσφατα στατιστικά στοιχεία τον τίτλο «*Μουσείο της Γαλλίας*» φέρουν μόλις τα χίλια διακόσια είκοσι (1.220) από αυτά. Τα εξήντα ένα (61) είναι μουσεία που ανήκουν στο κράτος και τριάντα ένα (31) υπάγονται στο

Υπουργείο Πολιτισμού και Επικοινωνίας (Ministère de la culture et de la communication, 2016b; VanPraët, 2003).

2.4 Γερμανία

2.4.1 Ορισμός

Στη Γερμανία όπως και στην Αυστρία ο όρος μουσείο δεν είναι νομικά κατοχυρωμένος. Παρόλα αυτά η *Γερμανική Ένωση Μουσείων (DeutscherMuseumsbund)*, το 1978, έκανε μια προσπάθεια να δημιουργήσει ένα ορισμό, σχετικά με το τι είναι μουσείο (Hagedorn-Saupe, Monika; Ermert, 2008).

Για το συγκεκριμένο ορισμό χρησιμοποιήθηκε ξανά ως βάση ο διεθνής ορισμός του *ICOM* για το μουσείο (2006), στον οποίον βασίστηκαν οι δεκαέξι (16) ομοσπονδίες της Γερμανίας για την έκδοση των δικών τους ορισμών. Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό *«μουσείο μπορεί να θεωρηθεί ένα δημόσιο ή ιδιωτικό ίδρυμα, το οποίο διατηρεί αντικείμενα φυσικής ιστορίας και πολιτισμού. Ένα μέρος της συλλογής θα πρέπει να εκτίθεται στο κοινό, χωρίς εμπορικό σκοπό και θα πρέπει να διαχειρίζεται και να αξιολογείται από ειδικούς. Επιπλέον ένα μουσείο θα πρέπει να εμπίπτει σε κάποια θεματική κατηγορία (ιστορικό, γεωγραφικό κτλ.). Τέλος το μουσείο θα πρέπει να πληροί μια ξεκάθαρη εκπαιδευτική λειτουργία.»* (Klausewitz, 1978).

Επειδή όπως αναφέρθηκε δεν υπάρχει κάποιος νομικός περιορισμός στη συνομοσπονδιακή δημοκρατία της Γερμανίας σχετικά με τα μουσεία, πλέον η γερμανική ένωση μουσείων και το γερμανικό τμήμα του *ICOM* έχουν αναλάβει την προσπάθεια να ενσωματώσουν το διεθνή ορισμό του *ICOM* για τα γερμανικά μουσεία (Deutscher Museumsbund and ICOM-Deutschland, 2006).

2.4.2 Ιστορική αναδρομή

Το Μάιο του 2004 ξεκίνησε η προσπάθεια δημιουργίας προτύπων, ώστε να υπάρξει όπως και στην Ιταλία μια κοινή βάση την οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει το εκάστοτε ομοσπονδιακό κρατίδιο για την ανάπτυξη δικού του συστήματος πιστοποίησης. Η τελική μορφή αυτών των προτύπων δημοσιεύτηκε το 2005 (Belvedere, 2009; Deutscher Museumsbund and ICOM-Deutschland, 2006).

2.4.3 Κριτήρια

Τα πρότυπα στοχεύουν στην ενίσχυση του μουσειακού τομέα και χωρίζονται στους εξής τομείς: στη θεσμική και οικονομική σταθερότητα του φορέα, στην αποτύπωση

ξεκάθαρου σκοπού και θεματολογίας του μουσείου, στη διοίκηση του μουσείου, στο εξειδικευμένο προσωπικό, στη συλλογή, στη διατήρηση, στην έρευνα και την τεκμηρίωση και στην έκθεση και την επικοινωνία με το κοινό. Πάνω σε αυτούς τους τομείς δίνονται αναλυτικές οδηγίες, οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τις Ομοσπονδίες που θα προσπαθήσουν να δημιουργήσουν αντίστοιχα συστήματα πιστοποίησης. Με την υιοθέτηση των προτύπων τα μουσεία ουσιαστικά αποκτούν τη δυνατότητα να έχουν ένα οδηγό που θα τους βοηθά στη διαρκή τους βελτίωση (Deutscher Museumsbund and ICOM-Deutschland, 2006).

2.4.4 Οφέλη

Κατά τη διάρκεια της έρευνας δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστούν επίσημα έγγραφα, μελέτες ή αναφορές σχετικά με πιθανά οφέλη που αποκομίζουν τα μουσεία τα οποία λαμβάνουν πιστοποίηση.

2.4.5 Αποδοχή συστήματος

Ομοίως δεν υπάρχουν δημοσιευμένα στοιχεία για το συνολικό αριθμό των μουσείων που έχουν κάποιου είδους πιστοποίηση. Κάποιες από τις δεκαέξι (16) ομοσπονδίες της Γερμανίας έχουν προσπαθήσει να υλοποιήσουν συστήματα πιστοποίησης για τα μουσεία που ανήκουν στην επικράτεια τους. Παρόλα αυτά δεν έχουν δημοσιευθεί αναφορές από κάποιον επίσημο διακρατικό φορέα, που να δίνουν μια εικόνα για την πρόοδο της διαδικασίας πιστοποίησης στο σύνολο της.

2.5 Ηνωμένο Βασίλειο

2.5.1 Ορισμός

Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης για τα μουσεία, το οποίο εφαρμόζεται στην Αγγλία, στη Βόρειο Ιρλανδία, στην Ουαλία και στη Σκωτία (Arts Council England, χ.η.). Ο ορισμός που χρησιμοποιείται ευρέως για να δηλώσει αν ένας οργανισμός αποτελεί μουσείο έχει δοθεί από την Βρετανική Ένωση Μουσείων (*Museum Association*) το 1998. Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό ένα ίδρυμα για να χαρακτηριστεί ως μουσείο θα πρέπει «να δίνει τη δυνατότητα στο κοινό να εξερευνά τις συλλογές για λόγους έμπνευσης, εκμάθησης και ψυχαγωγίας. Επίσης το ίδρυμα θα πρέπει να συλλέγει, να προστατεύει και να παρέχει πρόσβαση στα αντικείμενα της συλλογής, τα οποία θα διατηρούνται προς όφελος της κοινωνίας» (Hagedorn-Saupe and Ermert, 2004).

2.5.2 Ιστορική αναδρομή

Κατά τη δεκαετία του 1970 επιχειρήθηκε για πρώτη φορά η εφαρμογή του αμερικανικού συστήματος πιστοποίησης, το οποίο φαίνεται να απέτυχε, κυρίως επειδή δεν ήταν προσαρμοσμένο στα δεδομένα του Ηνωμένου Βασιλείου. Στη συνέχεια αναπτύχθηκε το σύστημα πιστοποίησης μουσείων με την ονομασία *Σχέδιο για την Εγγραφή των Μουσείων* «*Museum Registration Scheme*», το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή το 1988, καθιστώντας το Ηνωμένο Βασίλειο την πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που υιοθετούσε την πρακτική της πιστοποίησης ως μέσο αξιολόγησης και βελτίωσης της ποιότητας των μουσείων.

Αρχικά υπεύθυνη για την εφαρμογή του συστήματος ήταν η *Επιτροπή για τα Μουσεία και τις Πινακοθήκες* (*Museum and Galleries Commission – MGC*), η οποία στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από το *Συμβούλιο Μουσείων, Βιβλιοθηκών και Αρχείων* (*Museums, Libraries and Archives Council–MLA*).¹⁴ Σήμερα αρμόδιο για τη διαχείριση στα μουσεία που πληρούν τις προϋποθέσεις είναι το *Συμβούλιο Τεχνών της Αγγλίας* (*Arts Council*

¹⁴ Η Επιτροπή για τα Μουσεία και τις Πινακοθήκες μετονομάστηκε σε Συμβούλιο Βιβλιοθηκών και Αρχείων, το οποίο αποτελούσε υπηρεσία της κυβέρνησης υπεύθυνη για την ανάπτυξη και βελτίωση των μουσείων, των βιβλιοθηκών και των αρχείων της Αγγλίας. Το 2011 οι αρμοδιότητες του μεταφέρθηκαν στο Συμβούλιο των Τεχνών της Αγγλίας. Αυτή ήταν μια κίνηση της κυβέρνησης που εντασσόταν στη γενικότερη πολιτική της, με σκοπό τη μείωση του αριθμού των δημόσιων υπηρεσιών (lootedart.com, 2007; Museums Libraries and Archives, 2011).

England)¹⁵. Η διαφοροποίηση του προγράμματος ανά τα χρόνια αποτυπώθηκε και στην αλλαγή του τίτλου για την πιστοποίηση, καθώς πλέον ο τίτλος *Σχέδιο Εγγραφής* «*Registration Scheme*» αντικαταστάθηκε το 2004 από τον τίτλο *Σχέδιο Πιστοποίησης* «*Accreditation Scheme*» (Arts Council England, χ.η.; Γερασιμίδου, 2011).

2.5.3 Διαδικασία

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το μουσείο που προτίθεται να λάβει πιστοποίηση οφείλει να ελέγξει τις κατευθυντήριες οδηγίες που είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου Τεχνών και έπειτα να συμπληρώσει και να αποστείλει στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα ένα ερωτηματολόγιο. Σε διάστημα τεσσάρων (4) εβδομάδων από την αποστολή του ερωτηματολογίου κρίνεται αν πληροί τις βασικές προϋποθέσεις για να ξεκινήσει η διαδικασία της πιστοποίησης.

Στη συνέχεια συστήνεται μια ομάδα διαχείρισης έργου, η οποία αναλαμβάνει να εναρμονίσει τις πρακτικές του μουσείου με τις προϋποθέσεις πιστοποίησης. Κατά το διάστημα προσαρμογής του μουσείου στις απαραίτητες προϋποθέσεις, ο φορέας λαμβάνει για δώδεκα (12) μήνες την ειδική σήμανση που δίνεται στα μουσεία που βρίσκονται στη διαδικασία =απόκτησης της πιστοποίησης. Με αυτό τον τρόπο το μουσείο δύναται να έχει πρόσβαση σε κάποιου είδους ενίσχυση οικονομικοτεχνικής φύσης.

Έπειτα ακολουθεί η αξιολόγηση η οποία μπορεί να έχει τέσσερις διαφορετικές εκβάσεις: Την παροχή πλήρους πιστοποίησης, τη μερική πιστοποίηση, την αδυναμία λήψης απόφασης λόγω έλλειψης απαραίτητων πληροφοριών ή και την απομάκρυνση του μουσείου από τη διαδικασία πιστοποίησης. Η διάρκεια της πλήρους πιστοποίησης είναι τριετής. Κατά τη διάρκεια ισχύος της πιστοποίησης τα μουσεία οφείλουν να ενημερώνουν το Συμβούλιο των Τεχνών για οποιαδήποτε αλλαγή μπορεί να αφορά στο διοικητικό τους καθεστώς καθώς επίσης και για αλλαγές που αφορούν στο οικονομικό τους κεφάλαιο, στο προσωπικό που τα στελεχώνει και στην τυχόν πώληση τμημάτων της συλλογής. Παρόλα αυτά δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος ελεγκτικός μηχανισμός από

¹⁵ Το Συμβούλιο των Τεχνών ιδρύθηκε το 1946 με Βασιλικό Διάταγμα, με σκοπό να προωθήσει την τέχνη και τον πολιτισμό μέσω διαφόρων δραστηριοτήτων. Είναι ένας εκτελεστικός μη κρατικός φορέας, ο οποίος λαμβάνει χρηματοδότηση από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (Arts Council England, χ.η.; Consolidated Royal Charter, 2013).

πλευράς Συμβουλίου των Τεχνών κατά τη διάρκεια της πιστοποίησης. Αντιθέτως επαφίεται στην πλευρά του μουσείου να ενημερώσει για όποιες αλλαγές τυχόν προκύψουν. Μετά το πέρας των τριών (3) ετών το μουσείο καλείται να υποβάλει μια νέα αίτηση για επαναξιολόγηση. Στην περίπτωση παροχής της μερικής πιστοποίησης, το μουσείο μετά από δώδεκα (12) μήνες επαναξιολογείται με σκοπό την απόκτηση της πλήρους πιστοποίησης. (Arts Council England, 2014).

2.5.4 Κριτήρια

Τα κριτήρια που πρέπει να πληροί ένας οργανισμός χωρίζονται σε τρεις (3) κατηγορίες που αφορούν την κατάσταση του οργανισμού, τις συλλογές του και την εμπειρία που αποκομίζουν οι χρήστες στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του. Η κατάσταση του οργανισμού αφορά την επίδειξη οικονομικής ευρωστίας, την ύπαρξη κατάλληλου προσωπικού και ικανής διοίκησης αλλά και την ύπαρξη ενός ξεκάθਾਰου στόχου για τον οργανισμό. Σχετικά με τις συλλογές, ο κάθε οργανισμός οφείλει να έχει τη δική του συλλογή καθώς και ικανοποιητικά σχέδια για την ανάπτυξη, καταγραφή και τη συντήρηση της. Ενώ σε ότι αφορά τους χρήστες, τονίζεται ότι ο οργανισμός πρέπει να παρέχει υπηρεσίες, οι οποίες θα επικεντρώνονται στις ανάγκες τους (Arts Council England, 2011).

2.5.5 Οφέλη

Σύμφωνα με το *Συμβούλιο Τεχνών* τα οφέλη που αποκομίζει ένας οργανισμός που έχει την πλήρη πιστοποίηση είναι αρκετά. Τα πιστοποιημένα μουσεία αποκτούν μεγαλύτερο κύρος τόσο στη μουσειακή κοινότητα όσο και στο κοινό. Βελτιώνονται οι υπηρεσίες τους ως προς τους χρήστες και παράλληλα αναπτύσσουν τις ικανότητες του προσωπικού τους ενώ ενισχύονται και οι συνεργασίες μεταξύ των οργανισμών. Ένα ακόμη σημαντικό όφελος είναι η τυποποίηση συγκεκριμένων εργασιών και πολιτικών, η οποία βοηθά στην κατάρτιση ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης και βιωσιμότητας από το μουσείο. Τέλος η πιστοποίηση λειτουργεί σαν οδηγός για την αξιολόγηση της απόδοσης ενός μουσείου και το καθιστά επιλέξιμο και ελκυστικό για πιθανή χρηματοδότηση από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα (Arts Council England, 2011).

2.5.6 Αποδοχή συστήματος

Αναφορικά με την αποδοχή του συστήματος πιστοποίησης από τα μουσεία της Αγγλίας σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του 2016 από το *Συμβούλιο Τεχνών του Ηνωμένου Βασιλείου* η εικόνα των πιστοποιημένων μουσείων έχει ως εξής: για το μήνα Νοέμβριο του 2016, ο συνολικός αριθμός πιστοποιημένων μουσείων στο Ηνωμένο Βασίλειο ανέρχεται στα χίλια επτακόσια είκοσι ένα (1721), τα μουσεία που κατέχουν πλήρη πιστοποίηση ανέρχονται σε χίλια πεντακόσια εξήντα ένα (1.561), τα μουσεία με μερική πιστοποίηση ανέρχονται σε εκατόν εξήντα (160) ενώ τρία (3) μουσεία αποχώρησαν οικειοθελώς από το πρόγραμμα (Arts Council England, 2016). Ο συνολικός αριθμός μουσείων στο Ηνωμένο Βασίλειο ανέρχεται περίπου στα δύο χιλιάδες πεντακόσια (2.500) (Museum Association, χ.η.).

2.6 Ιρλανδία

Το νησί της Ιρλανδίας χωρίζεται σε δύο (2) πολιτικές οντότητες. Το μεγαλύτερο και ανεξάρτητο κομμάτι με ονομασία Δημοκρατία της Ιρλανδίας και ένα μικρότερο κομμάτι με επίσημη ονομασία Βόρειος Ιρλανδία, η οποία υπάγεται διοικητικά στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ως εκ τούτου είναι προφανές πως σε αυτή την ενότητα θα αναλυθεί η πιστοποίηση στην Δημοκρατία της Ιρλανδίας.

2.6.1 Ορισμός

Στην Ιρλανδία το *Συμβούλιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Heritage Council)*¹⁶ εξέδωσε το 2014 ένα ορισμό για τα μουσεία, ο οποίος περιλαμβάνει τόσο τις γκαλερί τέχνης όσο και φορείς που συλλέγουν έργα πολιτιστικού ενδιαφέροντος και προσδιορίζει πως: «*τα μουσεία είναι μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που συλλέγουν, προστατεύουν, διαφυλάσσουν, ερευνούν, αναπτύσσουν και ερμηνεύουν συλλογές που απαρτίζονται είτε από δικά τους αντικείμενα είτε έχουν δανειστεί από άλλους φορείς για το δημόσιο συμφέρον. Λειτουργούν ως δημόσιοι χώροι όπου οι άνθρωποι μαθαίνουν και βρίσκουν έμπνευση και ψυχαγωγία δια μέσου της έκθεσης και της έρευνας των αντικειμένων*» Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο παραπάνω ορισμός δίνει έμφαση στη μη κερδοσκοπική φύση ενός μουσείου καθώς και στο κοινωνικό έργο που πρέπει να επιτελεί, όπως δίνεται και στον ορισμό του ICOM. Παρόλα αυτά δεν προκύπτει από πουθενά ότι τα μουσεία πρέπει να είναι ιδρύματα μόνιμου χαρακτήρα (The Heritage Council, 2015).

2.6.2 Ιστορική αναδρομή

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 το *Συμβούλιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ιρλανδίας (Heritage Council)* αναγνώρισε την ανάγκη για τη δημιουργία προτύπων πιστοποίησης για τα μουσεία έτσι ώστε να βελτιστοποιηθούν οι υπηρεσίες που προσφέρουν στο κοινό. Έτσι το 1998 αναπτύχθηκαν πρότυπα πιστοποίησης, τα οποία επιχειρήθηκε να εφαρμοστούν πιλοτικά αλλά δεν υιοθετήθηκαν σε εθνικό επίπεδο μέχρι το 2004. Το 2005 έγιναν εκ νέου προσπάθειες για την εισαγωγή εθνικού συστήματος πιστοποίησης, στις οποίες συμμετείχαν όλα τα μουσεία, τα οποία είχαν συμμετέχει προηγουμένως και στο

¹⁶ Το Συμβούλιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς δημιουργήθηκε το 1995 και είναι ένα θεσμικό όργανο που σκοπό έχει την παροχή χρηματοδότησης, εξειδικευμένων συμβουλών, τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την προάσπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ιρλανδίας (The Heritage Council, χ.η.).

πιλοτικό πρόγραμμα. Οπότε το 2006 εφαρμόστηκε για πρώτη φορά σε εθνικό επίπεδο το σύστημα πιστοποίησης με τίτλο *Πρόγραμμα Προτύπων για τα Μουσεία της Ιρλανδίας (Museums Standards Program for Ireland – MSPI)*, (Camacho, 2014).

2.6.3 Διαδικασία

Στην Ιρλανδία η διαδικασία της απονομής του τίτλου πιστοποίησης σε ένα μουσείο είναι χρονοβόρα και μπορεί να διαρκέσει μέχρι και πέντε (5) χρόνια. Η διεύθυνση του Μουσείου θα πρέπει να ορίσει έναν υπεύθυνο έργου, ο οποίος θα αναλάβει τη διαχείριση του προγράμματος. Για την έναρξη της διαδικασίας, το μουσείο θα πρέπει αρχικά να αποδείξει στο συμβουλευτικό σώμα του *MSPI* ότι πληροί τρεις (3) βασικές προϋποθέσεις.

Ότι δηλαδή λειτουργεί βάση του κρατικού ορισμού για τα μουσεία, ότι μπορεί να προμηθεύσει το συμβουλευτικό σώμα με τα καταστατικά του έγγραφα καθώς επίσης και με έγγραφα που αναφέρονται στη φύση και στο καθεστώς ιδιοκτησίας των αντικειμένων του. Εφόσον διαπιστωθεί πως το μουσείο πληροί αυτές τις προϋποθέσεις το *Συμβούλιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Heritage Council)* δίνει την έγκριση του για την έναρξη της διαδικασίας πιστοποίησης.

Αφού το μουσείο ενημερωθεί για την έναρξη της διαδικασίας υποχρεούται να ορίσει δύο (2) άτομα από το προσωπικό του, τα οποία θα είναι υπεύθυνα ώστε να ενημερωθούν περεταίρω για τις λεπτομέρειες της διαδικασίας και την πιστοποίηση γενικότερα. Κατά τη διάρκεια της ενημέρωσης επιλέγεται ένα πιστοποιημένο μουσείο που θα αναλάβει να βοηθήσει το υπό πιστοποίηση μουσείο. Η διαδικασία περιλαμβάνει τρία (3) στάδια: στο πρώτο από αυτά το μουσείο, κατά τη διάρκεια ενός εξαμήνου, αξιολογεί τη λειτουργία του με βάση τα κριτήρια πιστοποίησης και επισημαίνει τυχόν θέματα που χρήζουν διευκρινήσεων ή την παροχή συμπληρωματικών πληροφοριών. Μετά το πέρας του εξαμήνου το μουσείο δέχεται την πρώτη αξιολόγηση στο χώρο του από δύο συμβούλους του *MSPI*.

Στο δεύτερο στάδιο δίνεται χρόνος είκοσι (20) μηνών στα μουσεία ώστε να προετοιμαστούν για την απόδοση του προσωρινού τίτλου πιστοποίησης. Και πάλι δύο σύμβουλοι του *MSPI* θα επισκεφτούν το μουσείο για να αξιολογήσουν την πρόοδο του.

Με βάση την έκθεση τους θα κριθεί αν θ' αποδοθεί ο τίτλος της μερικής πιστοποίησης. Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο το μουσείο κάνει αίτηση για την απόδοση πλήρους πιστοποίησης, (είκοσι τέσσερις (24) μήνες μετά την αίτηση για μερική πιστοποίηση). Αυτή τη φορά οι δύο (2) σύμβουλοι που καλούνται να κάνουν την αξιολόγηση θα πρέπει πρώτα να διαπιστώσουν αν το μουσείο έχει τηρήσει τις προϋποθέσεις για μερική πιστοποίηση. Είναι πιθανό η διαδικασία να συντομευθεί στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι το μουσείο πληροί όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις κατά την ολοκλήρωση του προηγούμενου, δεύτερου σταδίου.

Το συμβούλιο του *MSPI* δημιούργησε σε πειραματικό στάδιο ένα μηχανισμό για τον έλεγχο των μουσείων που κατέχουν πλήρη πιστοποίηση και επιθυμούν να τη διατηρήσουν. Σύμφωνα με αυτό τα μουσεία καλούνται εντός τριών (3) ετών από την απονομή του τίτλου να αποστείλουν μια αίτηση ώστε να επιβεβαιώσουν πως συνεχίζουν να πληρούν τα κριτήρια. Ένας σύμβουλος θα αξιολογήσει τις δηλώσεις του μουσείου, θα το επισκεφτεί και θα συντάξει μια έκθεση προς το *Πολιτιστικό Συμβούλιο*. Η έκθεση θα ληφθεί υπόψη για την έκδοση ανανέωσης της πιστοποίησης του μουσείου. Στην ουσία όσοι επιθυμούν να συνεχίζουν να διατηρούν τον τίτλο πιστοποίησης θα πρέπει να επαναλαμβάνουν την παραπάνω διαδικασία ανά τριετία (The Heritage Council, 2015).

2.6.4 Κριτήρια

Τα κριτήρια που πρέπει να πληροί ένα μουσείο για την απόδοση πιστοποίησης είναι συνολικά τριάντα τέσσερα (34), τα οποία χωρίζονται σε επτά (7) βασικές κατηγορίες. Τα είκοσι πέντε (25) από τα κριτήρια είναι απαραίτητα για την απόδοση μερικής πιστοποίησης ενώ τα άλλα εννέα (9) χρειάζονται για την πλήρη πιστοποίηση. Οι επτά (7) κατηγορίες που εμπίπτουν τα κριτήρια αφορούν: τη διοίκηση και την πολιτική του μουσείου, τη διαχείριση και τεκμηρίωση των αντικειμένων, την έκθεση, την εκπαίδευση και την πρόσβαση του κοινού (The Heritage Council, 2015).

2.6.5 Αποδοχή συστήματος

Μέχρι σήμερα πενήντα οκτώ (58) μουσεία έχουν συμμετάσχει στη διαδικασία πιστοποίησης, από αυτά είκοσι οκτώ (28) έχουν λάβει πλήρη πιστοποίηση ενώ δώδεκα (12) έχουν λάβει μερική. Ενδεχομένως ο αριθμός αυτός φαντάζει μικρός, όμως στην πραγματικότητα δεν είναι αν ληφθεί υπόψη η χρονοβόρα διαδικασία, οι καθυστερήσεις

του προγράμματος και το ότι το πιστοποιημένο μουσείο δεν φαίνεται να αποκομίζει σημαντικά οφέλη. Πιο συγκεκριμένα το κυριότερο όφελος που φαίνεται να προκύπτει από την απόδοση του τίτλου πιστοποίησης είναι η εμπιστοσύνη που χτίζεται ανάμεσα στο μουσείο και στις κοινότητες που εξυπηρετεί (The Heritage Council, χ.η.).

2.7 Ισπανία

2.7.1 Ορισμός

Στην Ισπανία υπάρχουν τόσο κρατικοί νόμοι που ισχύουν σε όλη την επικράτεια της όσο και μεμονωμένοι νόμοι που εκδίδονται μόνο για τα μουσεία συγκεκριμένων περιφερειών. *«Ένα μουσείο ορίζεται ως ένας μόνιμος οργανισμός που αποκτά, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει με σκοπό τη μελέτη, εκπαίδευση και αναδημιουργία υλικού καθώς και συλλογών ιστορικής, καλλιτεχνικής, επιστημονικής και τεχνολογικής αξίας ή οποιοδήποτε άλλο είδος με πολιτιστική αξία»* (Ley 16/1985, Hagedorn-Saupe and Ermert, 2004).

2.7.2 Ιστορική αναδρομή

Στην Ισπανία εξαιτίας των ιδιαίτερων πολιτικών συνθηκών καθυστέρησε αρκετά η έκδοση νόμων για την οργάνωση των μουσείων. Παρόλο που με το ισπανικό Σύνταγμα του 1978 αναγνωρίστηκαν διοικητικά και πολιτικά δικαιώματα στις δεκαεπτά αυτόνομες κοινότητες που απαρτίζουν το κράτος της Ισπανίας, χαρακτηριστικό ίσως της κατάστασης είναι το γεγονός ότι μέχρι και το 1980, η ισπανική νομοθεσία σχετικά με τα μουσεία ήταν η ίδια από το 1936. Το 1985 ανακοινώθηκε η δημιουργία του *Ισπανικού Συστήματος για τα Μουσεία* (*Sistema Español de Museos – SEM*) μετά από έκκληση των επαγγελματιών των μουσείων για τη δημιουργία ενός νέου νομικού καθεστώτος εναρμονισμένου με τις βασικές αρχές του *ICOM* (Camacho, 2014).

Το 1987 εκδίδεται βασιλικό διάταγμα, το οποίο θέτει σε εφαρμογή το *SEM*. Τα μουσεία που ήθελαν να συμμετέχουν στο *SEM* υπόκειντο σε διαδικασίες με βάση κριτήρια που όριζε το Υπουργείο Πολιτισμού. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί πως το σύστημα διοίκησης των μουσείων είναι αποκεντρωτικό, δηλαδή οι δεκαεπτά (17) αυτόνομες κοινότητες είναι υπεύθυνες για τα μουσεία που υπάρχουν στην περιφέρειά τους. Η διαδικασία μεταφοράς των διοικητικών αρμοδιοτήτων, σχετικά με τα μουσεία, από το κράτος προς τις αυτόνομες κοινότητες διήρκεσε περίπου μια δεκαετία (1982 – 1992). Πλέον υπάρχουν κάποια εθνικά μουσεία και (κάποια) μουσεία τα οποία απλά χρηματοδοτούνται από το κράτος. Η εφαρμογή του διατάγματος του 1987 είναι υποχρεωτική για τα εθνικά μουσεία (Camacho, 2014).

Σύμφωνα με το *SEM*, όλα τα εθνικά μουσεία καθώς και αυτά που χρηματοδοτούνται από το κράτος θα πρέπει να υιοθετήσουν τις βασικές αρχές για τα μουσεία όπως αυτές αποτυπώνονται στον ορισμό του *ICOM*. Πιο συγκεκριμένα ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις υπηρεσίες που πρέπει να παρέχουν αυτά τα μουσεία, οι οποίες είναι η συντήρηση, η τεκμηρίωση και η προσβασιμότητα της συλλογής από το κοινό και τους ερευνητές. Ένας ακόμη σκοπός τους προγράμματος είναι να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των μουσείων (Real Decreto 620/1987).

Το Υπουργείο Πολιτισμού εφάρμοσε αρκετές ενέργειες αποσκοπώντας την υιοθέτηση του *SEM* από όλα τα μουσεία της Ισπανίας παρόλα αυτά δεν κατόρθωσε να επιβάλει την εφαρμογή του και το 2009 δημιουργείται το *Ισπανικό Δίκτυο Μουσείων (Red de Museos de España – RME)*. Το συγκεκριμένο δίκτυο ορίζεται ως δομή που στοχεύει στο συντονισμό και στη συνεργασία των δημόσιων φορέων που ασχολούνται με τα μουσεία καθώς επίσης και στη γενικότερη βελτίωση των μουσείων. Σκοπός του δικτύου είναι η προαγωγή της ποιότητας μέσω διαμοιρασμού προγραμμάτων επαγγελματιών και ιδεών βοηθώντας στην πρόσβαση των πολιτών στον πολιτισμό. Για την εφαρμογή του συστήματος είναι επιφορτισμένο το *Συμβούλιο των Μουσείων (Consejo de Museos)*¹⁷. Όμως ούτε αυτό έχει εφαρμοστεί. Πρέπει να αναφερθεί πως το συγκεκριμένο σύστημα δεν αντικατέστησε το *SEM* αλλά συνυπάρχει νομικά από το 2009 και έπειτα (Camacho, 2014).

2.7.3 Κριτήρια

Σύμφωνα με το Βασιλικό Διάταγμα που εκδόθηκε στις 31 Ιουλίου του 2009, οι προϋποθέσεις για ένα μουσείο, το οποίο επιθυμεί να γίνει μέλος του Δικτύου είναι: η ποιότητα της συλλογής και η εθνική και διεθνής προβολή της, τα μουσεία θα πρέπει να δεσμεύονται για την εφαρμογή νέων τεχνολογιών και καινοτομιών μέσω του μουσειολογικού τους πλάνου. Επίσης το μουσείο θα πρέπει να επανδρώνει επαρκή και παράλληλα εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να μπορεί να εγγυηθεί την ποιότητα των

¹⁷ Το Συμβούλιο των Μουσείων είναι ένα συλλογικό όργανο που είναι υπεύθυνο μεταξύ άλλων για τον καθορισμό των κριτηρίων που χρειάζονται για να γίνει ένα μουσείο μέλος στο δίκτυο των μουσείων. Η Γενική Διεύθυνση Καλών Τεχνών και Πολιτιστικής Κληρονομιάς διαθέτει τους απαραίτητους πόρους για τη λειτουργία του Συμβουλίου (Real Decreto 1305/2009).

υπηρεσιών. Τέλος ο φορέας θα πρέπει να είναι προσβάσιμος για όλους και η ανάλυση της συλλογής βάση του είδους των τεκμηρίων (Real Decreto 1305/2009).

Παρόλα αυτά στην Ισπανία ακόμα δεν έχει καρποφορήσει η προσπάθεια για την εφαρμογή του *Δικτύου των Μουσείων* ενώ σύγχυση προκαλεί το γεγονός πως ο *SEM* τυπικά δεν έχει καταργηθεί.

2.8 Ιταλία

2.8.1 Ορισμός

Όπως και στην περίπτωση άλλων χωρών έτσι και στην Ιταλία άργησε να δοθεί ένας ορισμός για τα μουσεία. Πιο συγκεκριμένα από το 2004, στην ιταλική νομοθεσία ένα μουσείο ορίζεται ως «μια μόνιμη εγκατάσταση, η οποία αποκτά, συντηρεί, οργανώνει και εκθέτει πολιτιστικά αντικείμενα για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.» (Sani, 2017). Παρόλα αυτά στην υπουργική απόφαση του 2001 υιοθετείται ο ορισμός που έχει δοθεί από τον *ICOM* για τα μουσεία (D.M 10.05.2001).

2.8.2 Ιστορική αναδρομή

Από τους πρώτους νόμους που αφορούν τα μουσεία στην Ιταλία ήταν ο νόμος του 1960, ο οποίος χώρισε τα μουσεία σε τέσσερις (4) κατηγορίες και επισήμανε ποια δεν ανήκαν στο κράτος. Στην Ιταλία όπως και στην Ισπανία εξαιτίας των ιδιαίτερων πολιτικών και κοινωνικοοικονομικών συνθηκών έχουν δημιουργηθεί διαφορετικές προοπτικές στις διάφορες περιφέρειες , οι οποίες ευνοούν μια αποκεντρωμένη διοίκηση, που διατυπώνεται και στη διαχείριση των μουσείων (Camacho, 2014).

Πιο συγκεκριμένα μετά τα μέσα της δεκαετίας του '90 κάθε περιφέρεια έχει τη δυνατότητα να εκδώσει τους δικούς της νόμους σχετικά με τα μουσεία. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η υπουργική απόφαση του 2001, η οποία τυποποιεί κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με τα πρότυπα πιστοποίησης (όπως αυτά συντάχθηκαν το 2000). Παρά το γεγονός ότι δεν είναι υποχρεωτική η θέσπιση νόμων για την πιστοποίηση των μουσείων, στην περίπτωση που οι περιφέρειες θελήσουν να υιοθετήσουν κάποιο σύστημα πιστοποίησης, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν ως βάση (για την δημιουργία δικού τους συστήματος) τη συγκεκριμένη απόφαση (D.M 10.05.2001).

2.8.3 Διαδικασία

Όπως προαναφέρθηκε το ιταλικό μοντέλο πιστοποίησης είναι περιφερειακό και ως εκ τούτου στην παρούσα έρευνα κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστεί το εθνικό γενικό πλαίσιο, το οποίο συμβουλευεται και τροποποιεί σύμφωνα με τις υπάρχουσες ανάγκες η διοίκηση της κάθε περιφέρειας.

Όσον αφορά τη διαδικασία πιστοποίησης υπάρχουν γενικές οδηγίες, οι οποίες έχουν αποτυπωθεί στο «*Νομοσχέδιο στα τεχνικό – επιστημονικά κριτήρια και στα πρότυπα για τη λειτουργία και την ανάπτυξη των μουσείων*» (*Atto di indirizzo sui criteri tecnico-scientifici e sugli standard di funzionamento e sviluppo dei musei*). Σύμφωνα με τα όσα έχουν αναφερθεί εκεί, το πρώτο στάδιο για την εκκίνηση της διαδικασίας πιστοποίησης είναι η αυτοαξιολόγηση των μουσείων με στόχο τον εντοπισμό των ελλείψεων και των πλεονεκτημάτων τους. Καθίσταται σαφές πως η αυτοαξιολόγηση πρέπει να περιλαμβάνει μια εις βάθος κριτική ανάλυση για τα μουσειακά ιδρύματα. Επίσης η διαδικασία αυτοαξιολόγησης κρίνεται απαραίτητη για την καθιέρωση κοινής γνωσιακής βάσης σε ό,τι αφορά τους τομείς αποδοτικότητας (δυνατότητα να πετύχει αποτελέσματα) και επίδοσης (δυνατότητα να πετύχει αποτελέσματα με τη μικρότερη δυνατή χρήση πόρων).

Το επόμενο βήμα αφορά την εφαρμογή αξιολόγησης από τη διοίκηση της εκάστοτε περιφέρειας. Τέλος αναφέρεται πως για τη διευκόλυνση της, η διοίκηση της περιφέρειας μπορεί να μελετήσει και να προσαρμόσει στα ιταλικά δεδομένα το αμερικανικό και βρετανικό μοντέλο πιστοποίησης (D.M 10.05.2001).

2.8.4 Κριτήρια

Τα κριτήρια τα οποία θα πρέπει να πληροί ένα μουσείο χωρίζονται σε οκτώ κατηγορίες: στο νομικό καθεστώς, στην οικονομική κατάσταση, στις υποδομές, στο προσωπικό, στην ασφάλεια, στη διαχείριση των συλλογών, στις υπηρεσίες προς το κοινό και στις σχέσεις με την τοπική κοινότητα (Cerquetti and Montella, 2011).

2.8.5 Οφέλη

Ο σκοπός της πιστοποίησης είναι κυρίως να δώσει στα μουσεία μια εικόνα για την αξιολόγηση της κατάστασης τους. Πιθανά πλεονεκτήματα τα οποία προσφέρει η πιστοποίηση είναι η διεκδίκηση πόρων από το δημόσιο ταμείο και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των πιστοποιημένων μουσείων. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τα πρότυπα, ο φορέας αποτυγχάνει στη διαδικασία πιστοποίησης, παράλληλα όμως μπορεί να πραγματοποιηθεί έρευνα για να διαπιστωθούν οι αιτίες της αποτυχίας και πιθανοί τομείς που χρήζουν βελτίωσης (Belvedere, 2009).

2.8.6 Αποδοχή συστήματος

Σχετικά με την αποδοχή του συστήματος πιστοποίησης των μουσείων στην Ιταλία δεν είναι δυνατόν να αναφερθούν συγκεκριμένοι αριθμοί επειδή όπως έχει ήδη γραφεί δεν υπάρχει εθνικό σύστημα για την πιστοποίηση. Ως εκ τούτου δεν έχουν συλλεχθεί στατιστικά στοιχεία. Παρόλα αυτά από τις είκοσι (20) περιφέρειες της Ιταλίας υπάρχουν κάποιες οι οποίες έχουν ολοκληρώσει το σύστημα πιστοποίησης, κάποιες οι οποίες βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο ενώ άλλες (οι περισσότερες) δεν το έχουν εφαρμόσει καθόλου. (Γερασιμίδου, 2011).

2.9 Κάτω Χώρες

2.9.1 Ιστορική αναδρομή

Το 1997 δημιουργήθηκε από την Ένωση Μουσείων των Κάτω Χωρών (*Nederlandse Museum Vereniging – NMV*)¹⁸, ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης, το οποίο βασίστηκε πάρα πολύ στο βρετανικό σύστημα. Πρέπει να αναφερθεί πως η *NMV* είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη και βελτίωση των μουσείων και το έργο της είναι ιδιαίτερα σημαντικό, δεδομένου ότι και στις Κάτω Χώρες δεν υπάρχει συγκεκριμένος νόμος για τα μουσεία, καθώς η αυτορρύθμιση φαίνεται να αποτελεί αφετηρία στο πολιτιστικό σύστημα των Κάτω Χωρών. Υπάρχουν ωστόσο κάποιοι κανόνες που αφορούν στη συλλογή, οι οποίοι αναγράφονται στο νομοσχέδιο για τη «Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Η *NMV* ανέπτυξε επίσης ένα κώδικα δεοντολογίας, ο οποίος βασίζεται στον κώδικα του ICOM (Bína et al., 2013).

2.9.2 Διαδικασία

Τα μουσεία που θέλουν να λάβουν πιστοποίηση οφείλουν να απαντήσουν σε ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, το οποίο είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα του *Μητρώου για τα Μουσεία των Κάτω Χωρών*¹⁹. Εκτός από το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο το μουσείο υποχρεούται να αποστείλει στο γραφείο του *Μητρώου* ένα φάκελο στον οποίο θα περιλαμβάνονται όλα τα στοιχεία του. Σε περίπτωση που το μουσείο πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις προγραμματίζεται επιτόπιος έλεγχος από έναν αρμόδιο ελεγκτή. Έπειτα ο ελεγκτής δημιουργεί μια έκθεση η οποία λαμβάνεται υπόψη από το *Συμβούλιο του Μητρώου των Μουσείων των Κάτω Χωρών* που θα λάβει την τελική απόφαση σχετικά με την έκδοση πιστοποίησης. Πρέπει να αναφερθεί πως το μουσείο επιβαρύνεται με τα έξοδα που θα προκύψουν από την διαδικασία. Αν το μουσείο λάβει την πιστοποίηση υποχρεούται να αναφέρει εντός ενός μήνα στο *Μητρώο* οποιαδήποτε δραστική αλλαγή έχει λάβει χώρα. Το μουσείο θα πρέπει επίσης να καταβάλλει ετήσια

¹⁸ Η Ένωση Μουσείων των Κάτω Χωρών είναι μια κοινοπραξία μεταξύ των μουσείων των Κάτω Χωρών στην οποία συμμετέχουν περίπου πεντακόσια (500) μουσεία. Σκοπός της είναι η προώθηση των συμφερόντων και η καλλιέργεια επαγγελματισμού στα μέλη της καθώς και η υποστήριξη του *Μητρώου* για τα Μουσεία των Κάτω Χωρών. Από το 2014 μετονομάστηκε σε Ένωση Μουσείων (*Museumvereniging*, χ.η.).

¹⁹ Στο *Μητρώο Μουσείων* γράφονται τα ιδρύματα που αποδεδειγμένα πληρούν όλα τα απαραίτητα κριτήρια, τα οποία πρέπει να χαρακτηρίζουν την υψηλή ποιότητα που πρέπει να παρέχει ένα μουσείο. Ο ανεξάρτητος θεσμός του *Μητρώου* για τα Μουσεία των Κάτω Χωρών είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση του *Μητρώου* (*Museumregister Nederland*, χ.η.).

συνδρομή στο *Μητρώο*. Τέλος αξίζει να σημειωθεί πως στις Κάτω Χώρες μπορούν να πιστοποιηθούν και οι βοτανικοί κήποι (Museumregister Nederland, χ.η.).

2.9.3 Κριτήρια

Το 2015 δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα του *Μητρώου για τα Μουσεία των Κάτω Χωρών* το αναθεωρημένο πρότυπο πιστοποίησης (*Museumnorm*), στο οποίο αναγράφονται δεκαεπτά (17) κριτήρια που πρέπει να ακολουθήσει το μουσείο που θέλει να λάβει πιστοποίηση. Τα κριτήρια αυτά χωρίζονται σε τρεις (3) κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία αφορά τη διοικητική και οικονομική δομή του μουσείου. Συγκεκριμένα το μουσείο θα πρέπει να υιοθετήσει τον κώδικα δεοντολογίας, να προσκομίσει ένα έγγραφο στο οποίο θα αναγράφονται η νομική υπόσταση και ο σκοπός του, να έχει μια ξεκάθαρη πολιτική στην οποία θα δηλώνεται ο στόχος, ο τρόπος επίτευξης του και τα οικονομικά μέσα που διαθέτει. Επιπλέον το μουσείο θα πρέπει να συντάσσει μια ετήσια έκθεση με τα οικονομικά του πεπραγμένα και να εφαρμόζει τον *Κώδικα Πολιτιστικής Διαχείρισης (Governance Code Cultuur)*. Επίσης θα πρέπει να εφαρμόζει μέτρα ασφαλείας για τη συλλογή και το κοινό του και τέλος να στελεχώνεται από εξειδικευμένο προσωπικό.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά τη συλλογή του μουσείου. Η συγκεκριμένη κατηγορία έχει έξι (6) κριτήρια. Αρχικά το μουσείο πρέπει να έχει δική του συλλογή καθώς και (πολιτική απόκτησης των αντικειμένων, η οποία θα επικαιροποιείται τακτικά). Το μουσείο θα πρέπει να διενεργεί έλεγχο για την προέλευση των αντικειμένων που αποκτά. Θα πρέπει επίσης να τεκμηριώνει συστηματικά τα αντικείμενα που έχει στην κατοχή του και να φροντίζει ώστε αυτές οι πληροφορίες να είναι διαθέσιμες στο ευρύ κοινό. Θα πρέπει να φροντίζει για τη συντήρηση της συλλογής και θα πρέπει να διεξάγει επιστημονική έρευνα για τα αντικείμενα της συλλογής του και να διαδίδει τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας.

Η τρίτη κατηγορία σχετίζεται με τις υπηρεσίες που παρέχει ένα μουσείο προς το κοινό, οι οποίες είναι, η εξασφάλιση της φυσικής πρόσβασης στο μουσείο, τον ελάχιστο αριθμό των ωρών και των ημερών που το μουσείο θα είναι ανοικτό για το κοινό, η διαθεσιμότητα της συλλογής σε όλους και η ύπαρξη συγκεκριμένης πολιτικής για

εκπαιδευτικούς σκοπούς και για την παρουσίαση τους (Museumregister Nederland, 2015).

2.9.4 Αποδοχή συστήματος

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην Ολλανδία ο όρος μουσείο δεν είναι νομικά κατοχυρωμένος οπότε αυτό φαίνεται στα στατιστικά στοιχεία με το συνολικό αριθμό των μουσείων της χώρας στα οποία εμφανίζονται ασυμφωνίες ανά τις διάφορες πηγές. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του NEMO το 2010 υπήρχαν χίλιοι διακόσιοι πενήντα (1250) οργανισμοί που αυτοαποκαλούνταν μουσεία, ωστόσο σε στατιστικά στοιχεία που δημοσίευσε το 2007 η αρμόδια στατιστική υπηρεσία της Ολλανδίας ο αριθμός των μουσείων δεν υπερβαίνει τα επτακόσια τριάντα τρία (733). Τα πιο πρόσφατα στατιστικά στοιχεία έχουν δημοσιευθεί το 2015 από το Egpmus και ο αριθμός τους ανέρχεται σε εξακόσια ογδόντα πέντε (685). Από αυτό γίνεται εμφανές ότι ο αριθμός των φορέων που θεωρούνται ως μουσεία από το κράτος κυμαίνεται κοντά στα επτακόσια (700) (European Group on Museum Statistics, χ.η.; Network of European Museum Organisations, 2010) .

Μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2017 έχουν πιστοποιηθεί τετρακόσια ογδόντα εννέα (489) μουσεία στις Κάτω Χώρες (MuseumregisterNederland, 2017).

2.10 Κύπρος

2.10.1 Ο νόμος περί μουσείων

Το 2009 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Κύπρου, ο νόμος «*περί της αναγνώρισης ιδιωτικών μουσείων και μουσείων των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης*». Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως στην Κύπρο πιστοποίηση δίνεται μόνο στα ιδιωτικά μουσεία. Στο νόμο έχει υιοθετηθεί ο διεθνής ορισμός του ICOM για τα μουσεία ενώ η έναρξη της διαδικασίας για την παροχή πιστοποίησης είναι εθελοντική όπως δηλαδή συμβαίνει και στις περισσότερες περιπτώσεις παγκοσμίως ή στην Ευρώπη (Νόμος 58(I)/2009).

2.10.2 Διαδικασία

Πιο συγκεκριμένα η διαδικασία ξεκινά όταν το μουσείο υποβάλει έντυπη αίτηση στον Υπουργό Πολιτισμού με σκοπό την απόκτηση πιστοποιητικού αναγνώρισης. Υπεύθυνη για την αξιολόγηση και την εξέταση των αιτήσεων είναι η *Επιτροπή Μουσείων*²⁰, της οποίας τα μέλη διορίζονται από το υπουργικό συμβούλιο. Η διαδικασία εξέτασης περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τον έλεγχο των υποβληθέντων εγγράφων από τις πολιτιστικές υπηρεσίες του υπουργείου με σκοπό να ελεγχθεί η πληρότητα και η ακρίβεια των πληροφοριών τους.

Στην περίπτωση κάποιας διαπιστωθείσας έλλειψης δίνεται περιθώριο τριών (3) μηνών στο μουσείο προκειμένου να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις των πολιτιστικών υπηρεσιών. Σε περίπτωση θετικής εξέλιξης ο φάκελος διαβιβάζεται στην επιτροπή μουσείων, η οποία με τη σειρά της διενεργεί επιτόπιους ελέγχους στο μουσείο και συντάσσει μία έκθεση με την οποία γνωμοδοτεί στον υπουργό σχετικά με την έκδοση πιστοποίησης. Όλα τα πιστοποιημένα μουσεία εγγράφονται στο ειδικό μητρώο ανεγνωρισμένων μουσείων. Τα πιστοποιημένα μουσεία υποχρεούνται να καταβάλουν μία

²⁰ Η Επιτροπή των Μουσείων ιδρύθηκε το 2009 και αποτελείται πέντε (5) μέλη με θητεία τεσσάρων (4) ετών. Είναι αρμόδια για την εξέταση για αξιολόγηση των αιτήσεων για παροχή πιστοποίησης, για τον έλεγχο της ετήσιας έκθεσης που οφείλει να υποβάλει το αναγνωρισμένο μουσείο, για την πληροφόρηση του αρμόδιου υπουργού στην περίπτωση διαγραφής κάποιου μουσείου από το Μητρώο Αναγνωρισμένων Μουσείων, για την υποβολή εισήγησης προς τον αρμόδιο υπουργό ώστε να ανακληθεί η πιστοποίηση από τα μουσεία που δεν πληρούν πλέον τα κριτήρια, για την κατάρτιση πλάνου κρατικής χορηγίας προς τα αναγνωρισμένα μουσεία και για την υποβολή εισηγήσεων προς τον αρμόδιο υπουργό για θέματα που αφορούν τη μουσειακή πολιτική σε ότι αφορά τα ιδιωτικά μουσεία και τα μουσεία αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης (Νόμος 58(I)/2009).

ετήσια έκθεση προς το υπουργείο παιδείας και πολιτισμού με την οποία θα αποδεικνύουν ότι εξακολουθούν να διατηρούν όλα τα απαραίτητα κριτήρια πιστοποίησης. Στην περίπτωση που δεν καταβάλουν τη συγκεκριμένη έκθεση παύει αυτομάτως η πιστοποίηση. Στην περίπτωση που δηλώσουν αναληθή στοιχεία και που διαπιστωθεί ότι δεν τηρούν κάποιο από τα απαραίτητα κριτήρια παύει η πιστοποίηση με απόφαση του αρμόδιου υπουργού μετά από εισήγηση της επιτροπής. (Νόμος 58(I)/2009).

2.10.3 Κριτήρια

Απαραίτητα κριτήρια πιστοποίησης είναι η ύπαρξη ξεκάθαρα σκοπού, επιδιώξεων και η διαφάνεια στον τρόπο λήψης αποφάσεων όπως αυτά καθορίζονται στο καταστατικό λειτουργίας του μουσείου. Επίσης το μουσείο θα πρέπει να κατέχει κατάλληλα τεκμηριωμένη συλλογή, της οποίας η ακεραιότητα θα διασφαλίζεται μέσω του καταστατικού. Ακόμη θα πρέπει να τηρεί ένα λεπτομερές μητρώο στο οποίο θα καταγράφονται τα αντικείμενα που έχει στη συλλογή του. Θα πρέπει να εξασφαλίζει πρόσβαση στο κοινό και να παρέχει διευκολύνσεις για την έρευνα της συλλογής του. Θα πρέπει να απασχολεί επαρκές προσωπικό και να συμβουλευέται ειδικούς για τη διαχείριση της συλλογής. Θα πρέπει να παρουσιάζει ελεγμένες ετήσιες οικονομικές καταστάσεις σχετικά με τα έσοδα και έξοδα του και τέλος θα πρέπει να στεγάζεται σε κατάλληλους χώρους (Νόμος 58(I)/2009).

2.10.4 Οφέλη

Σύμφωνα με τον νόμο τα πλεονεκτήματα που μπορεί να αποκομίσει ένα μουσείο από την ένταξη του στο Μητρώο Αναγνωρισμένων Μουσείων είναι η αύξηση του κύρους του με αποτέλεσμα την προσέλκυση επισκεπτών και χορηγών, η ενίσχυση του ως οργανισμού που μπορεί να διαδραματίσει ένα μεγαλύτερο ρόλο στην πολιτιστική δραστηριοποίηση, η δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για κρατική χρηματοδότηση ώστε να υλοποιηθούν αναπτυξιακά έργα και οι αυξημένες ευκαιρίες δικτύωσης με άλλα μουσεία που ανήκουν στο Μητρώο (Νόμος 58(I)/2009).

2.10.5 Αποδοχή συστήματος

Μετά από επικοινωνία που πραγματοποιήθηκε από τους εκπονούντες στις 13 Μαρτίου του 2017 με τις πολιτιστικές υπηρεσίες του Υπουργείου πολιτισμού στην Κύπρο, μέσω

ηλεκτρονικού μηνύματος, εξακριβώθηκε πως ο αριθμός των πιστοποιημένων μουσείων μέχρι και το 2017 ανέρχεται σε 4.

2.11 Λετονία

2.10.1 Ορισμός

Όσον αφορά την περίπτωση της Λετονίας, ο νόμος για τα μουσεία ορίζει πως: «ένα μουσείο είναι ένα εκπαιδευτικό και ερευνητικό ίδρυμα στη διάθεση του κοινού ο σκοπός του οποίου είναι να συγκεντρώσει να συντηρήσει και να επικοινωνήσει φυσικές, υλικές και άυλες πολιτιστικές αξίες στην κοινωνία σύμφωνα με την ειδικότητα της λειτουργίας του μουσείου, καθώς επίσης και να προωθήσει τη χρήση τούτων για την εκπαίδευση και την ανάπτυξη της κοινωνίας» (Law, 2005).

2.11.2 Ιστορική αναδρομή

Το 1997 εγκρίθηκε από τη βουλή της Λετονίας ο νόμος των μουσείων, ο οποίος καθορίζει μεταξύ άλλων τη δομή του λετονικού μουσειακού συστήματος, τις πηγές χρηματοδότησης του καθώς επίσης και την εισαγωγή ενός συστήματος πιστοποίησης ώστε να εξασφαλισθεί ο επαγγελματισμός και η υψηλή ποιότητα στον τομέα των μουσείων. Παράλληλα ιδρύθηκε και το *Λετονικό Συμβούλιο Μουσείων*, το οποίο αποτελείται από δεκαπέντε μέλη και είναι υπεύθυνο για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των μουσείων ενώ έχει συμβουλευτικό ρόλο σε θέματα που αφορούν την εθνική στρατηγική στον τομέα των μουσείων. Η πιστοποίηση ξεκίνησε να εφαρμόζεται από το 1999 ενώ το 2006 εκδόθηκαν συμπληρωματικοί κανονισμοί επί του θέματος. Τέλος ο νόμος αναθεωρήθηκε ξανά το 2010 (Garjans, 2014; Law, 2005).

2.11.3 Διαδικασία

Όσον αφορά τη διαδικασία, αυτή ξεκινά όταν το μουσείο υποβάλει στην *Κρατική Αρχή για τα Μουσεία*²¹ την αίτηση για την πιστοποίηση του. Στην αίτηση πρέπει να περιλαμβάνονται τα απαραίτητα έγγραφα που ορίζει ο νόμος, ενώ η πιστοποίηση χωρίζεται σε δύο είδη: την αρχική απόκτηση της πιστοποίησης από τα μουσεία που ολοκληρώνουν τη διαδικασία επιτυχώς (η οποία διαρκεί για πέντε έτη) και την ανανέωση της πιστοποίησης για τα μουσεία που την έχουν αποκτήσει ήδη (με διάρκεια πέντε έως δέκα ετών).

²¹ Η Κρατική Αρχή για τα Μουσεία είναι ένας κρατικός φορέας υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Πολιτισμού. Είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή της κρατικής πολιτικής στον τομέα των μουσείων ενώ τα δημόσια μουσεία βρίσκονται υπό την εποπτεία του (Law, 2005).

Η αίτηση εξετάζεται από την κρατική αρχή των μουσείων η οποία αποφασίζει για την ικανοποιητική κάλυψη των απαιτούμενων πληροφοριών. Σε περίπτωση μη ικανοποιητικής κάλυψης δίνεται ένα περιθώριο δεκατεσσάρων (14) ημερών ώστε να ξανασταλθεί η αίτηση με τις πληροφορίες που απαιτούνται. Σε περίπτωση που ο αποστολέας δεν συμμορφωθεί, το μουσείο δεν θα λάβει πιστοποίηση. Επίσης η *Κρατική Αρχή για τα Μουσεία* θα εξετάσει κατά πόσο ένα μουσείο εμπίπτει στους βασικούς κανονισμούς πιστοποίησης και θα γράψει μια έκθεση την οποία θα αποστείλει στο *Λετονικό Συμβούλιο Μουσείων*. Το Συμβούλιο θα εξετάσει την έκθεση και θα εξακριβώσει κατά πόσο το μουσείο πληροί τα απαραίτητα κριτήρια όπως αυτά αναγράφονται στο νόμο για τα μουσεία και θα ετοιμάσει μια απαντητική έκθεση προς την *Κρατική Αρχή για τα Μουσεία*, η οποία θα λάβει και την τελική απόφαση για την πιστοποίηση ή όχι του μουσείου.

Η απόφαση θα δημοσιευθεί στην εφημερίδα της λετονικής κυβέρνησης και στην *Κρατική Αρχή για τα Μουσεία* δίνεται η ευθύνη για την παρακολούθηση της τήρησης των κανονισμών της πιστοποίησης από τα πιστοποιημένα μουσεία. Από αυτό καθίσταται προφανές ότι υπάρχει πρόβλεψη για αφαίρεση της πιστοποίησης από το μουσείο που δεν πληροί πλέον τα κριτήρια (Regulation 532/2006).

2.11.4 Κριτήρια

Τα κριτήρια της πιστοποίησης όπως αυτά έχουν αποτυπωθεί στο νόμο για τα μουσεία είναι πέντε (5) και μεταξύ άλλων ορίζονται τα εξής: το μουσείο οφείλει να έχει κανονισμούς που διέπουν τη λειτουργία του, να έχει καταλογογραφήσει τη συλλογή του, να έχει προνοήσει για όλες τις προδιαγραφές της διατήρησής της και να έχει διασφαλίσει την πρόσβαση του κοινού σε αυτή. Τέλος το μουσείο πρέπει να έχει ένα στρατηγικό σχεδιασμό για τη λειτουργία του και την ανάπτυξη του.

Ο νόμος ορίζει πως οποιοδήποτε μουσείο είναι δημοσίου ενδιαφέροντος υποχρεούται να τηρήσει τα απαραίτητα κριτήρια ώστε να λάβει πιστοποίηση εντός πέντε (5) ετών από την ίδρυση του. Ένα ιδιωτικό μουσείο μπορεί εθελοντικά να ξεκινήσει τις διαδικασίες να λάβει πιστοποίηση. Το βασικότερο όφελος που αποκομίζουν τα πιστοποιημένα μουσεία είναι η κρατική χρηματοδότηση (Law, 2005).

2.11.5 Αποδοχή του συστήματος:

Βάσει της *Λετονικής Ένωσης Μουσείων (Latvijas Muzeju Biedrība)* στην Λετονία υπάρχουν διακόσια (200) ιδρύματα που αυτοαποκαλούνται μουσεία και απ' αυτά πιστοποιημένα είναι τα εκατό τριάντα τρία (133). Παρόλα αυτά δεν αναφέρεται πουθενά για ποιο έτος ισχύουν αυτά τα στοιχεία (Latvijas Muzeju Biedrība, χ.η.).

2.12 Πολωνία

2.12.1 Ορισμός

Σύμφωνα με τον πολωνικό ορισμό, μουσείο είναι «*μια μη κερδοσκοπική οντότητα, η οποία συλλέγει και συντηρεί τη φυσική και πολιτιστική κληρονομία της ανθρωπότητας, τόσο υλική όσο και άυλη, ενημερώνει σχετικά με τις αξίες και τα περιεχόμενα της συλλογής της, διαχέει τις θεμελιώδεις αξίες της πολωνικής και της παγκόσμιας ιστορίας, της επιστήμης και του πολιτισμού, αναπτύσσει γνωστική και αισθητική ευαισθησία και παρέχει πρόσβαση στη συλλογή της*» (Act 21.11.1996).

2.12.2 Ιστορική αναδρομή

Στην Πολωνία μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου πραγματοποιήθηκαν προσπάθειες για τη δημιουργία ενός εθνικού δικτύου μουσείων, οι οποίες όμως απέβησαν άκαρπες. Το 1962 δημοσιεύθηκε ένας νόμος πλαίσιο για τα μουσεία, ο οποίος μεταξύ άλλων καθιέρωσε τις απαραίτητες διαδικασίες που πρέπει να λαμβάνουν χώρα για την τεκμηρίωση της συλλογής και παράλληλα όρισε ως προαπαιτούμενο στη λειτουργία κάθε μουσείου την πρόσβαση του κοινού σε αυτό για εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς σκοπούς. Η πολωνική βουλή, ψήφισε το 1996, το νόμο σχετικά με την πιστοποίηση των μουσείων, ο οποίος έλαβε υποστήριξη και από τον μουσειακό τομέα και τέθηκε σε εφαρμογή το 1997. Επίσης με το νόμο του 1996 δημιουργήθηκε το *Εθνικό Μητρώο Μουσείων* (*Państwowy Rejestr Muzeów*), το οποίο βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού, στο οποίο εντάσσονται τα πιστοποιημένα μουσεία (Camacho, 2014).

2.12.3 Διαδικασία

Η ένταξη στα πιστοποιημένα μουσεία είναι προαιρετική και ξεκινά με την αποστολή της αίτησης από το υποψήφιο μουσείο προς το *Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς* του Υπουργείου Πολιτισμού της Πολωνίας. Η αίτηση εξετάζεται από μια επιτροπή, η οποία και γνωμοδοτεί προκειμένου να βοηθήσει τον Υπουργό Πολιτισμού να πάρει την τελική απόφαση. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ελέγχου της αίτησης γίνονται επιτόπιες επισκέψεις στο μουσείο ενώ σε περίπτωση αρνητικής απόφασης, αυτή αιτιολογείται με μια λεπτομερή έκθεση.

Η ένταξη στο Μητρώο των Πιστοποιημένων Μουσείων επιτυγχάνεται όταν το αιτούμενο ίδρυμα υλοποιεί τους στόχους που θέτει ο ορισμός των μουσείων. Ένα πιστοποιημένο μουσείο στην Πολωνία απολαμβάνει ειδικής προστασίας και οικονομικής ενίσχυσης από το κράτος. Ο νόμος του 1996 προβλέπει επίσης την αφαίρεση του τίτλου πιστοποίησης στην περίπτωση, που το μουσείο δεν πληροί πλέον τις απαραίτητες προϋποθέσεις (Act 21.11.1996).

2.12.4 Αποδοχή συστήματος

Βάση των πληροφοριών που δίνονται από τη ιστοσελίδα του Δημόσιου Ενημερωτικού Δελτίου του Υπουργείου Πολιτισμού και Εθνικής Κληρονομιάς της Πολωνίας μέχρι τις 18/11/2016 στο Εθνικό Μητρώο Μουσείων είναι εγγεγραμμένα εκατό είκοσι πέντε (125) μουσεία (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 2017).

2.13 Πορτογαλία

2.13.1 Ιστορική αναδρομή

Στην Πορτογαλία μέχρι το 1991 οι μοναδικές πρωτοβουλίες που είχαν ληφθεί σε σχέση με τα μουσεία είχαν γίνει εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδιωτικών πρωτοβουλιών. Το Υπουργείο Πολιτισμού της Πορτογαλίας σύστησε το 1991 το *Πορτογαλικό Ινστιτούτο Μουσείων* (*Instituto Português de Museus - IPM*) με κυριότερο στόχο να αναλάβει τη διοίκηση των μουσείων ένας εξειδικευμένος οργανισμός που θα προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων και την εκτέλεση της μουσειακής πολιτικής (Camacho, 2004).

Το 1997 ο συγκεκριμένος οργανισμός πρότεινε τη σύσταση ενός δικτύου μουσείων και ανέλαβε πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση, οι οποίες άρχισαν να καρποφορούν το 2000, με το *Πλάνο Δομής* (*Estrutura de Projeto*). Σκοπός του ήταν η δημιουργία ενός προσχεδίου, μετά τη διενέργεια έρευνας, για τη δημιουργία ενός δικτύου. Το αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών ήταν η δημοσίευση το 2001, ενός κειμένου με τον τίτλο *Πορτογαλικό Δίκτυο Μουσείων* (*Rede Portuguesa de Museus – RPM*) που λειτούργησε σαν πρότυπο για την ίδρυση του ομώνυμου οργανισμού. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός πως στη συγκεκριμένη δημοσίευση έχει υιοθετηθεί ο ορισμός του *ICOM* έτσι ώστε να βοηθήσει τα μουσεία που θέλουν να συμμετέχουν στο πρόγραμμα να κατανοήσουν καλύτερα τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν (Camacho, 2004; Direção-Geral do Património Cultural, χ.η.).

Το *RPM* αποσκοπεί στη «δημιουργία ενός δικτύου μουσείων, (με προαιρετική εγγραφή), με στόχο την προώθηση της αποκέντρωσης, της μεσολάβησης στην επίλυση ζητημάτων, την πιστοποίηση και τη συνεργασία ανάμεσα στα μουσεία μέλη». Στο *RPM* μπορούν να ενταχθούν μουσεία όλων των τύπων ανεξάρτητα από το καθεστώς ιδιοκτησίας τους, τη θεματολογία τους και την περιφέρεια που ανήκουν. Σύμφωνα με τις υποδείξεις του *RPM*, η πορτογαλική κυβέρνηση εξέδωσε το 2004, το *Νομοθετικό Πλαίσιο για τα Μουσεία της Πορτογαλίας* (*Lei Quadro dos Museus Portugueses*), το οποίο δίνει ένα περίγραμμα λειτουργίας για τα μουσεία και την πιστοποίηση τους. Το 2006 δημοσιεύθηκε κανονιστικό διάταγμα στο οποίο περιγράφεται αναλυτικότερα και αναπτύσσεται

περεταίρω το τμήμα που αφορά την πιστοποίηση σε σχέση με το νόμο του 2004 (Despacho Normativo 3/2006; Lei 47/2004; Unesco - Secretariat, 2015).

Το 2007 τη διαχείριση του *RPM* αναλαμβάνει το *Ινστιτούτο των Μουσείων και Διατήρησης (Instituto dos Museus e da Conservação – IMC)*²², το οποίο δημιουργήθηκε από τη συγχώνευση του *IPM* και του *Πορτογαλικού Ινστιτούτου για τη Προστασία και Αποκατάσταση* (Camacho, 2014).

2.13.2 Διαδικασία

Για την έναρξη της διαδικασίας ο ιδιοκτήτης ή ο διευθυντής του μουσείου αποστέλλει μια αίτηση στο Γενικό Διευθυντή της Πολιτιστικής Κληρονομιάς την οποία πρέπει να παρέχει όλα τα απαραίτητα στοιχεία όπως αυτά αναγράφονται στο σχετικό με τις οδηγίες πιστοποίησης έγγραφο. Τα μουσεία, τα οποία ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού, γίνονται απευθείας μέλη του δικτύου. Η αίτηση αξιολογείται από τη *Γενική Διεύθυνση Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Direção Geral do Património Cultural–DGPC)* και η τελική απόφαση προσυπογράφεται από τον Υπουργό Πολιτισμού και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Στην περίπτωση που η πιστοποίηση δεν ολοκληρωθεί επιτυχώς, δίνεται περιθώριο δύο (2) ετών στο μουσείο προκειμένου να εκπληρώσει όλα τα κριτήρια ενώ κατά την διάρκεια αυτού του διαστήματος θεωρείται ότι είναι σε κατάσταση «προς ολοκλήρωση της πιστοποίησης» (Lei 47/2004; Rede Portuguesa de Museus, χ.η.).

Ο νόμος προβλέπει την ακύρωση της πιστοποίησης είτε με την πρωτοβουλία του μουσείου είτε της διοίκησης του *IMC* (στην περίπτωση που το μουσείο δεν πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις). Στη δεύτερη περίπτωση δίνεται στο μουσείο μια περίοδος έξι (6) μηνών για να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις του προγράμματος πριν αφαιρεθεί η πιστοποίηση (Lei 47/2004).

²² Το Ινστιτούτο των Μουσείων και Διατήρησης υπάγεται στο Υπουργείο Πολιτισμού, διαθέτει όμως αυτονομία σε ζητήματα που αφορούν τη μουσειολογική πολιτική της χώρας. Σκοπός του Ινστιτούτου είναι η ανάπτυξη και εφαρμογή εθνικής πολιτιστικής πολιτικής σε ότι αφορά τα μουσεία, τη διατήρηση και αποκατάσταση της πολιτιστικής και άυλης κληρονομιάς. Αυτό επιτυγχάνεται με τη μελέτη, τη συντήρηση και διατήρηση της κληρονομιάς, την ενίσχυση και διάχυση της ποιότητας στα μουσεία της Πορτογαλίας καθώς και την ενίσχυση του Πορτογαλικού Δικτύου Μουσείων και τη προώθηση κανονισμών γι' αυτούς τους τομείς (Decreto-Lei 97/2007).

Για την ένταξη στο *RPM* θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία πιστοποίησης επιτυχώς, να επιτελούν ένα κοινωνικό ρόλο, να διατηρούν και να βελτιώνουν τις συλλογές και τις αποθήκες τους και να έχουν εξασφαλισμένες οικονομικές συνθήκες επιβίωσης και σταθερότητας. Όσο για τα μουσεία που δεν επιθυμούν να γίνουν μέλη του δικτύου μπορούν προαιρετικά να προσαρμόσουν απλά τη λειτουργία τους εσωτερικά βάση των κατευθυντήριων οδηγιών των νόμων του 2004 και 2006 (Lei 47/2004; Unesco - Secretariat, 2015).

2.13.3 Κριτήρια

Συνοπτικά τα κριτήρια που πρέπει να πληροί ένα μουσείο για να λάβει τον τίτλο πιστοποίησης είναι τα εξής: Αρχικά το μουσείο πρέπει να εκπληρώνει όλες τις μουσειολογικές λειτουργίες όπως αυτές έχουν αποτυπωθεί στο νόμο του 2004, επίσης πρέπει να αποδείξει ότι έχει το απαραίτητο προσωπικό και την οικονομική και κτιριακή υποδομή ενώ τέλος πρέπει να παρέχει πρόσβαση της συλλογής στο κοινό (Belvedere, 2009).

2.13.4 Οφέλη

Στο μουσείο που λαμβάνει πιστοποίηση αποστέλλονται έγγραφα που επιβεβαιώνουν την ποιότητα του και παρέχεται η δυνατότητα χρησιμοποίησης του σήματος για τα πιστοποιημένα μουσεία της Πορτογαλίας γεγονός που βοηθά στην διαφήμιση. Παράλληλα το μουσείο αποκτά πρόσβαση σε μια σειρά δικαιωμάτων και υποχρεώσεων όπως αυτά αναφέρονται στο νόμο του 2004. Τέλος το μουσείο μπορεί να ωφεληθεί από τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το *RPM* καθώς και από τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση (Lei 47/2004).

2.13.5 Αποδοχή του Συστήματος:

Σχετικά με την αποδοχή του συστήματος σύμφωνα με την ιστοσελίδα του *DGPC*, μέχρι και το 2006, εκατό σαράντα έξι (146) μουσεία έχουν πιστοποιηθεί και ενσωματωθεί στο *RPM*. Ο μικρός αριθμός συμμετοχής στο *RPM* οφείλεται στην φθίνουσα πορεία του προγράμματος. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2007 – 2009, που αποτελούσε την τρίτη φάση του προγράμματος η πορτογαλική κυβέρνηση δεν κατάφερε να υποστηρίξει το *RPM*, εξαιτίας και της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας που προέκυψε με την παγκόσμια οικονομική κρίση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η κατάσταση της πιστοποίησης

στην Πορτογαλία να βρίσκεται πλέον σε ένα στάδιο αβεβαιότητας. Ενώ μέχρι και το έτος 2011 υπήρξε μια σχετική ανάκαμψη, η οικονομική ενίσχυση του *RPM* έκτοτε συνέχισε να μειώνεται (Camacho, 2014; Direção-Geral do Património Cultural, χ.η.).

2.14 Σλοβενία

2.14.1 Κριτήρια

Στην Σλοβενία γίνεται αναφορά για την ύπαρξη ενός Μητρώου για τα μουσεία. Τα μουσεία που έχουν εγγραφεί στο Μητρώο, χρηματοδοτούνται από το κράτος για την επίτευξη διάφορων έργων όπως την αγορά κινητής κληρονομιάς για την ολοκλήρωση συλλογών εθνικής σημασίας.

Η εγγραφή στο Μητρώο γίνεται με την εκπλήρωση συγκεκριμένων στόχων από τα μουσεία. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να παρέχουν δημόσια πρόσβαση στις συλλογές τους, να έχουν εμπεριστατωμένο σχέδιο για την προστασία αλλά και ασφάλιση της συλλογής σε περίπτωση ζημιάς εντός του μουσείου, να έχουν αποφασίσει το κόστος εισόδου και τις ώρες λειτουργίας, τα οποία θα είναι εμφανή στην είσοδο τους και τέλος να πληρούν τα ελάχιστα κριτήρια όπως αυτά αναγράφονται στου κανονισμούς (Liponšek, 2013).

2.14.2 Αποδοχή συστήματος

Η διαχείριση του Μητρώου γίνεται από το Υπουργείο Πολιτισμού της Σλοβενίας. Για το έτος 2013, πενήντα τρία (53) μουσεία ήταν εγγεγραμμένα στο Μητρώο ενώ βάση παλαιότερης αναφοράς, το 2012 τα εγγεγραμμένα μουσεία ανέρχονταν σε εκατόν εξήντα επτά (167), εμφανίζοντας μια φθίνουσα πορεία ως προς την αποδοχή του συστήματος. Ενώ για το σύνολο των μουσείων στη Σλοβενία αναφέρεται ότι η πλειοψηφία δεν είναι εγγεγραμμένη στο Μητρώο (Liponšek, 2013).

2.15 Φινλανδία

2.15.1 Ιστορική αναδρομή

Στην Φινλανδία, όπως και σε άλλες χώρες δεν απαιτείται κάποια ειδική άδεια ώστε να ονομαστεί ένα οποιοδήποτε ίδρυμα από τον ιδιοκτήτη του, μουσείο. Αυτό στην πράξη σημαίνει πως αν κάποιος ιδιώτης διαθέσει υπό κάποιους όρους πρόσβαση στη συλλογή του από ένα ευρύτερο κοινό μπορεί να χαρακτηρίσει αυτή τη συλλογή μουσείο.

Η ισχύουσα νομοθετική πράξη για τα μουσεία δεν καθορίζει τι είναι μουσείο αλλά επικεντρώνεται κυρίως στους στόχους και τους σκοπούς που πρέπει να επιτελεί ένα μουσείο. Σύμφωνα με αυτή λοιπόν *«ο σκοπός των μουσείων είναι η διατήρηση και η ανάπτυξη της ευαισθησίας των πολιτών σχετικά με την κουλτούρα, την ιστορία και το περιβάλλον. Τα μουσεία θα προωθήσουν την έρευνα, τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και την πληροφόρηση στους τομείς που το καθένα ειδικεύεται, διατηρώντας και εκθέτοντας αντικείμενα καθώς και άλλα υλικά που αφορούν τον άνθρωπο και το περιβάλλον του»* (Hagedorn-Saupe and Ermert, 2004).

Η φινλανδική πιστοποίηση ξεκίνησε πιλοτικά το 1992 και περιέχει κριτήρια τα οποία αφορούν τη συλλογή και τα προσόντα του προσωπικού. Το 2005 εισήχθη στο σύστημα πιστοποίησης ένα μοντέλο αυτοαξιολόγησης το οποίο ακολουθεί τα πρότυπα του Total Quality Management – EFQM. Το συγκεκριμένο μοντέλο αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το μουσειακό τομέα και αποτελείται από δύο (2) βασικά στοιχεία. Το πρώτο από αυτά αφορά το στρατηγικό σχεδιασμό, τη διαχείριση του προσωπικού και των πόρων, τις συνεργασίες, την επικοινωνία και το μάρκετινγκ ενώ το δεύτερο αφορά τις κύριες λειτουργίες του μουσείου δηλαδή τη διαχείριση της συλλογής, την έρευνα, την τεκμηρίωση και τη διάχυση της πληροφορίας καθώς και τα αποτελέσματα της. Συνολικά υπάρχουν διακόσια ενενήντα εννέα (299) κριτήρια για να πιστοποιηθεί ένα μουσείο εκ των οποίων τα ενενήντα (90) αφορούν τον τομέα της διαχείρισης και εκατό σαράντα εννέα (149) τις κύριες δραστηριότητες του μουσείου ενώ για τα υπόλοιπα δεν έχει διευκρινιστεί σε ποιον τομέα υπάγονται. Ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στη καταγραφή και αξιολόγηση των οφελών που ένα μουσείο παρέχει στην κοινότητα (Sani, 2009).

2.16 Χώρες με ελλιπή στοιχεία

2.16.1 Δανία

Στην Δανία γίνεται λόγος για χρηματοδοτούμενα από το κράτος μουσεία τα οποία είναι εγγραμμένα σε κάποιου είδους μητρώο. Παρά το γεγονός ότι δεν έχει βρεθεί κάποιου είδους σχετική πληροφορία, η ύπαρξη του μητρώου υποδηλώνει και την ύπαρξη κάποιων κριτηρίων άρα και κάποιας διαδικασίας για να εγγραφούν τα μουσεία σε αυτό. Σύμφωνα με αυτό το μητρώο εκατόν τέσσερα (104) μουσεία είναι αναγνωρισμένα από το κράτος ενώ ο συνολικός αριθμός των μουσείων ανέρχεται σε διακόσια πενήντα τέσσερα (254). Μετά την έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με τον νόμο περί μουσείων, δεν βρέθηκε κάποια πληροφορία που να μαρτυρεί την ύπαρξη συστήματος πιστοποίησης (Kulturministeriet og Slots - og Kulturstyrelsen, 2017; The National Cultural Heritage Agency, 2016).

2.16.2 Σουηδία

Παρά τις αναφορές περί πιστοποίησης που εντοπίζονται στη σχετική βιβλιογραφία (Camacho, 2014; Manneby et al., 1999) δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστούν περισσότερες πληροφορίες για την παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου συστήματος πιστοποίησης όπως σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

2.16.3 Σλοβακία

Στη Σλοβακία καταγράφεται ένα ιδιαίτερο σύστημα πιστοποίησης, το οποίο αφορά αποκλειστικά τις συλλογές των μουσείων και των γκαλερί και δεν αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα κριτηρίων ποιότητας που θα πρέπει να υιοθετήσει το μουσείο (Act 206/2009).

2.16.4 Υπόλοιπες Χώρες

Όσον αφορά τις υπόλοιπες χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βουλγαρία, Εσθονία, Λιθουανία, Μάλτα, Σλοβενία, Τσεχία) δεν βρέθηκε κάποια πληροφορία που να καταδεικνύει την ύπαρξη συστήματος πιστοποίησης. Εξαίρεση αποτελούν η Κροατία, το Λουξεμβούργο και η Ρουμανία για τις οποίες βρέθηκαν αναφορές σύμφωνα με τις οποίες δεν έχει υιοθετηθεί κάποιο σύστημα (Hagedorn-Saupe and Ermert, 2004; Manneby et al., 1999).

Τέλος σχετικά με όσες χώρες έχουν αναφερθεί ότι δεν βρέθηκαν στοιχεία για την ύπαρξη συστήματος πιστοποίησης έγινε προσπάθεια επικοινωνίας με αρμόδιους φορείς τους χωρίς όμως να υπάρξει κάποια ανταπόκριση.

2.17 Συμπεράσματα ευρωπαϊκής ενότητας

Με βάση όσα έχουν γράφει παραπάνω μπορούν να εξαχθούν κάποια γενικά συμπεράσματα σχετικά με την πιστοποίηση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρχικά στα περισσότερα κράτη μέλη που έχουν εφαρμόσει ή έχουν προσπαθήσει να εφαρμόσουν πιστοποίηση, ο όρος μουσείο δεν είναι νομικά κατοχυρωμένος. Οπότε η πιστοποίηση σε αυτές τις περιπτώσεις χρησιμοποιείται για να διαχωρίσει όλα εκείνα τα πολιτιστικά ιδρύματα που λειτουργούν σύμφωνα με συγκεκριμένα πρότυπα και κανόνες από τα υπόλοιπα.

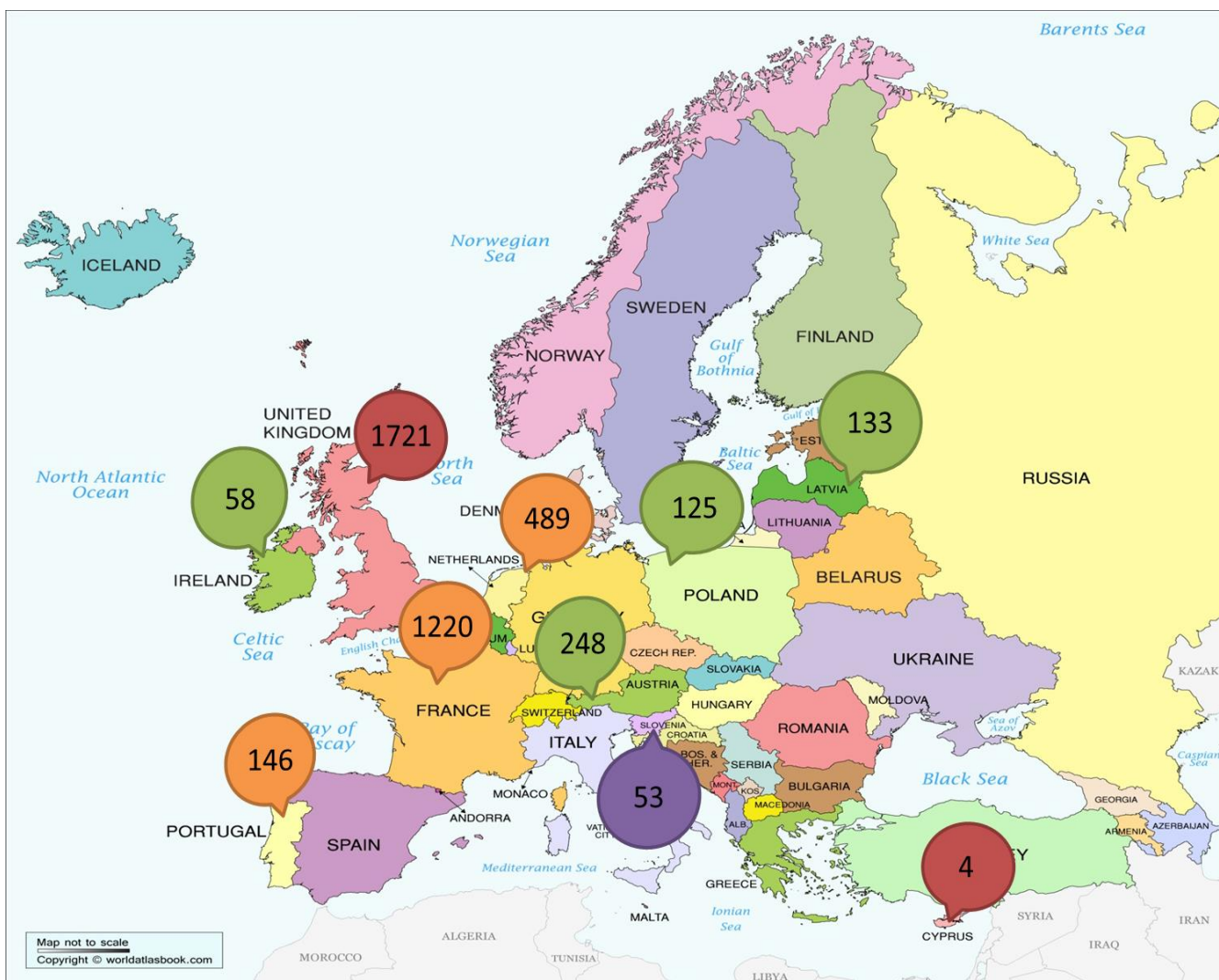
Για τον καθορισμό του όρου «μουσείο» τα θεσμικά όργανα μιας χώρας σε αρκετές περιπτώσεις βασίστηκαν στο διεθνή ορισμό του ICOM. Επιπλέον οι βασικές αρχές του ορισμού αξιοποιούνται για την ανάπτυξη των προτύπων πιστοποίησης για τα μουσεία ενώ υπάρχουν περιπτώσεις όπως αυτή της Αυστρίας, η οποία συνεργάστηκε με τον ICOM Αυστρίας για την από κοινού ανάπτυξη των προτύπων πιστοποίησης της χώρας μέσω της παροχής τεχνογνωσίας και ανθρώπινου δυναμικού που τους παρείχε ο τελευταίος. Φυσικά υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπως αυτή του Ηνωμένου Βασιλείου όπου δεν χρησιμοποιήθηκε καθόλου ο διεθνής ορισμός του ICOM και η χώρα ανέπτυξε με δική της πρωτοβουλία δικά της πρότυπα.

Η εφαρμογή της πιστοποίησης παρουσιάζει αποκλίσεις, οι οποίες σχετίζονται με το διοικητικό σύστημα που εφαρμόζει η εκάστοτε χώρα. Για παράδειγμα στις χώρες όπου η διοίκηση είναι αποκεντρωμένη (Γερμανία, Ιταλία) συνήθως αναπτύσσεται ένα γενικό πρότυπο πάνω στο οποίο μπορούν να βασιστούν οι υπόλοιπες ομοσπονδίες/περιφέρειες για να αναπτύξουν το δικό τους. Σε περιπτώσεις όπως το Βέλγιο που χωρίζεται σε τρεις κοινότητες, η ανάπτυξη μουσειακής πολιτικής και προτύπων έγκειται στην κάθε κοινότητα ξεχωριστά. Η αποδοχή του συστήματος πιστοποίησης είναι ιδιαίτερα δύσκολη σε αυτές τις περιπτώσεις, μιας και αρκετές ομοσπονδίες απλά δεν μπαίνουν στη διαδικασία να εφαρμόσουν κάποιου είδους σύστημα αναγνώρισης για τα μουσεία. Παράλληλα τα διαφορετικά στάδια προόδου στην εφαρμογή του συστήματος από τις

ομοσπονδίες έχουν ως αποτέλεσμα την έλλειψη ομοιογένειας στην εφαρμογή της πιστοποίησης. Αντίθετα σε περιπτώσεις όπου η διοίκηση είναι κεντρική η αποδοχή του συστήματος είναι μεγαλύτερη αν και σε γενικές γραμμές πέρα από τη διοικητική οργάνωση σημαντικό ρόλο για την εφαρμογή του συστήματος παίζει η πολιτική βούληση και η οικονομική κατάσταση μια χώρας.

Όσον αφορά τα κριτήρια που πρέπει να πληροί ένα μουσείο για να λάβει πιστοποίηση γίνεται συχνή αναφορά στις κρατικές νομοθεσίες, στις ενότητες, οι οποίες αφορούν στην ύπαρξη μουσειακής πολιτικής και στρατηγικού σχεδιασμού, στο οικονομικό κομμάτι και στην πρόσβαση του κοινού προς τις συλλογές. Σχεδόν όλες τις φορές δηλώνεται ότι το μουσείο πρέπει να έχει εξασφαλίσει την οικονομική του ευρωστία και να έχει ένα στρατηγικό πλάνο για την περεταίρω οικονομική του ανάπτυξη και λειτουργία ενώ παράλληλα θα πρέπει να φροντίζει να παρέχει πρόσβαση των συλλογών του στο κοινό επιτελώντας ένα ψυχαγωγικό και ερευνητικό ρόλο. Ιδιαίτερα σημαντικό επίσης σαν κριτήριο θεωρείται ο τρόπος διαχείρισης της συλλογής, η οποία θα πρέπει να εμπλουτίζεται, να συντηρείται επαρκώς και να τεκμηριώνεται. Ανάλογα με την κατεύθυνση που έχει επιλέξει να υιοθετήσει μια χώρα στη δημιουργία των κριτηρίων το μουσείο είτε οφείλει να είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός είτε δεν τίθεται τέτοιο ζήτημα σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο.

Τέλος το μεγαλύτερο όφελος που αποκομίζει ένα μουσείο από την πιστοποίηση είναι ότι αναγνωρίζεται σαν ένας οργανισμός που είναι ιδιαίτερα ποιοτικός και παρέχει υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών προς το κοινό που εξυπηρετεί. Παρά το γεγονός ότι σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις αναφέρεται η δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσης από το κράτος προς το μουσείο, η μορφή που λαμβάνει αυτή η ενίσχυση αφορά την κάλυψη κάποιων πόρων για την ανάπτυξη συγκεκριμένων προγραμμάτων σε καμία περίπτωση δεν αναφέρεται ότι η χρηματοδότηση γίνεται για να καλυφθούν τα λειτουργικά έξοδα ενός πιστοποιημένου μουσείου. Τέλος δεν γίνεται αναφορά στη συχνότητα των χρηματοδοτήσεων.

Εικόνα 1: Αριθμός πιστοποιημένων μουσείων ανά χώρα

3. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

3.1 Ανασκόπηση διαδικασίας πιστοποίησης – αναγνώρισης στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα υπεύθυνο για την χάραξη πολιτικής στον πολιτιστικό τομέα, για τη δημιουργία νέων πολιτιστικών ιδρυμάτων και για τη διαχείριση των οικονομικών πόρων είναι το Υπουργείο Πολιτισμού*. Από το 1980 και έπειτα έχουν πραγματοποιηθεί συστηματικότερες προσπάθειες για να δημιουργηθούν νόμοι σχετικοί με τα μουσεία και την πολιτική τους. Παρ' όλα αυτά έκπληξη αποτελεί το γεγονός ότι ο πρώτος νόμος που εισήγαγε ρυθμίσεις σχετικά με τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων δημοσιεύθηκε μόλις το 1997 (Hagedorn-Saupe and Ermert, 2004; Μούλιου, 2015).

Πιο συγκεκριμένα ο νόμος του '97 προέβλεπε την ίδρυση ενός γνωμοδοτικού συμβουλίου μουσειακής πολιτικής το οποίο θα ήταν υπεύθυνο, όπως δηλοί η ονομασία του, για τη διαχείριση της πολιτικής που θα ακολουθούσε το κράτος σε σχέση με τα μουσεία. Παράλληλα με τον ίδιο νόμο εισήχθη για πρώτη φορά η έννοια της πιστοποίησης στα μη κρατικά μουσεία έτσι ώστε να μουν προϋποθέσεις για να γίνει ένας διαχωρισμός ανάμεσα στα μουσεία που λειτουργούν με βάση συγκεκριμένους κανόνες σε σχέση με άλλα πολιτιστικά ιδρύματα. Επίσης αναφορά έγινε και για τα διαφαινόμενα οφέλη της πιστοποίησης, τα οποία σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στις περισσότερες χώρες δεν έχουν να κάνουν τόσο με την παροχή οικονομικής βοήθειας όσο με την παροχή τεχνογνωσίας και επιστημονικής υποστήριξης (Νόμος 2557/1997).

Ο νόμος με αριθμό τρεις χιλιάδες είκοσι οκτώ (3028) που δημοσιεύθηκε στις 28 Ιουνίου του 2002 επέφερε μια σειρά από σημαντικές αλλαγές στον τομέα των μουσείων. Μεταξύ άλλων όρισε το μουσείο ως «...υπηρεσίες και οργανισμούς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτούν, δέχονται, φυλάσσουν, συντηρούν, καταγράφουν, τεκμηριώνουν, ερευνούν, ερμηνεύουν και κυρίως εκθέτουν και προβάλλουν στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου, του περιβάλλοντος του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και τη ψυχαγωγία. Ως μουσεία μπορούν να θεωρηθούν

* Για το Υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας προτιμήθηκε να μην αναφέρονται μέσα στο κείμενο οι διαφορετικές ονομασίες που έλαβε ανά τα χρόνια και ως εκ τούτου θα αναφέρεται ως «Υπουργείο Πολιτισμού».

επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες όπως τα μουσεία ανοικτού χώρου.».

Στον παρόντα νόμο αναφέρεται πως για την ίδρυση και τη λειτουργία μουσείων από το δημόσιο προϋπόθεση απαιτεί η συμμόρφωση με τον παραπάνω ορισμό καθώς επίσης και η ύπαρξη συλλογής αλλά και η διαπιστωμένη επάρκεια και καταλληλότητα τόσο των εγκαταστάσεων όσο και του προσωπικού. Στο νόμο διατυπώνεται ότι η αναγνώριση είναι δυνατόν να επεκταθεί στα ιδιωτικά μουσεία αν αυτά το επιθυμούν και εφόσον ακολουθούν τον παραπάνω ορισμό. Σε αυτό το σημείο παρατηρείται μια διαφοροποίηση σε σχέση με το νόμο του '97 καθώς πλέον το κράτος φαίνεται να δίνει την ίδια σημασία στην πιστοποίηση που αφορά τόσο τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά μουσεία ενώ αντιθέτως στο νόμο του '97 δίνεται περισσότερη βάση στα ιδιωτικά μουσεία.

Στο νόμο του 2002 καθορίζονται οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα μουσείο ώστε να του αποδοθεί η αναγνώριση από το κράτος. Πιο συγκεκριμένα, τα μουσεία οφείλουν να είναι ανοικτά στο κοινό προκαθορισμένες ημέρες και ώρες καθώς και να διευκολύνουν τη μελέτη και την έρευνα μέσω της παροχής πρόσβασης στις συλλογές τους. Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας τους καταρτίζεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού έπειτα από τη γνωμοδότηση του *Συμβουλίου Μουσείων*²³ που υπάγονται στο Δημόσιο. Για τα υπόλοιπα μουσεία, ο εσωτερικός κανονισμός κοινοποιείται στην *Υπηρεσία (Κεντρική ή Περιφερειακή Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού)*²⁴.

²³ Το Συμβούλιο των Μουσείων αποτελείται από δεκαπέντε (15) μέλη και οι βασικές του αρμοδιότητες είναι η εισήγηση θεμάτων που σχετίζονται με τη μουσειακή πολιτική προς τον Υπουργό Πολιτισμού καθώς και τα μέτρα υποστήριξης και εξειδίκευσης αυτής. Επίσης είναι υπεύθυνο για το συντονισμό και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των μουσείων ενώ γνωμοδοτεί για θέματα που άπτονται δανεισμού συλλογής για τη διοργάνωση εκθέσεων, για θέματα που σχετίζονται με τη συγκρότηση κρατικών μουσείων ως ειδικών περιφερειακών υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού ενώ τέλος είναι στη δικαιοδοσία του να γνωμοδοτήσει σχετικά με κάθε θέμα που αφορά τα μουσεία και παραπέμπεται σε αυτό (Νόμος 3028/2002).

²⁴ Η δομή των Κεντρικών και Περιφερειακών Υπηρεσιών παρουσιάζεται βάση του Διατάγματος του 2003, παρόλα αυτά όπως είναι φυσικό έχουν γίνει αλλαγές με την πάροδο των ετών και την αλλαγή των κυβερνήσεων.

Η Κεντρική Υπηρεσία απαρτίζεται από το Γραφείο του Υπουργού, το Γραφείο του Γενικού Γραμματέα, τη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τη Γενική Διεύθυνση Αναστήλωσης Μουσείων και Τεχνικών Έργων, τη Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού και τη Γενική Διεύθυνση Διοικητικής Υποστήριξης.

Οι Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού απαρτίζονται από τις Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, τις Εφορείες Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, τις Εφορείες Νεοτέρων Μνημείων,

Όσον αφορά τη συλλογή, τα αντικείμενα καταχωρούνται στο *Εθνικό Αρχείο Μνημείων*²⁵ υπ' ευθύνη της διοίκησης των μουσείων. Τα αναγνωρισμένα μουσεία οφείλουν ανά έτος να ενημερώνουν την υπηρεσία για κάθε μεταβολή που αφορά την κατάσταση των αντικειμένων της συλλογής τους, για τυχόν απώλειες και για ενδεχόμενο εμπλουτισμό της. Τα αναγνωρισμένα μουσεία τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργού Πολιτισμού ενώ σε περίπτωση που δεν πληρούν πλέον τις απαραίτητες προϋποθέσεις, παύει η αναγνώριση τους. Στα διαφαινόμενα οφέλη τους σε αντίθεση με το νόμο του 1997 γίνεται λόγος κυρίως για τη δυνατότητα παροχής κρατικής οικονομικής ενίσχυσης (Νόμος 3028/2002).

3.2 Παρουσίαση ισχύουσας ελληνικής κατάστασης

3.2.1 Νομοθεσία

Η τελευταία αλλαγή στη νομοθεσία έγινε με την υπουργική απόφαση σχετικά με την αναγνώριση των μουσείων που εκδόθηκε το 2011. Σε αυτήν γίνεται αναφορά για τα απαραίτητα δικαιολογητικά που πρέπει να υποβάλει οποιοδήποτε μουσείο ενδιαφέρεται να αναγνωρισθεί, προστέθηκαν καινούργιες προϋποθέσεις σε αυτές που είχαν παρουσιασθεί με το νόμο του 2002 ενώ για πρώτη φορά, γίνεται αναφορά στη διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθήσει ένα μουσείο προκειμένου να αναγνωρισθεί. Το 2014 διενεργήθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού δημόσια διαβούλευση ώστε να προσδιοριστεί καλύτερα η διαδικασία της πιστοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τα αιτήματα και τις αντιρρήσεις ή ενστάσεις των μουσείων και της γενικότερης ελληνικής μουσειακής κοινότητας σχετικά με το προσχέδιο του νόμου της πιστοποίησης (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2014; Υπουργική Απόφαση, 2011).

3.2.2 Διαδικασία

Αναφορικά με τη διαδικασία που περιγράφεται στην υπουργική απόφαση του 2011 παρατίθενται κάποια στοιχεία, χωρίς όμως να δίνονται με μεγάλη λεπτομέρεια. Αντιθέτως στα έγγραφα για τη διαβούλευση που διενεργήθηκε το 2014, η περιγραφή της

τις Υπηρεσίες Νεοτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων και την Υπηρεσία Τεχνικών Έργων (Προεδρικό Διάταγμα 191/2003).

²⁵ Το Εθνικό Αρχείο Μνημείων τηρείται στο Υπουργείο Πολιτισμού και σε αυτό τεκμηριώνονται και καταχωρούνται τα καταγεγραμμένα μνημεία. Επίσης το αργότερο ανά τριετία πρέπει καταχωρίζεται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείο το πόρισμα για την κατάσταση κάθε ακίνητου μνημείου (Νόμος 3028/2002).

διαδικασίας αποτυπώνεται με πολύ μεγαλύτερη σαφήνεια. Αρχικά αναφέρεται ότι δικαίωμα υποβολής αίτησης αναγνώρισης έχουν όλα τα ιδρύματα που αυτοπροσδιορίζονται ως μουσεία, εφόσον λειτουργούν για τουλάχιστον τρία (3) χρόνια. Όπως και σε άλλες χώρες, ο φορέας μπορεί να μελετήσει τα έντυπα που αφορούν τις προϋποθέσεις, τα οποία είναι αναρτημένα στη σχετική σελίδα στο διαδίκτυο και να πραγματοποιήσει ένα είδος αυτοαξιολόγησης για να διαπιστώσει ποιες από αυτές (τις προϋποθέσεις) πληροί.

Στο έγγραφο αναφέρεται πως προβλέπεται μελλοντικά η λειτουργία ενός διαδικτυακού συστήματος καταγραφής και αξιολόγησης δεδομένων αναγνώρισης μουσείων, κάτι το οποίο όμως μέχρι και σήμερα δεν έχει εφαρμοστεί. Αναφέρεται επίσης πως μέχρι να τεθεί σε λειτουργία το εν λόγω σύστημα, οι ενδιαφερόμενοι φορείς μπορούν να αποστέλλουν είτε ταχυδρομικώς είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά, την αίτηση και το συμπληρωμένο έντυπο προ ελέγχου προς τη *Διεύθυνση Μουσείων*²⁶.

Η *Διεύθυνση* είναι επιφορτισμένη με τον έλεγχο της πληρότητας των δικαιολογητικών και έπειτα διαβιβάζει ολόκληρο το φάκελο, ανάλογα την περίπτωση, στη *Διεύθυνση Νεότερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς*²⁷, στη *Διεύθυνση Εφαρμογής Πολιτιστικής Πολιτικής*²⁸ ή στη *Διεύθυνση Μελετών και Εκτέλεσης*

²⁶ Η Διεύθυνση Μουσείων υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και οι στόχοι της είναι οι εξής: Ο συντονισμός του έργου και των δραστηριοτήτων των Περιφερειακών και Ειδικών Περιφερειακών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς για ζητήματα, που άπτονται ενός ευρύ φάσματος που σχετίζεται με τα αρχαιολογικά μουσεία όπως η ίδρυση, η λειτουργία αλλά και η φύλαξη και η προστασία των πολιτιστικών αγαθών που βρίσκονται σε αυτά. Η διάχυση και η εφαρμογή σε πρακτικό επίπεδο των πιο πρόσφατων μουσειολογικών και μουσειογραφικών αντιλήψεων. Η διαχείριση της επικοινωνιακής πολιτικής με σκοπό τη βελτίωση του αριθμού των ατόμων που επισκέπτονται τα μουσεία αλλά και συμμετέχουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, χ.η.).

²⁷ Η Διεύθυνση Νεότερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Οι κυριότεροι στόχοι της είναι: να εφαρμόσει πολιτική σχετικά με την προστασία και προώθηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς επίσης και για τη διάχυση πολιτιστικών ζητημάτων στον τομέα του πολιτισμού. Άλλοι στόχοι είναι η διαφύλαξη και η προώθηση όλων των κινητών μνημείων που απαρτίζουν κομμάτι της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και η εφαρμογή πολιτικής για όλα τα μουσεία του νεώτερου πολιτισμού (εποπτεία και επιστημονική συνδρομή, αναγνώριση – πιστοποίηση, προώθηση και εφαρμογή σύγχρονων μουσειολογικών προσεγγίσεων (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, χ.η.).

²⁸ Η Διεύθυνση Εφαρμογής Πολιτιστικής Πολιτικής υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού και έχει σαν στόχους την εφαρμογή πολιτικών αναφορικά με την προώθηση της καλλιτεχνικής δημιουργίας, τη συμμετοχή και την πρόσβαση των πολιτών στη πολιτιστική ζωή, την εφαρμογή

*Μουσείων και Πολιτιστικών Κτηρίων*²⁹. Στο έγγραφο αναφέρεται πως ο χρόνος υποβολής για τα έντυπα του προελέγχου ορίζεται ο Μάρτιος και ο Οκτώβριος κάθε έτους.

Το μουσείο ειδοποιείται εγγράφως σε διάστημα εξήντα (60) ημερών από την υποβολή του φακέλου για το αν πληροί τις προϋποθέσεις ώστε να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο της διαδικασίας. Στην περίπτωση που δεν τις πληροί ενημερώνεται για τις ελλείψεις και έχει το δικαίωμα να υποβάλει εκ νέου την αίτηση του, το νωρίτερο ένα χρόνο μετά την ενημέρωσή του. Στο επόμενο στάδιο ο ενδιαφερόμενος φορέας συγκεντρώνει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία έτσι ώστε να συμπληρώσει το έντυπο ελέγχου. Το στάδιο αυτό είναι ιδιαίτερα χρονοβόρο καθώς εκτιμάται πως διαρκεί από έξι (6) έως δεκαοκτώ (18) μήνες. Ο χρόνος που απαιτείται όμως είναι λογικός αν ληφθεί υπόψη πως για την προετοιμασία του εντύπου ελέγχου πρέπει να συνεργαστούν οι διαφορετικές ειδικότητες του προσωπικού του μουσείου με τις συναρμόδιες διευθύνσεις του Υπουργείου Πολιτισμού.

Όπως και με τα έντυπα του προελέγχου έτσι και τα έντυπα ελέγχου πρέπει να υποβάλλονται το Μάρτιο και Οκτώβριο κάθε έτους. Στο στάδιο του ελέγχου αναφέρεται πως το συμπληρωμένο έντυπο με τα συνημμένα δικαιολογητικά ελέγχεται από τις συναρμόδιες διευθύνσεις του Υπουργείου Πολιτισμού για τυχόν ελλείψεις. Στην περίπτωση που παρουσιαστούν ελλείψεις δίνεται χρόνος στο φορέα ώστε να τις διορθώσει, σε περίπτωση όμως που οι ελλείψεις αυτές είναι σοβαρές, ο φορέας ειδοποιείται εγγράφως ότι πρέπει να επανυποβάλει την αίτηση του. Το έγγραφο της διαδικασίας αναφέρει τη δυνατότητα διενέργειας αυτοψίας στους χώρους του μουσείου όμως δεν καθίσταται σαφές σε ποιες περιπτώσεις αυτή διενεργείται.

Τέλος οι συναρμόδιες διευθύνσεις συντάσσουν από κοινού ένα ενημερωτικό σημείωμα και προετοιμάζουν το φάκελο για να εξεταστεί από το *Συμβούλιο των Μουσείων*. Σημειώνεται πως η εξέταση των αιτήσεων των υποψηφίων προς ένταξη μουσείων πραγματοποιείται δύο φορές το χρόνο σε ειδικά προγραμματισμένες συνεδρίες από το

πολιτιστικής πολιτικής που αφορά τις περιφέρειες καθώς επίσης και την εφαρμογή πολιτικής σχετικά με τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, χ.η.).

²⁹ Η Διεύθυνση Μελετών και Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτιρίων υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αναστήλωσης Μουσείων και Τεχνικών Έργων και βασικοί της στόχοι είναι «ο συντονισμός, η εποπτεία και η εναρμόνιση έργων και δραστηριοτήτων αναφορικά με τα μουσεία και τα πολιτιστικά κτίρια» (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, χ.η.).

Συμβούλιο των Μουσείων. Αφού εξεταστεί ο φάκελος κάθε υποψηφίου το Συμβούλιο συντάσσει μια τεκμηριωμένη γνωμοδότηση, την οποία απευθύνει προς τον Υπουργό Πολιτισμού, ο οποίος λαμβάνει και την τελική απόφαση σχετικά με την αναγνώριση ή μη του ενδιαφερόμενου φορέα. Στην περίπτωση θετικής έκβασης το μουσείο εγγράφεται στο *Ειδικό Μητρώο Αναγνωρισμένων Μουσείων* ενώ ταυτόχρονα του αποστέλλεται σε ψηφιακή μορφή το ειδικό σήμα της αναγνώρισης, το οποίο μπορεί να αναρτηθεί σε εμφανές σημείο στην είσοδο του μουσείου και να χρησιμοποιηθεί σε οποιαδήποτε ψηφιακή ή συμβατική έκδοση (εισιτήρια, ενημερωτικά φυλλάδια κλπ.). Οι τεχνικές προδιαγραφές του σήματος χορηγούνται από το Υπουργείο Πολιτισμού προς το μουσείο.

Σε περίπτωση αρνητικής έκβασης το μουσείο έχει δικαίωμα να υποβάλει νέα αίτηση εφόσον συμπληρωθεί ένα έτος από την έκδοση της πρώτης απόφασης και θα πρέπει να προσκομίσει νέα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι πληροί τις προϋποθέσεις αναγνώρισης. Για τον καθορισμό των παραπάνω βημάτων συγκροτήθηκε μία διεπιστημονική ομάδα εργασίας που στελεχώθηκε από άτομα του Υπουργείου Πολιτισμού και του ελληνικού τμήματος του ICOM με επικουρική στελέχωση από άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις επί διάφορων θεμάτων (Υπουργική Απόφαση, 2011).

Για τα αναγνωρισμένα μουσεία προβλέπεται περιοδικός έλεγχος ανά πενταετία από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού για να διαπιστωθεί εάν εξακολουθούν να πληρούν τις προϋποθέσεις και η αναγνώριση παύει σε περίπτωση μη τήρησης των προϋποθέσεων. Η αναγνώριση ανακαλείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από τη γνώμη του *Συμβουλίου των Μουσείων* (Υπουργική Απόφαση, 2011; Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2014b).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως η διαδικασία πιστοποίησης στην Ελλάδα περιγράφεται με αρκετή λεπτομέρεια, σε αντίθεση με κάποιες άλλες ευρωπαϊκές χώρες χωρίς όμως να λείπουν και τα σημεία που χρήζουν αποσαφήνισης. Για παράδειγμα δεν ξεκαθαρίζονται οι περιπτώσεις που διενεργείται αυτοψία ή οι τρόποι με τους οποίους διενεργείται ο έλεγχος των μουσείων από το κράτος. Σε θεωρητικό επίπεδο η διαδικασία αναγνώρισης στην Ελλάδα (είναι ακόμη σε στάδιο υλοποίησης) δεν φαίνεται ιδιαίτερα χρονοβόρα σε σύγκριση με άλλες χώρες όπως η Ιρλανδία όμως αυτό όπως είναι λογικό

ενδέχεται να αλλάξει σε περίπτωση εφαρμογής του συστήματος εξαιτίας απρόβλεπτων επιπλοκών (Υπουργική Απόφαση, 2011).

3.2.3 Απαιτήσεις/Προϋποθέσεις

Οι συμπληρωματικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα υποψήφιο προς ένταξη μουσείο είναι οι εξής: Το νομικό πρόσωπο, το οποίο ιδρύει ή κατέχει ένα μουσείο πρέπει να είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Επίσης στην καταστατική πράξη οφείλει να περιλαμβάνεται η πρόβλεψη για την ίδρυση, τη λειτουργία και την αποστολή του μουσείου ενώ πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για ζητήματα έρευνας, συλλογής και εξασφάλισης της ακεραιότητας των συλλογών.

Ακόμη το μουσείο πρέπει να έχει διαπιστωμένη οικονομική δυνατότητα για την εξασφάλιση της λειτουργίας του και για την εκπλήρωση του σκοπού και των στόχων του. Σε ό,τι αφορά το προσωπικό, στη νομοθεσία τονίζεται πως το μουσείο πρέπει να διαθέτει απαραίτητως έναν επιστημονικό υπεύθυνο και έναν υπεύθυνο συντήρησης.

Όσον αφορά το χώρο του μουσείου αυτός πρέπει να στεγάζεται είτε σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις είτε σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας μίσθωσης ή παραχώρησης. Στο νόμο γίνεται σαφές πως οι εγκαταστάσεις αυτές δεν πρέπει να έρχονται σε αντίθεση με τις ισχύουσες διατάξεις του γενικού οικοδομικού κανονισμού, του κτηριοδομικού κανονισμού και με τις ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις της κάθε περιοχής.

Η υπουργική απόφαση προσθέτει και καινούργιες διατάξεις που αφορούν τη διαχείριση των συλλογών. Πιο συγκεκριμένα το μουσείο θα πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον μια μόνιμη συλλογή, η οποία όμως θα πρέπει να έχει συγκροτηθεί με νόμιμο τρόπο αλλά και να παρουσιάζει ενδιαφέρον εθνολογικού, καλλιτεχνικού και αρχαιολογικού τύπου. Η συλλογή θα πρέπει να έχει καταγραφεί και τεκμηριωθεί σύμφωνα με επιστημονικά πρότυπα. Το μουσείο θα πρέπει να έχει διαμορφωμένη μια ξεκάθαρη πολιτική εμπλουτισμού και διάθεσης των αντικειμένων από τις συλλογές, θα πρέπει να έχει μια ξεκάθαρη πολιτική στο θέμα της προληπτικής συντήρησης αλλά και να έχει ένα διαμορφωμένο σχέδιο για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Για τη συντήρηση των αντικείμενων των συλλογών, αυτή πρέπει να λαμβάνει χώρα είτε στα εργαστήρια που διαθέτει το μουσείο, τα οποία πρέπει να λειτουργούν βάση των

προδιαγραφών που έχουν τεθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού είτε σε εργαστήρια δημόσια ή ιδιωτικά, τα οποία όμως πληρούν τις αντίστοιχες προϋποθέσεις.

Στην υπουργική απόφαση δίνεται επίσης μεγάλη βαρύτητα στις υπηρεσίες που οφείλει να προσφέρει το μουσείο προς το κοινό. Αρχικά, το μουσείο πρέπει να είναι ανοικτό για το κοινό σε προκαθορισμένες ημέρες και ώρες, τις οποίες οφείλει να τις κάνει γνωστές σε συνδυασμό με οποιαδήποτε πληροφορία που σχετίζεται με την πρόσβαση σε αυτό. Επιπροσθέτως το μουσείο θα πρέπει να διευκολύνει τη πρόσβαση στα αντικείμενα για ερευνητικούς σκοπούς αλλά και στο πληροφοριακό υλικό που σχετίζεται με αυτά και παράλληλα να βρίσκεται σε ένα διαρκή, ανοιχτό διάλογο με το κοινό, ώστε να βελτιώνει τις παρεχόμενες υπηρεσίες του.

Η απόφαση ξεκαθαρίζει και τις υποχρεώσεις που πρέπει να τηρεί ένα μουσείο σχετικά με την πρόσβαση που παρέχει σε άτομα με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα τα πιστοποιημένα μουσεία οφείλουν να είναι προσπελάσιμα από άτομα με σωματική αναπηρία ενώ εξαιρούνται τα μουσεία εκείνα που στεγάζονται σε κτήρια υφιστάμενα πριν τεθεί σε ισχύ ο νόμος 2831/2000. Το Γραφείο Ατόμων με Αναπηρίες είναι υπεύθυνο για να ελέγξει το μουσείο σχετικά με την παροχή της προσβασιμότητας. Οι εγκαταστάσεις του μουσείου πρέπει να διαθέτουν επαρκείς υποδομές για την υποδοχή και εξυπηρέτηση τόσο του κοινού όσο και των εργαζομένων. Τέλος οι πινακίδες σήμανσης, το εποπτικό και το ενημερωτικό υλικό πρέπει να είναι γραμμένα τουλάχιστον σε δύο γλώσσες (Υπουργική Απόφαση, 2011).

3.2.4 Υποχρεώσεις

Οι υποχρεώσεις ενός αναγνωρισμένου μουσείου είναι αρκετές και αφορούν τη δυνατότητα του μουσείου να χρησιμοποιεί το ειδικό σήμα της αναγνώρισης που του παρέχεται από το Υπουργείο Πολιτισμού σε οποιοδήποτε μέσο το επιθυμεί και να βρίσκεται σε εμφανές σημείο της εισόδου του. Επίσης κάθε αναγνωρισμένο μουσείο εγγράφεται αυτομάτως στο *Μητρώο Αναγνωρισμένων Μουσείων* ενώ οφείλει να υποβάλλει προς τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου αναφορική έκθεση όπου θα καταγράφει τις δραστηριότητες, την οικονομική διαχείριση και τις ενδεχόμενες μεταβολές που λαμβάνουν χώρα σχετικά με τα αντικείμενα της συλλογής καθώς και οποιαδήποτε μεταβολή αφορά τον τρόπο λειτουργίας του. Η έκθεση αυτή πρέπει να

αποστέλλεται το αργότερο μέχρι τις 30 Ιουνίου κάθε έτους. Ακόμη μία υποχρέωση του μουσείου είναι ότι οφείλει να καταθέτει αντίγραφο του μητρώου της συλλογής του προς τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου και του *Εθνικού Αρχείου Μνημείων*. Το αναγνωρισμένο μουσείο οφείλει να τηρεί τον κώδικα δεοντολογίας του *ICOM* όπως εκάστοτε ισχύει καθώς και να αναπτύσσει συνεργασίες και κοινές δράσεις με άλλα πολιτιστικά ιδρύματα και να συμβάλλει στην υλοποίηση της εθνικής μουσειακής πολιτικής (Υπουργική Απόφαση, 2011).

3.2.5 Διαφαινόμενα οφέλη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ένα από τα οφέλη που μπορεί να αποκομίσει ένα αναγνωρισμένο μουσείο είναι ότι καθίσταται επιλέξιμο για την οικονομική ενίσχυση από το Υπουργείο Πολιτισμού χωρίς να διευκρινίζεται με ποιο τρόπο υλοποιείται η διαδικασία της ενίσχυσης και για ποιους τομείς απευθύνεται. Άλλα προνόμια που αποτυπώνονται στο νόμο του 2002 είναι ότι το μουσείο μπορεί να ασκήσει δικαίωμα προτίμησης για να αποκτήσει αντικείμενα που θέλει να μεταβιβάσει κάποιος συλλέκτης σε κάποιον άλλο. Ένα ακόμη προνόμιο είναι ότι σε περίπτωση πώλησης μνημείων με δημοπρασία ή δημόσιο πλειστηριασμό τα αναγνωρισμένα μουσεία είναι δεύτερα σε σειρά προτίμησης (μετά το δημόσιο), σε περίπτωση κατάθεσης ίδιας προσφοράς. Τέλος σε περίπτωση δωρεάς προς το αναγνωρισμένο μουσείο αποτιμάται η αξία της και το μουσείο δύναται να κερδίσει φορολογικές ελαφρύνσεις έως και 15% επί του συνολικού καθαρού εισοδήματος ή επί των κερδών που προκύπτουν από τον ισολογισμό της διαχειριστικής περιόδου από τα ακαθόριστα έσοδα της οποίας εκπίπτει (Νόμος 3028/2002; Υπουργική Απόφαση, 2011).

3.3 Σύγκριση του ελληνικού συστήματος με συστήματα άλλων χωρών

Από το σύνολο των χωρών που περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας έχουν επιλεγεί κάποια συστήματα πιστοποίησης με τα οποία πραγματοποιείται μια σύγκριση με το αντίστοιχο σύστημα που υπάρχει στην Ελλάδα. Η επιλογή των συστημάτων έγινε με βάση την παλαιότητα τους και το βαθμό ανάπτυξης τους, στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, είτε με βάση την ύπαρξη παρόμοιων συνθηκών των υπό εξέταση χωρών με την Ελλάδα, όπως είναι η περίπτωση της Κύπρου, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας. Όπως έχει διαπιστωθεί η δημιουργία και η δημοσίευση

ενός ορισμού για τα μουσεία από μια χώρα αποτελεί ένα πολύ σημαντικό βήμα που προηγείται της δημιουργίας του συστήματος πιστοποίησης. Στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου ο τελικός ορισμός για τα μουσεία οριστικοποιήθηκε το 1998 ενώ πιο πριν υπήρχαν νόμοι που καθόριζαν κυρίως τους σκοπούς και τις επιδιώξεις των εθνικών μουσείων. Σε αντίθεση με την πρακτική που ακολουθήθηκε σε άλλες χώρες η νομοθεσία για την πιστοποίηση προηγήθηκε της δημιουργίας ορισμού για τα μουσεία. Και η Ιρλανδία ακολούθησε το παράδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου εφαρμόζοντας το 2006 ένα σύστημα πιστοποίησης μουσείων δημοσιεύοντας όμως μόλις το 2014 έναν ορισμό για τα μουσεία. Στην Κύπρο τόσο η νομοθεσία που αφορά την πιστοποίηση όσο και ο ορισμός των μουσείων δημοσιεύθηκαν ταυτόχρονα το 2009. Αξίζει να αναφερθεί πως η Κύπρος υιοθέτησε πλήρως τον ορισμό που δίνει το *ICOM* για τα μουσεία. Ίδια είναι και η περίπτωση της Πορτογαλίας όπου και εκεί υιοθετήθηκε ο ορισμός του *ICOM*, ο οποίος επικυρώθηκε μαζί με τη σχετική για την πιστοποίηση των πορτογαλικών μουσείων νομοθεσία. Στην περίπτωση της Ελλάδας ο ορισμός για τα μουσεία δημοσιεύθηκε μαζί με το νομοθετικό πλαίσιο για την πιστοποίηση με το νόμου του 2002, και συμφωνώντας σε γενικές γραμμές με το διεθνή ορισμό του *ICOM* για τα μουσεία.

Όσον αφορά τη διαδικασία πιστοποίησης, όλες οι χώρες έχουν δημιουργήσει οργανισμούς, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη διεκπεραίωση της. Στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, οι οργανισμοί αυτοί είναι αυτόνομοι χωρίς να υπάρχει άμεση κρατική παρέμβαση όπως η άμεση έγκριση του υπουργού ενώ στην περίπτωση της Κύπρου, της Πορτογαλίας και της Ελλάδας απαιτείται η έγκριση του υπουργού για την έκδοση της πιστοποίησης. Υποχρεωτικοί επιτόπιοι έλεγχοι για να διαπιστωθεί η ικανοποίηση τα κριτηρίων από τα μουσεία προβλέπονται από τη νομοθεσία της Κύπρου και της Ιρλανδίας. Αναφορές σε επιτόπιους ελέγχους, χωρίς όμως να προσδιορίζεται αν είναι υποχρεωτικοί, περιλαμβάνονται στη νομοθεσία της Ελλάδας, ενώ δεν προκύπτει κάτι σχετικό στη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου και της Πορτογαλίας. Το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την ολοκλήρωση της διαδικασίας της Ιρλανδίας είναι αρκετά μεγάλο εφόσον απαιτούνται πέντε χρόνια για την ολοκλήρωση της. Στο Ηνωμένο Βασίλειο η διαδικασία φαίνεται να διαρκεί τουλάχιστον ένα χρόνο. Στην Ελλάδα μπορεί να υπολογισθεί πως η διαδικασία σε θεωρητικό επίπεδο

διαρκεί τουλάχιστον ένα χρόνο ενώ για την Κύπρο και την Πορτογαλία δεν γίνονται αναφορές για το χρόνο που απαιτείται για την ολοκλήρωση της.

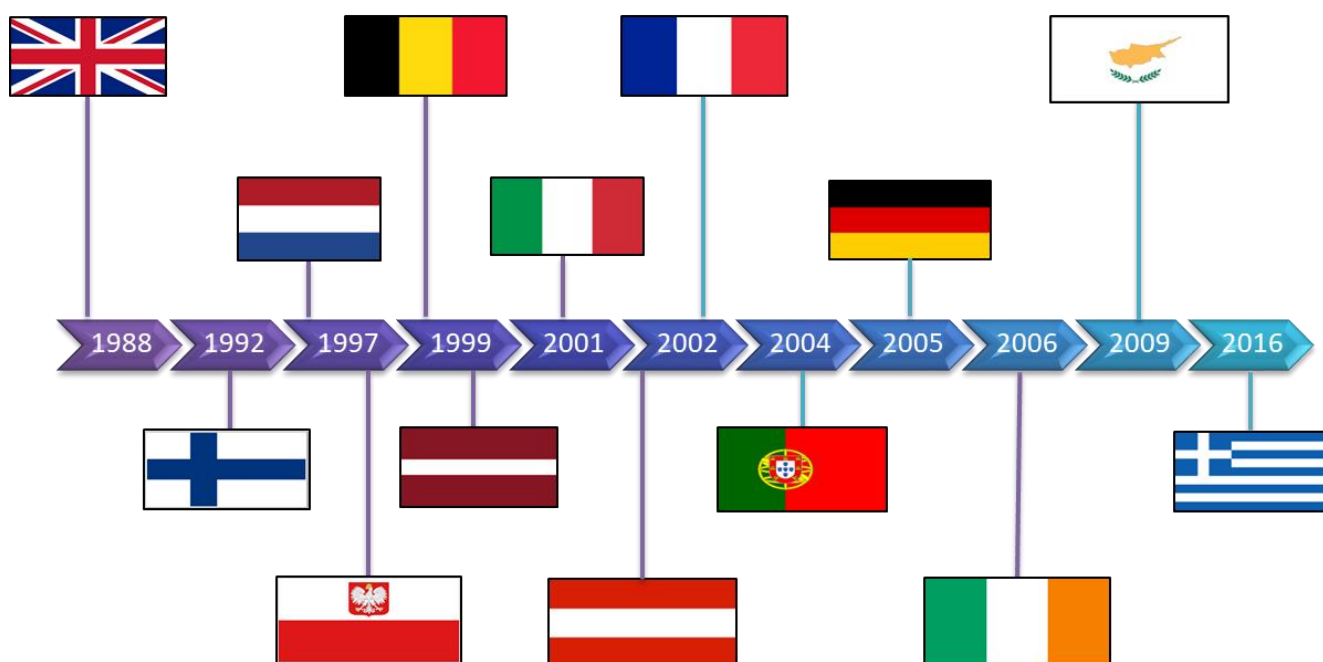
Τα βασικά οφέλη που φαίνεται να αποκομίζουν τα μουσεία που ολοκληρώνουν επιτυχώς της διαδικασία πιστοποίησης κατά κύριο λόγο είναι κοινά για τις περισσότερες χώρες. Στην Ιρλανδία τα πιστοποιημένα μουσεία ωφελούνται από τη δημιουργία μιας καλύτερης εικόνας ως προς τις κοινότητες που εξυπηρετούν. Σε αντίθεση, στο Ηνωμένο Βασίλειο τα πιστοποιημένα μουσεία είναι πολύ πιθανόν να χρηματοδοτηθούν από το κράτος ή να λάβουν δωρεές από ιδιώτες. Πέρα από το οικονομικό όφελος, τα αναγνωρισμένα μουσεία αναπτύσσουν συνεργασίες μεταξύ τους και αυξάνουν το κύρος τους στη μουσειακή κοινότητα. Στην Κύπρο επίσης αναφέρεται η αύξηση του κύρους από την εφαρμογή του συστήματος, η δυνατότητα για κρατική χρηματοδότηση με στόχο την υλοποίηση προγραμμάτων στα πιστοποιημένα μουσεία αλλά και για τη δημιουργία προϋποθέσεων για την ανάπτυξη συνεργασιών με άλλα μουσεία. Στην Πορτογαλία είναι εφικτή η διαφήμιση του φορέα μέσα από την εφαρμογή της διαδικασίας ενώ παράλληλα γίνεται εστίαση και στις οικονομικές ευκαιρίες που ενδέχεται να προσφέρει η πιστοποίηση. Στην Ελλάδα υπάρχει δυνατότητα κρατικής χρηματοδότησης όμως στην παρούσα οικονομική συγκυρία κάτι τέτοιο μοιάζει δύσκολο να πραγματοποιηθεί. Ως εκ τούτου δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε προνόμια που παρέχονται στο μουσείο για την απόκτηση αντικειμένων αλλά και για φορολογική ελάφρυνση.

Σε όλες τις περιπτώσεις γίνεται εμφανές ότι η πιθανότητα της οικονομικής ενίσχυσης για την ανάπτυξη διάφορων τομέων και η βελτίωση της εικόνας του εκάστοτε φορέα αποτελούν βασικά κίνητρα ώστε να ωθήσουν τους φορείς να εφαρμόσουν τα συστήματα πιστοποίησης. Παρόλα αυτά τα οφέλη της εφαρμογής δεν περιορίζονται μόνο εκεί. Αν και δεν προβάλλονται τόσο όσο τα προαναφερθέντα, η ανάπτυξη της αυτογνωσίας του φορέα για την παρούσα κατάσταση του, η βελτίωση των ικανοτήτων του προσωπικού και η οργανωμένη λειτουργία βάση προτύπων είναι οφέλη που θα βοηθήσουν στη βιωσιμότητα του φορέα στο μακροπρόθεσμο μέλλον.

Στην Πορτογαλία ο νόμος που ουσιαστικά ξεκίνησε την πιστοποίηση δημοσιεύθηκε το 2004 ενώ μέχρι το 2006 είχαν πιστοποιηθεί συνολικά εκατόν σαράντα έξι (146) μουσεία από αυτό συνάγεται ότι η εφαρμογή του νόμου ήταν άμεση. Στην Κύπρο ο νόμος για τα

μουσεία δημοσιεύτηκε το 2009 ενώ μόλις μέχρι το 2017 έχουν πιστοποιηθεί μόλις τέσσερα μουσεία. Συμπεραίνει κανείς ότι δεν στάθηκε εφικτή η άμεση εφαρμογή του νόμου. Στην Ιρλανδία πρότυπα για πιστοποίηση δημοσιεύθηκαν το 1998 όμως οι προσπάθειες τελεσφόρησαν το 2006. Στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά την αποτυχημένη προσπάθεια για εφαρμογή πιστοποίησης που πραγματοποιήθηκε το 1970, δημοσιεύθηκε το 1988 νέο πρότυπο, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή σχεδόν άμεσα. Στην Ελλάδα μετά την πρώτη δημοσίευση του νόμου το 2002 αλλά και τη δημόσια διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε το 2014, το σύστημα πιστοποίησης τέθηκε σε εφαρμογή μέσα στο 2016.

Στην περίπτωση της Ελλάδας η κίνηση του κράτους να διαμορφώσει το πλαίσιο λειτουργίας των ιδιωτικών μουσείων με βάση συγκεκριμένα πρότυπα προσφέρει κάποια σημαντικά οφέλη. Αρχικά επιλύεται το πρόβλημα της δημιουργία νέων «μουσείων» χωρίς προδιαγραφές, το οποίο είναι σύνθηρες φαινόμενο. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για το διαχωρισμό των μουσείων που πληρούν προϋποθέσεις έναντι αυτών που δεν τους αρμόζει ο τίτλος «μουσείο». Έτσι εξασφαλίζονται η ποιότητα της λειτουργίας των μουσείων και της εμπειρίας που προσφέρουν στο κοινό τους, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό αν ληφθεί υπόψη ότι η Ελλάδα είναι μια τουριστική χώρα. Παράλληλα καλύπτονται ανάγκες όπως η τήρηση συγκεκριμένων ωραρίων και η προστασία των συλλογών και του πολιτιστικού πλούτου της χώρας (με την πρόβλεψη σε περιπτώσεις φθοράς, κλοπής αλλά και τον έλεγχο της προέλευσης των αντικείμενων των συλλογών τους). Εν κατακλείδι η εφαρμογή ομοιογένειας και τυποποιημένης λειτουργίας όλων των εγκεκριμένων από το κράτος μουσείων ισχυροποιούν την εικόνα των ελληνικών μουσείων τόσο ως προς το κοινό τους όσο και στην παγκόσμια μουσειακή κοινότητα.

Εικόνα 2: Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής συστημάτων πιστοποίησης

4. ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ | Η ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ.

4.1 Παρουσίαση υφιστάμενης κατάστασης στο κλείσιμο του 2017

Οι ερευνητές προκειμένου να ενημερωθούν σχετικά με την υπάρχουσα κατάσταση που επικρατεί στο μουσειακό χώρο όσον αφορά την αναγνώριση στην Ελλάδα, επικοινωνήσαν τον Ιούλιο του 2017 με τη Διεύθυνση Μουσείων που υπάγεται στο Υπουργείο Πολιτισμού. Πιο συγκεκριμένα η επικοινωνία ήταν τηλεφωνική και πραγματοποιήθηκε με την υπεύθυνη επικοινωνίας του τμήματος, την κα. Αδαμοπούλου και ύστερα από κάποιες ερωτήσεις γνωστοποιήθηκαν τα παρακάτω ζητήματα.

Μετά τη διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε το 2014, οι ενέργειες για την υλοποίηση και εφαρμογή του συστήματος αναγνώρισης στην Ελλάδα συνεχίστηκαν το Μάρτιο του 2016 με την εκδήλωση που διενεργήθηκε στο Μουσείο της Ακρόπολης με τίτλο «Αναγνώριση Μουσείων: Ο λόγος στα Μουσεία για τα μουσεία». Σε αυτή την εκδήλωση έγινε ενημέρωση των μουσείων σχετικά με την αναγνώριση, η οποία ακολουθήθηκε με το ξεκίνημα εφαρμογής του συστήματος αναγνώρισης τον Οκτώβρη του ίδιου έτους.

Σχετικά με τη διάρκεια για την απόδοση πιστοποίησης, αναιρείται η παραπάνω εικασία των ερευνητών, ότι δεν θα είναι χρονοβόρα, καθώς ενημερώθηκαν πως προβλέπεται να είναι. Η καθυστέρηση εντοπίζεται κυρίως στο στάδιο του ελέγχου, επειδή ποικίλλει ο χρόνος που ένα μουσείο μπορεί να συντάξει και ν' αποστείλει το φάκελο που απαιτείται. Τέλος έγινε ενημέρωση ότι μέχρι στιγμής έχουν υποβάλλει αίτηση για να λάβουν πιστοποίηση είκοσι δύο (22) μουσεία ενώ η διάρκεια της πιστοποίησης ανέρχεται στα πέντε (5) χρόνια.

4.2 Η γνώμη των μουσείων αναφορικά με την πιστοποίηση – αναγνώριση

4.2.1 Κατάρτιση, σχεδιασμός και διάχυση ερωτηματολογίου

Όπως έχει ήδη αναφερθεί για τους σκοπούς της έρευνας δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο με είκοσι (20) ερωτήσεις στην πλειοψηφία των οποίων αξιοποιήθηκε η κλίμακα Likert. Οι ερωτήσεις που δημιουργήθηκαν εμπίπτουν σε τέσσερις (4) ενότητες: Η πρώτη ενότητα αφορά ερωτήσεις γενικού τύπου που έχουν σαν απώτερο σκοπό την δημιουργία ενός υπόβαθρου για τον ερωτηθέντα διατηρώντας παράλληλα την ανωνυμία του. Η

δεύτερη ενότητα σχετίζεται με ερωτήσεις, οι οποίες παρουσιάζουν τις εντυπώσεις των ερωτηθέντων για το σύστημα αναγνώρισης καθώς και την προθυμία του φορέα τους να το εφαρμόσει. Η τρίτη ενότητα έχει να κάνει με τις απόψεις σχετικά με τη γνώση ύπαρξης και την αποτελεσματικότητα της διαβούλευσης που έγινε το 2014 ενώ στην τελευταία ενότητα δόθηκε έμφαση στην κατανόηση και αξιολόγηση των οφελών και των υποχρεώσεων που οι ερευνητές πιστεύουν ότι θα προκύψουν από την πιστοποίηση.

Αξίζει να σημειωθεί πως εκτός από τη σύνθεση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, οι ερευνητές κατέβαλαν αρκετή προσπάθεια και στην παρουσίαση του ερωτηματολογίου καθώς αυτό πέρα από λειτουργικό έπρεπε να είναι ιδιαίτερα προσεγμένο στον οπτικό τομέα έτσι ώστε να είναι καλαίσθητο και να δίνει μια επαγγελματική εικόνα στους ερωτηθέντες φορείς.

Το ερωτηματολόγιο υλοποιήθηκε σε ηλεκτρονική μορφή με διττό σκοπό: αφενός την εύκολη διάχυση και εξοικονόμηση χρόνου μέσω της χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αφετέρου την δυνατότητα αποστολής σε μεγαλύτερο αριθμό ατόμων. Επιλέχθηκε η πλατφόρμα της Google με την ονομασία «Google Forms» επειδή η χρήση της δεν εμπεριέχει κόστος ενώ παράλληλα παρέχει τη δυνατότητα προσθήκης περισσότερων ερωτήσεων σε σχέση με άλλες πλατφόρμες.

Το ερωτηματολόγιο αποστάλθηκε σε εκατό εξήντα τρεις (163) φορείς εκ των οποίων απάντησαν οι τριάντα επτά (37). Ο αριθμός των απαντήσεων μοιάζει μικρός όμως είναι λογικός αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι πολλά μουσεία δεν είχαν δική τους πλατφόρμα επικοινωνίας και ως εκ τούτου οι ερευνητές απέστειλαν το ερωτηματολόγιο στις εφορείες αρχαιοτήτων, στις οποίες υπάγονταν τα μουσεία χωρίς όμως να υπάρχει ανταπόκριση. Αυτό ίσως συνέβη εξαιτίας του αυξημένου φόρτου εργασίας των εφορειών αλλά και πιθανών δυσκολιών στην επικοινωνία ανάμεσα στην εφορεία και στο μουσείο. Ακόμη ένας λόγος που ο αριθμός των απαντήσεων έμεινε σε χαμηλά επίπεδα είναι το ότι πολλά από τα στοιχεία επικοινωνίας των φορέων δεν ήταν επικαιροποιημένα. Αξίζει να αναφερθεί πως επειδή το ερωτηματολόγιο αποστάλθηκε τον Αύγουστο κάποιοι φορείς δεν μπόρεσαν να απαντήσουν επειδή είχαν κλείσει λόγω καλοκαιρινών διακοπών.

Η διάρκεια που το ερωτηματολόγιο έμεινε ανοικτό για τους ενδιαφερόμενους να απαντήσουν ήταν είκοσι οκτώ (28) μέρες , από τις 3 Αυγούστου μέχρι τις 31 Αυγούστου. Κατ' εξαίρεση και μετά από αίτημα μιας συγκεκριμένης εφορείας αρχαιοτήτων το ερωτηματολόγιο παρέμεινε ανοικτό μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου, έτσι ώστε να δοθεί χρόνος στα μέλη της εφορείας να το απαντήσουν.

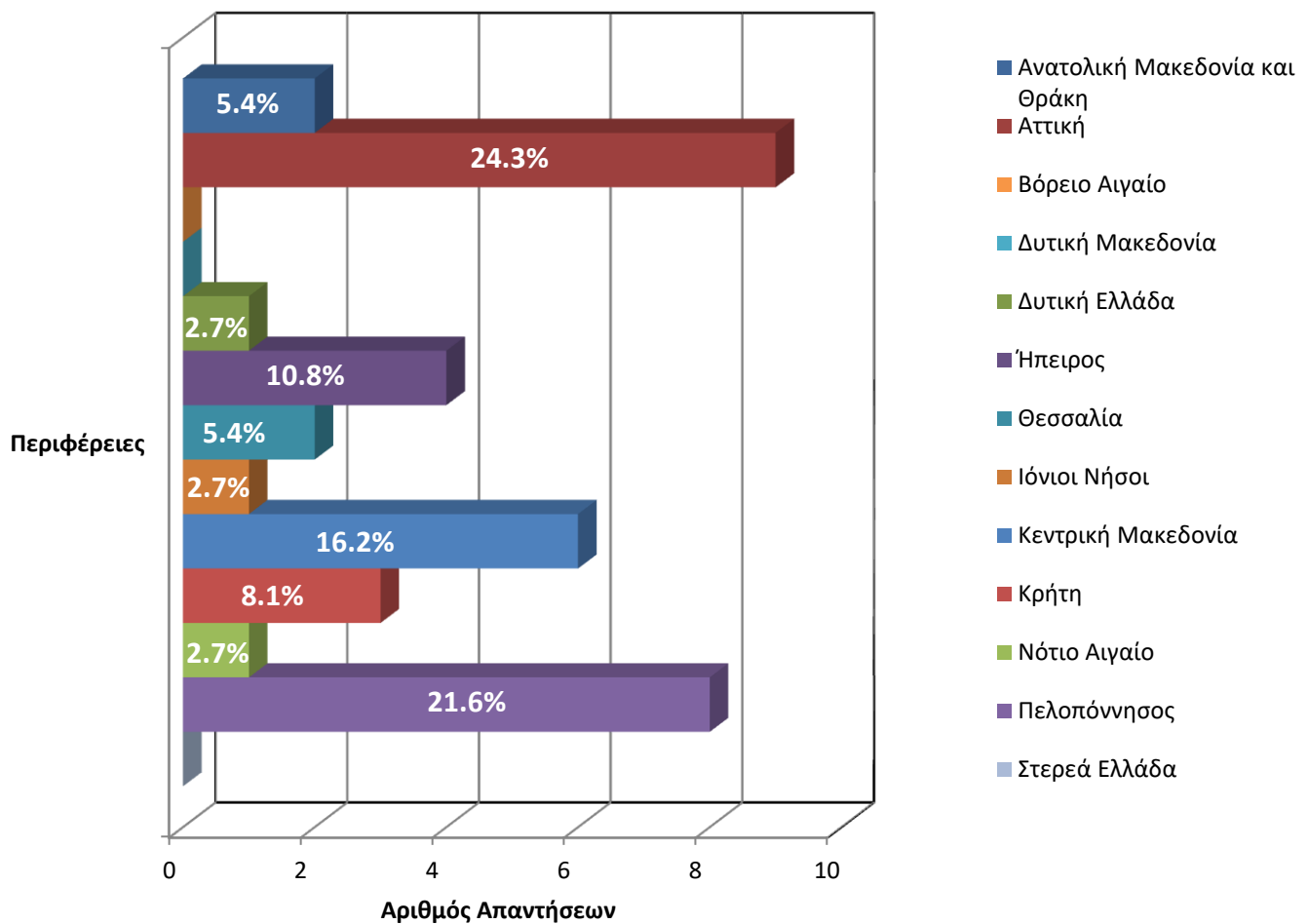
4.2.2 Ορισμός δείγματος

Για τον ορισμό του δείγματος οι ερευνητές αποφάσισαν ότι θέλουν να συγκεντρώσουν τις απόψεις των ιδιωτικών και των δημόσιων μουσείων, ανεξάρτητα με το ότι το σύστημα πιστοποίησης προορίζεται μόνο για τα ιδιωτικά μουσεία. Αρχικός στόχος ήταν να βρεθούν ξεχωριστές λίστες στις οποίες θα αναφέρονταν διακριτά τα ιδιωτικά και τα δημόσια μουσεία, έτσι μέσω αυτού του διαχωρισμού να γίνει καλύτερα η οργάνωση του ερωτηματολογίου και κυρίως να αποκτηθεί μια εικόνα που να αφορά περισσότερο τα ιδιωτικά μουσεία. Παρόλα αυτά η πρόθεση αυτή εγκαταλείφθηκε εφόσον δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί μια λίστα που να περιέχει αμιγώς ιδιωτικά μουσεία. Από τις διάφορες λίστες που εντοπίστηκαν, οι ερευνητές κατέληξαν στην αξιοποίηση της λίστας της πλατφόρμας «*Οδυσσεύς*», η οποία έχει δημιουργηθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού και συμπεριλαμβάνει, τα περισσότερα δημόσια μουσεία της Ελλάδας. Τέλος οι ερευνητές απέστειλαν το ερωτηματολόγιο και σε μουσεία που βρίσκονταν εκτός της λίστας, όπως το μουσείο *Μπενάκη* και το *Μουσείο Πληροφορικής*.

4.2.3 Αποτελέσματα έρευνας

Σε αυτή την ενότητα θα αναλυθούν τα αποτελέσματα που συνέλεξαν οι ερευνητές κατά τη διάρκεια της έρευνας τους καθώς επίσης γίνονται και κάποιοι συσχετισμοί ώστε να εξαχθούν μερικά χρήσιμα συμπεράσματα.

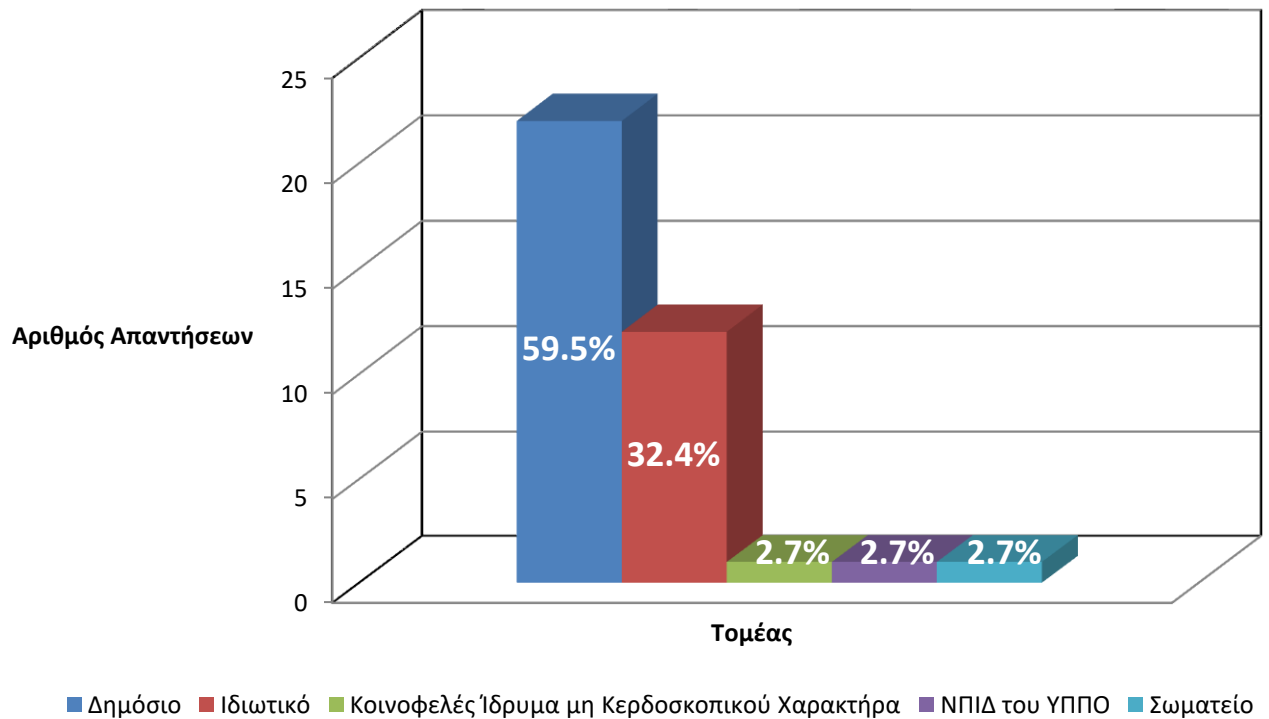
Σε ποια περιφέρεια ανήκει το μουσείο σας;

Γράφημα 1

Στο «Γράφημα 1» παρουσιάζεται σε ποια γεωγραφική περιφέρεια ανήκει το κάθε μουσείο έτσι ώστε να δοθεί μια εικόνα για το που ανήκουν τα μουσεία που ανταποκρίθηκαν στο ερωτηματολόγιο. Δεν προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι οι περισσότερες απαντήσεις προήλθαν από μουσεία της Αττικής καθώς στη λίστα, την οποία επέλεξαν οι ερευνητές τα μουσεία της Αττικής ήταν τα πολυπληθέστερα. Μετά την Αττική τα περισσότερα μουσεία που απάντησαν το ερωτηματολόγιο προέρχονται από την Κεντρική Μακεδονία και την Πελοπόννησο.

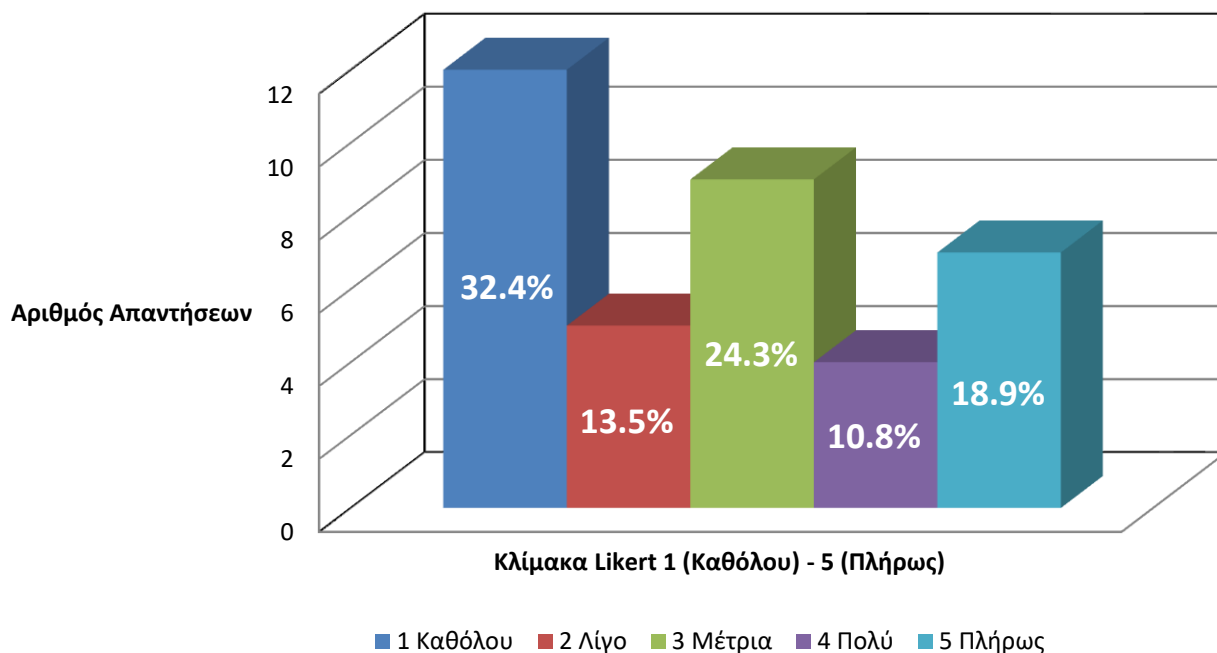
Σε ποιο τομέα ανήκει το μουσείο σας;

Γράφημα 2

Το ερώτημα που απεικονίζεται στο «Γράφημα 2» ακολουθεί το ίδιο σκεπτικό με το «Γράφημα 1» όμως σε αυτή την περίπτωση οι ερευνητές ήθελαν να ξεκαθαρίσουν τον τομέα του μουσείου που απαντά. Όπως είναι αναμενόμενο οι περισσότερες απαντήσεις προήλθαν από τα δημόσια μουσεία καθώς αυτά ήταν τα πολυπληθέστερα στη λίστα που αξιοποιήθηκε. Εκτός από την επιλογή για δημόσιο ή ιδιωτικό μουσείο, οι ερευνητές έδωσαν τη δυνατότητα στους ερωτηθέντες να γράψουν κάποιον άλλο πιθανό τομέα που μπορεί να ανήκει ο φορέας τους, έτσι συγκεντρώθηκαν κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις.

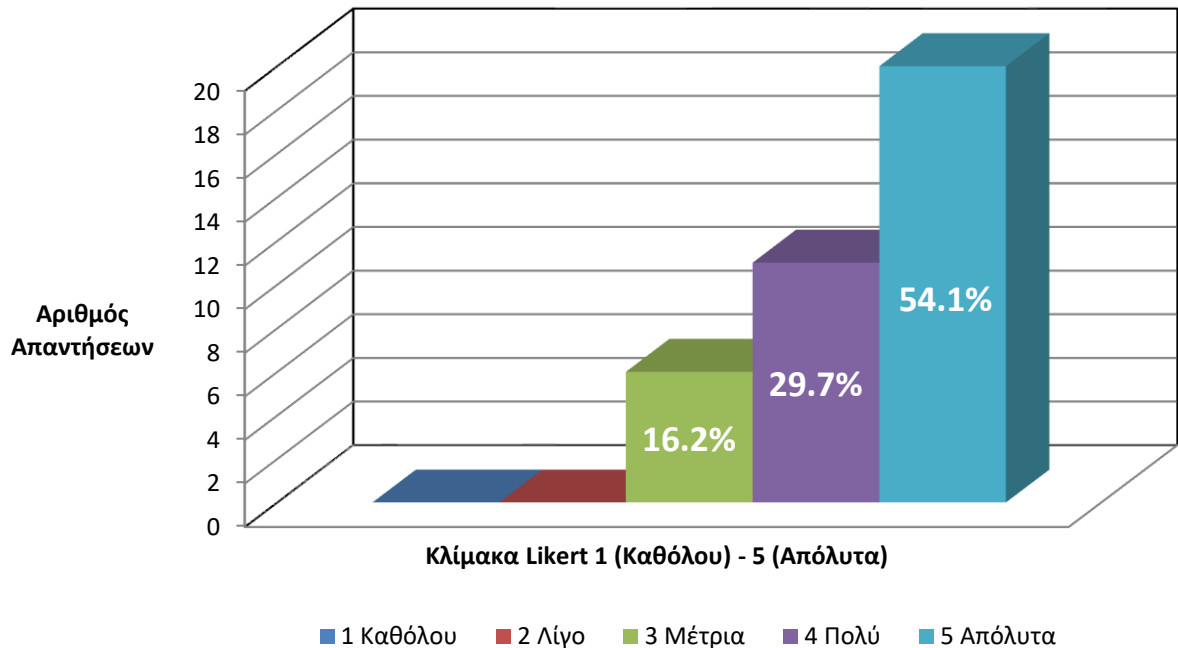
Πόσο ενημερωμένοι είστε σχετικά με το νέο σύστημα πιστοποίησης των μουσείων στην Ελλάδα;

Γράφημα 3

Στο «Γράφημα 3» παρουσιάζεται ο βαθμός ενημέρωσης που έχουν τα μουσεία για το ελληνικό σύστημα πιστοποίησης. Οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν ήταν μοιρασμένες σε όλες τις επιλογές. Πιο συγκεκριμένα το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε πως δεν είναι καθόλου ενημερωμένο σχετικά με την πιστοποίηση ενώ ως θετικό θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τα δύο επόμενα μεγαλύτερα ποσοστά ανήκουν στους ερωτηθέντες που είναι «Μέτρια» και «Πλήρως» ενημερωμένοι σχετικά με την πιστοποίηση. Τα μικρότερα ποσοστά συγκεντρώθηκαν από τις επιλογές «Λίγο» και «Πολύ» αντίστοιχα.

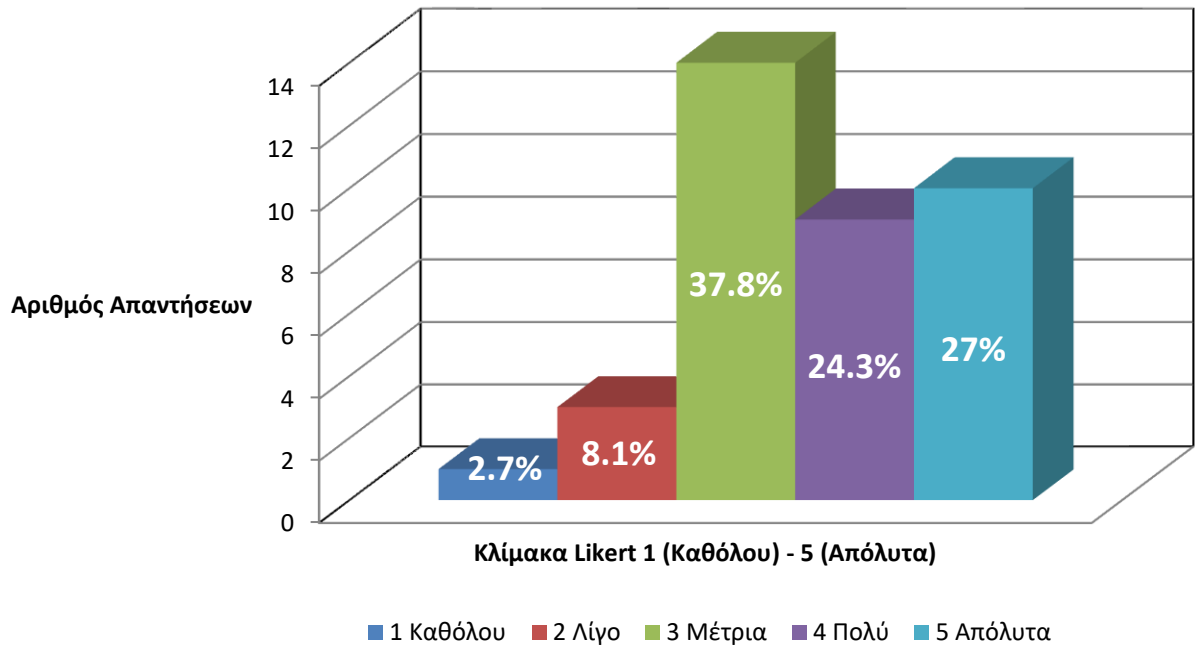
Πόσο απαραίτητη κρίνετε την εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης στην Ελλάδα;

Γράφημα 4

Στο «Γράφημα 4» αποτυπώνονται οι εντυπώσεις που έχουν τα ελληνικά μουσεία για την προοπτική εφαρμογής ενός συστήματος πιστοποίησης. Από τις απαντήσεις παρατηρείται ότι η μουσειακή κοινότητα ένα σεβαστό ποσοστό έχει ουδέτερες απόψεις την εφαρμογή του, ένα ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό βλέπει την εφαρμογή ως πάρα πολύ θετική ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων κρίνει πως είναι απολύτως απαραίτητη η εφαρμογή συστήματος πιστοποίησης για τα ελληνικά μουσεία. Στον αντίποδα κανείς δεν απάντησε ότι δεν τη θεωρεί απαραίτητη, με τις επιλογές «Καθόλου» και «Λίγο» να παραμένουν στο 0%.

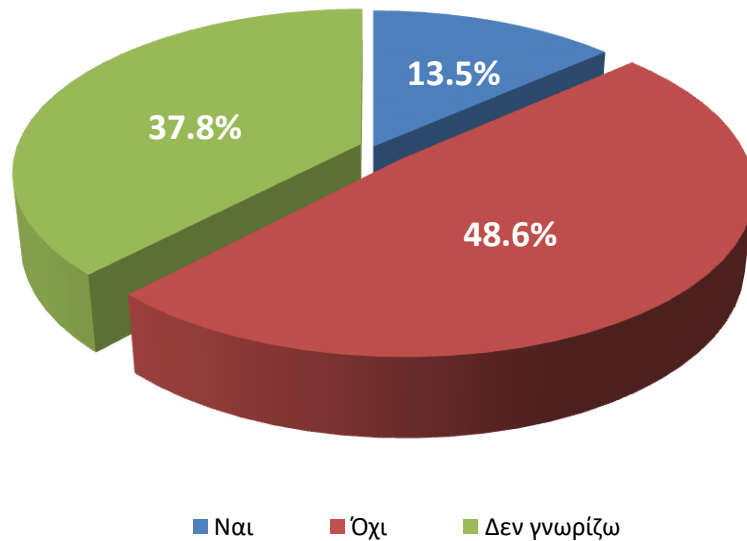
Πόσο θετικά θεωρείτε ότι θα ανταποκριθούν τα ιδιωτικά μουσεία στο νέο σύστημα πιστοποίησης;

Γράφημα 5

Αντίστοιχα στο «Γράφημα 5» παρουσιάζονται οι προσδοκίες που έχουν τα ελληνικά μουσεία για την επικείμενη εφαρμογή του συστήματος από τα ιδιωτικά μουσεία. «Μέτρια» ήταν η απάντηση που κυριάρχησε σχετικά με την ανταπόκριση που αναμένεται να έχουν τα ιδιωτικά μουσεία αναφορικά με την πιστοποίηση. «Πολύ» και «Απόλυτα» είναι οι δύο επιλογές που συγκεντρώνουν τα αμέσως επόμενα μεγαλύτερα ποσοστά, στοιχείο που δηλώνει πως μια μεγάλη μερίδα των ερωτηθέντων πιστεύει στη θέληση των μουσείων να κάνουν κινήσεις για τη βελτίωση τους. Οι απαντήσεις «Καθόλου» και «Λίγο» συγκεντρώσαν τα μικρότερα ποσοστά δείχνοντας ότι μόνο μια μειοψηφία από τους ερωτηθέντες δεν θεωρεί ότι θα υπάρξει θετική αποδοχή του συστήματος.

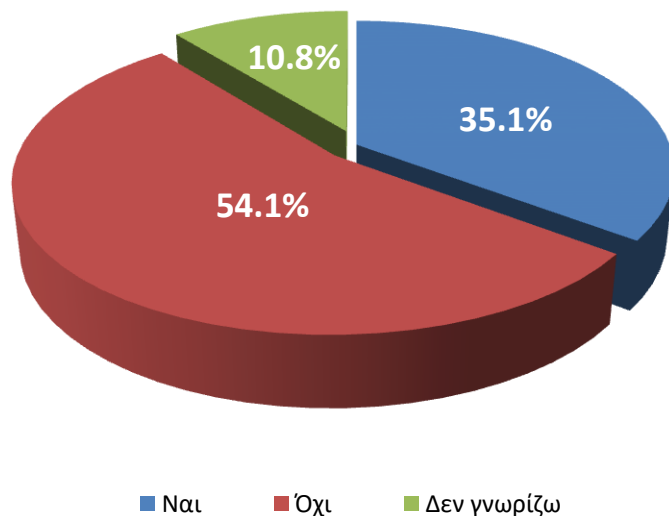
Έχει υποβάλλει αίτηση το μουσείο σας για να λάβει πιστοποίηση;

Γράφημα 6

Στο ερώτημα που απεικονίζεται στο «Γράφημα 6», σκοπός ήταν να διαπιστωθεί πόσα μουσεία έχουν κινήσει διαδικασίες για να λάβουν πιστοποίηση. Όπως είναι λογικό, έχοντας κατά νου ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων αποτελούνταν από δημόσια μουσεία αλλά και ότι η διαδικασία πιστοποίησης άρχισε να εφαρμόζεται σχετικά πρόσφατα, το μεγαλύτερο ποσοστό έχει απαντήσει αρνητικά ενώ το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η μερίδα μουσείων που απάντησαν «Δεν γνωρίζω». Το μικρότερο ποσοστό απάντησε θετικά στο ερώτημα.

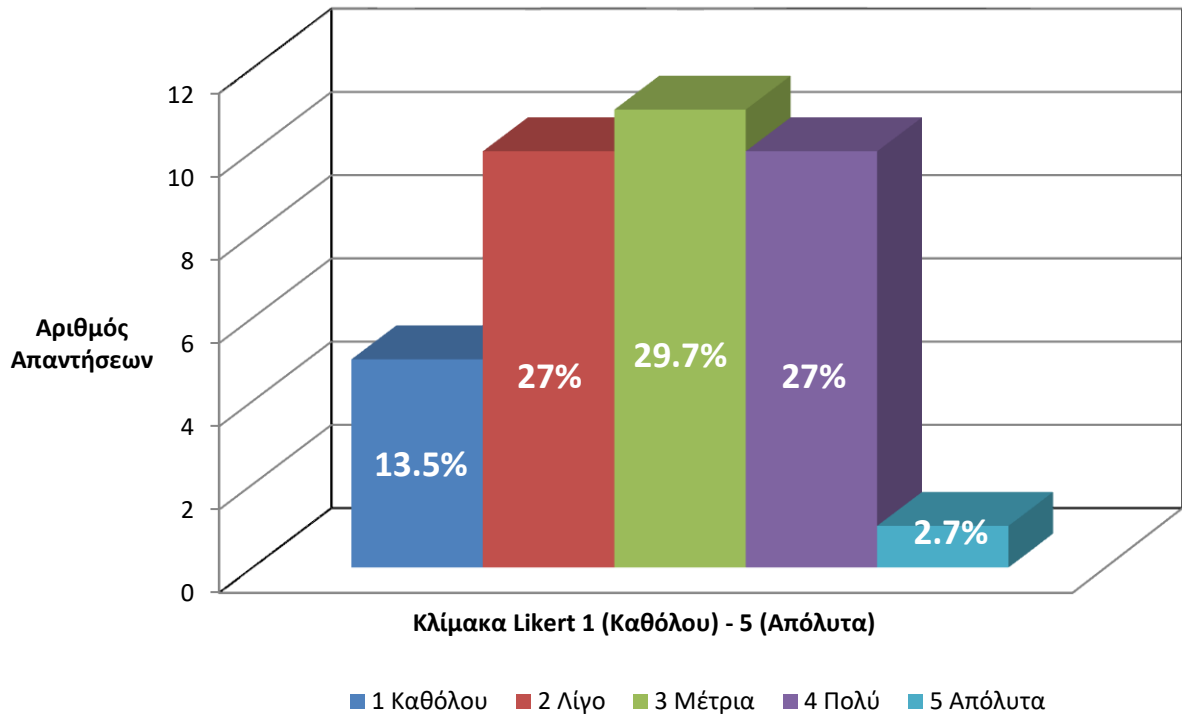
**Ενημερωθήκατε για τη διενέργεια της σχετικής
διαβούλευσης για το σύστημα πιστοποίησης των
ελληνικών μουσείων που πραγματοποιήθηκε από τις
20 Οκτωβρίου έως τις 28 Νοεμβρίου το 2014;**

Γράφημα 7

Στο ερώτημα που είχε ως σκοπό να ερευνήσει το βαθμό ενημέρωσης για τη διενέργεια διαβούλευσης αναφορικά με το σύστημα πιστοποίησης, οι περισσότεροι ερωτηθέντες απάντησαν πως το μουσείο τους δεν είχε λάβει κάποια γνώση σχετικά με τη διαβούλευση ενώ ένα μικρότερο αλλά σημαντικό ποσοστό δήλωσε το μουσείο τους είχε ενημερωθεί. Τέλος το μικρότερο ποσοστό δήλωσε πως δεν έχει γνώση για το αν το μουσείο τους είναι ενημερωμένο σχετικά με τη διαβούλευση.

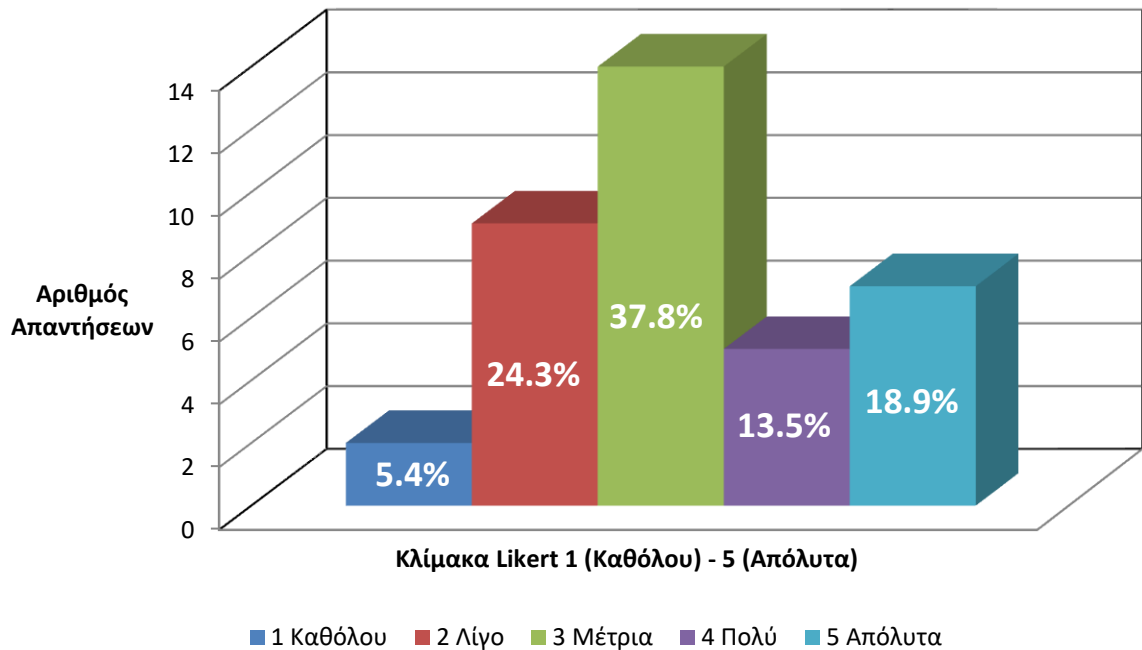
Πόσο επαρκές θεωρείτε το χρονικό διάστημα που προβλέφθηκε για τη διαβούλευση (5 εβδομάδες);

Γράφημα 8

Στο «Γράφημα 8» παρουσιάζεται η γνώμη των μουσείων σχετικά με την επάρκεια του χρονικού διαστήματος που προβλέφθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού για τη διαβούλευση. Μπορεί να ειπωθεί ότι η πλειοψηφία των απαντήσεων τείνει ελαφρώς προς την αρνητική πλευρά αν υπολογίσουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε «Μέτρια», δείχνοντας μια μετριοπαθή στάση ενώ υπήρξε ισοψηφία ανάμεσα στις επιλογές «Λίγο» και «Πολύ». Η διαφορά στις απόψεις των ερωτηθέντων γίνεται εμφανής στα ποσοστά των επιλογών «Καθόλου» και «Απόλυτα», με το τελευταίο να συγκεντρώνει το χαμηλότερο ποσοστό με μία μόνο απάντηση.

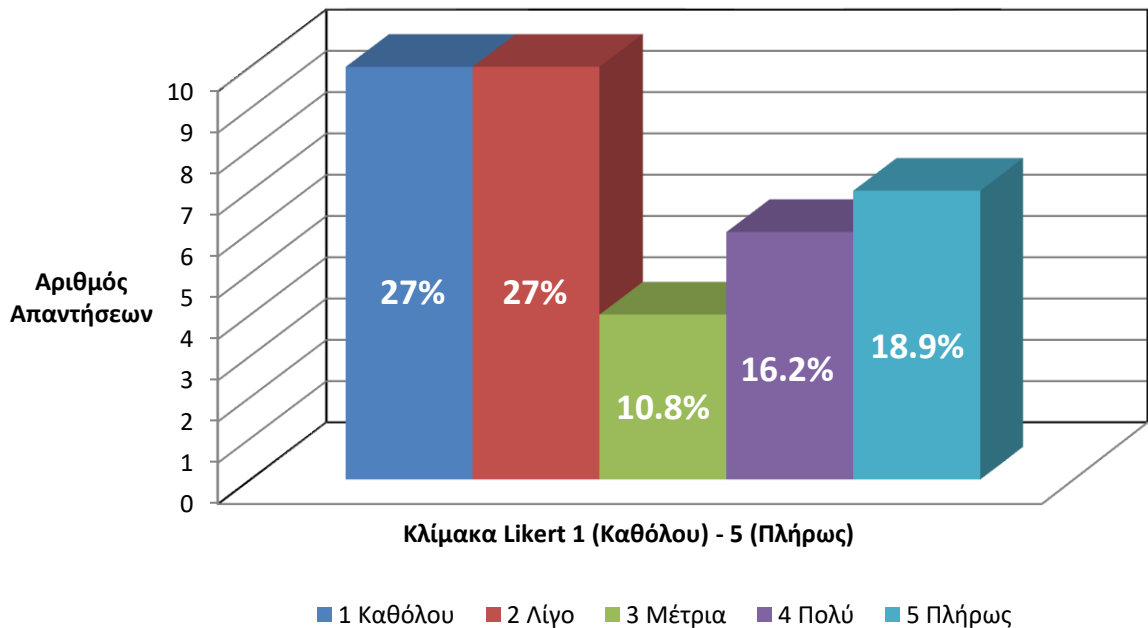
Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι ήταν η συμβολή των μουσείων στη διαδικασία διαβούλευσης;

Γράφημα 9

Στο ερώτημα που απεικονίζεται στο «Γράφημα 9» εξετάζεται το πόσο σημαντική κρίνουν οι ερωτηθέντες ότι ήταν η συμβολή των μουσείων στη διαδικασία της διαβούλευσης. Για ακόμη μια φορά η πλειοψηφία επέλεξε το «Μέτρια», εκφράζοντας μια ουδέτερη στάση προς το ζήτημα ενώ οι υπόλοιπες επιλογές συγκεντρώνουν παρόμοια ποσοστά. Αξίζει να αναφερθεί πως το μικρότερο ποσοστό, το κατείχε η επιλογή «Καθόλου», δείχνοντας ότι μόνο η μειοψηφία των απαντήσεων δεν θεώρησε ως αποτελεσματική τη συμβολή των μουσείων στη διαδικασία διαβούλευσης.

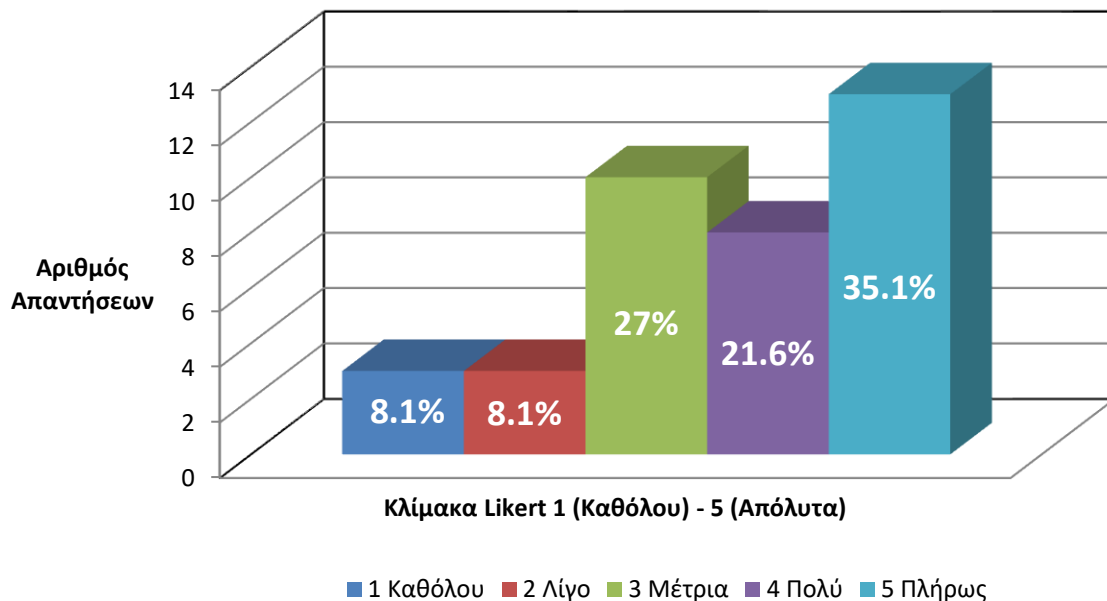
**Σε ποιο βαθμό έχετε ενημερωθεί για τις
υποχρεώσεις και τα οφέλη που προκύπτουν από
την πιστοποίηση των μουσείων;**

Γράφημα 10

Στο ερώτημα που αποτυπώνεται στο «Γράφημα 10» σκοπός ήταν η εξέταση της ενημέρωσης των ερωτηθέντων για το ποιες είναι οι υποχρεώσεις και τα πιθανά οφέλη της πιστοποίησης. Η εικόνα είναι εμφανής καθώς τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνονται ισόποσα στις επιλογές «Καθόλου» και «Λίγο» δείχνοντας ότι η μεγαλύτερη μερίδα των ερωτηθέντων δεν κατέχει γνώση των υποχρεώσεων και των οφελών που προκύπτουν από την πιστοποίηση. Ως θετικό στοιχείο μπορεί να θεωρηθεί ότι αν και μικρότερο, το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνεται στην επιλογή «Πλήρως» ενώ ακολουθείται από την επιλογή «Πολύ». Το μικρότερο ποσοστό έχει επιλέξει την επιλογή «Μέτρια», γεγονός από το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευτεί ότι οι ερωτηθέντες είχαν κατά κύριο λόγο σαφείς απόψεις για το ζήτημα.

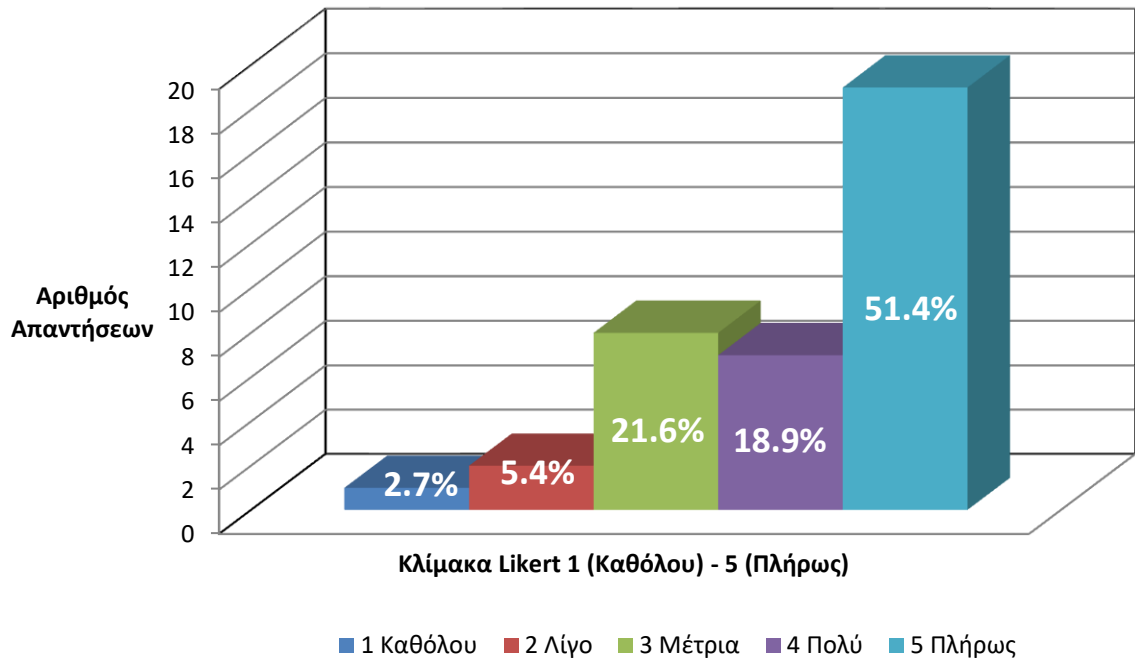
**Θεωρείτε ότι το μουσείο σας ανταποκρίνεται
στις απαιτήσεις που προβλέπονται προκειμένου
να πιστοποιηθεί;**

Γράφημα 11

Σκοπός της ερώτησης που παρουσιάζεται στο «Γράφημα 11» είναι η σχετική αυτοαξιολόγηση των ερωτηθέντων σε σχέση με την ετοιμότητα που πιστεύουν ότι έχει το μουσείο τους για την εφαρμογή των απαιτήσεων της πιστοποίησης. Από τα ποσοστά φαίνεται ότι η μεγαλύτερη μερίδα των ερωτηθέντων θεωρεί ότι είναι απόλυτα έτοιμη για την υλοποίηση των απαιτήσεων. Με μικρή απόκλιση ακολουθεί η επιλογή «Μέτρια» ενώ η θετική αποτίμηση της κατάστασης ενισχύεται από το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό της επιλογής «Πολύ». Οι λιγότερο θετικές εκτιμήσεις συγκεντρώνουν ισότιμα τα μικρότερα ποσοστά.

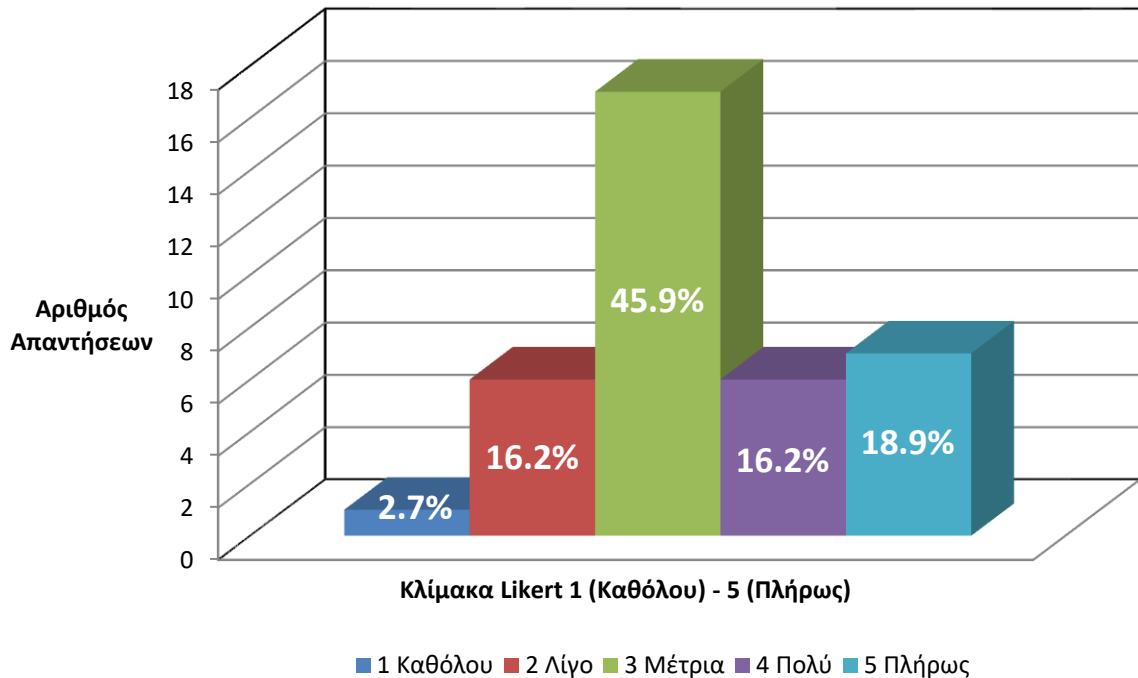
Θεωρείτε ότι η πιστοποίηση θα ενισχύσει το κύρος και την αξιοπιστία του μουσείου σας;

Γράφημα 12

Στο «Γράφημα 12» αποτυπώνεται η προσπάθεια των ερευνητών να διαπιστώσουν την αντίληψη των ερωτηθέντων σχετικά με την ενδεχόμενη αύξηση του κύρους και της αξιοπιστίας του μουσείου λόγω της εφαρμογής της πιστοποίησης. Η επιλογή «Πλήρως» κυριάρχησε συγκεντρώνοντας ποσοστό άνω του 50%. Το ποσοστό της επιλογής «Μέτρια» ήταν το δεύτερο μεγαλύτερο με το ποσοστό της επιλογής «Πολύ» να ακολουθεί ενώ οι επιλογές «Λίγο» και «Καθόλου» συγκέντρωσαν τα μικρότερα ποσοστά καθιστώντας ξεκάθαρη τη σημασία του κύρους και της αξιοπιστίας για τους ερωτηθέντες.

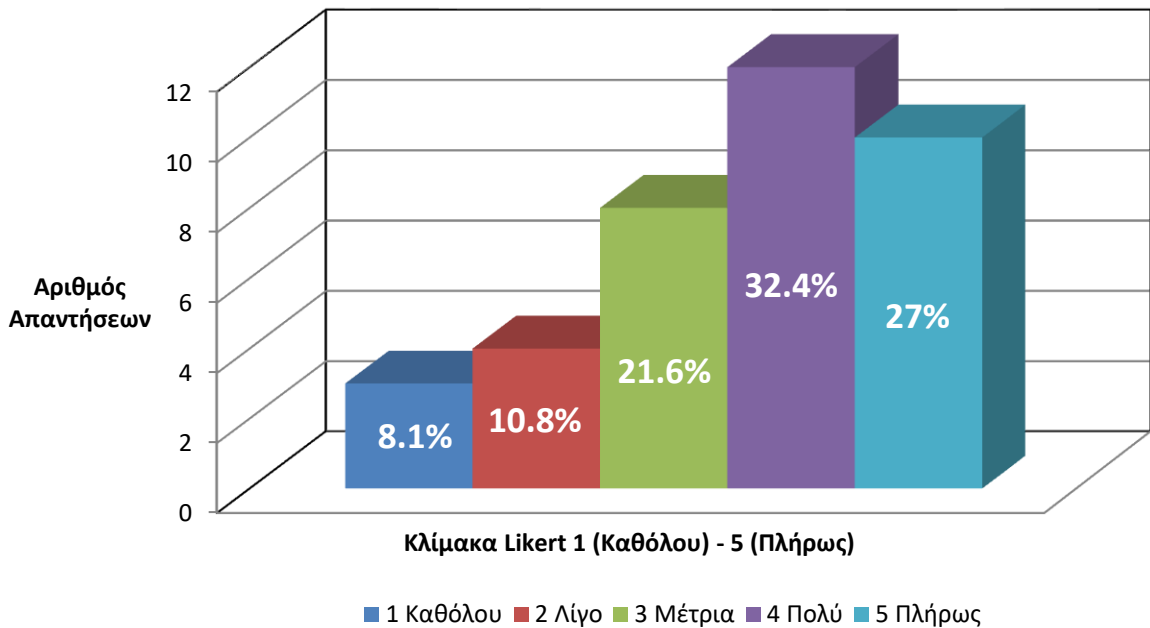
Πιστεύετε ότι η πιστοποίηση θα βελτιώσει την επισκεψιμότητα του μουσείου σας;

Γράφημα 13

Στην ερώτηση του «Γραφήματος 13» στόχος ήταν να συλλεχθεί η γνώμη των μουσείων για τη σχέση της πιστοποίησης με την αύξηση της επισκεψιμότητας. Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώθηκε στην απάντηση «Μέτρια» ενώ οι υπόλοιπες επιλογές συγκέντρωσαν παρόμοια ποσοστά, με εξαίρεση την επιλογή «Καθόλου» δείχνοντας πως μόνο η μειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί πως δεν υπάρχει πιθανότητα βελτίωσης της επισκεψιμότητας του μουσείου με την εφαρμογή της πιστοποίησης.

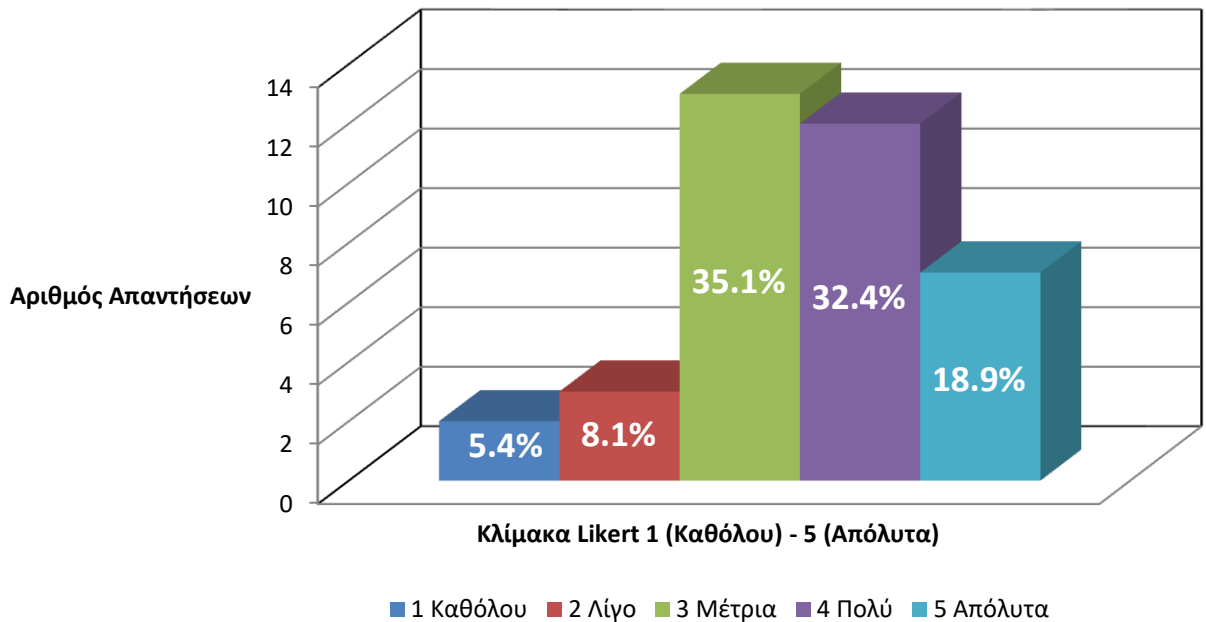
Κρίνετε ότι η πιστοποίηση θα αποτελέσει κίνητρο για την αναβάθμιση των προσόντων του προσωπικού του μουσείου;

Γράφημα 14

Με βάση τα συμπεράσματα που έχουν εξαχθεί από την έρευνα που έχει διενεργηθεί ένα σημαντικό στοιχείο της πιστοποίησης είναι η παρότρυνση του προσωπικού για συνεχή βελτίωση μέσω της εφαρμογής του συστήματος. Οι ερευνητές μέσω της ερώτησης που παρουσιάζεται στο «Γράφημα 14» ήθελαν να μάθουν τη γνώμη των μουσείων πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Πράγματι οι απαντήσεις «Πολύ» και «Απόλυτα» συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά ενώ από την επιλογή «Μέτρια» έως «Καθόλου» ακολουθείται μια φθίνουσα πορεία στα ποσοστά των εν λόγω επιλογών. Από αυτό το γεγονός γίνεται εμφανές ότι η γνώμη της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων συμβαδίζει με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας.

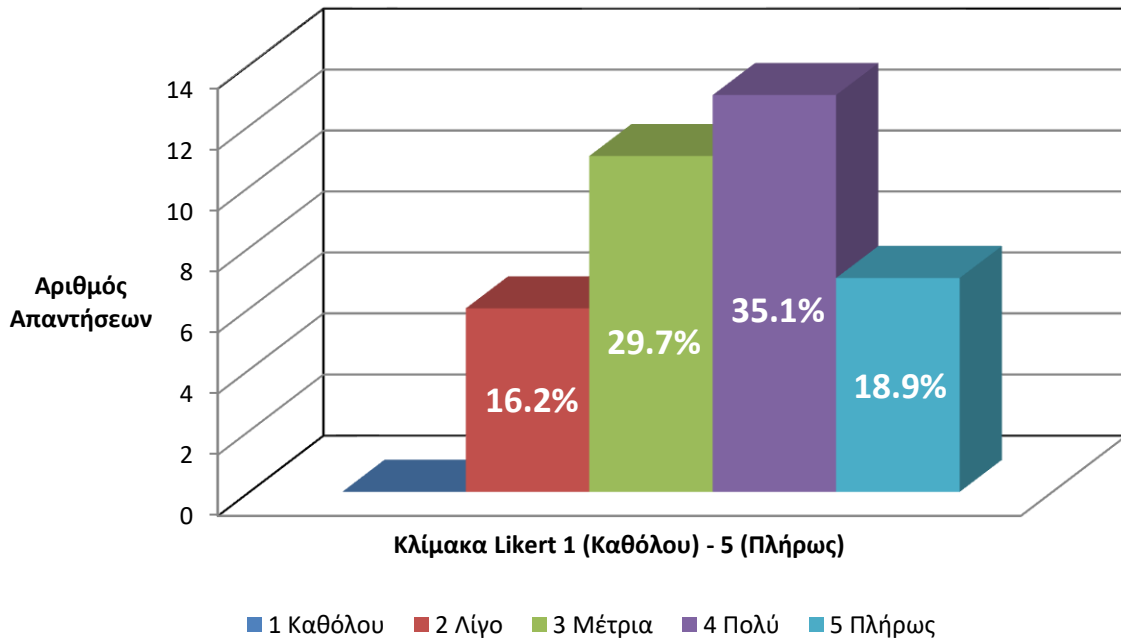
Πιστεύετε ότι μέσω της συμμετοχής στη διαδικασία πιστοποίησης το μουσείο θα αποκτήσει πιο ξεκάθαρη πολιτική για τη λειτουργία του;

Γράφημα 15

Ακόμη ένας σημαντικός λόγος για να θελήσει ένα μουσείο να λάβει την πιστοποίηση είναι η κατάρτιση συγκεκριμένης πολιτικής που θα διέπει τη λειτουργία του. Έτσι στο σχετικό ερώτημα που τέθηκε από τους ερευνητές θετικό στοιχείο αποτελεί ότι τα μικρότερα ποσοστά συγκεντρώθηκαν στις επιλογές «Καθόλου» και «Λίγο» ενώ οι απαντήσεις «Πολύ» και «Απόλυτα» συγκέντρωσαν σημαντικά ποσοστά. Το μεγαλύτερο ποσοστό όμως συγκεντρώθηκε από την επιλογή «Μέτρια», στοιχείο που δείχνει ότι η μεγαλύτερη μερίδα των ερωτηθέντων δεν ήταν σίγουρη για τη συμβολή της πιστοποίησης στη δημιουργία ξεκάθαρης πολιτικής λειτουργίας για το μουσείο τους.

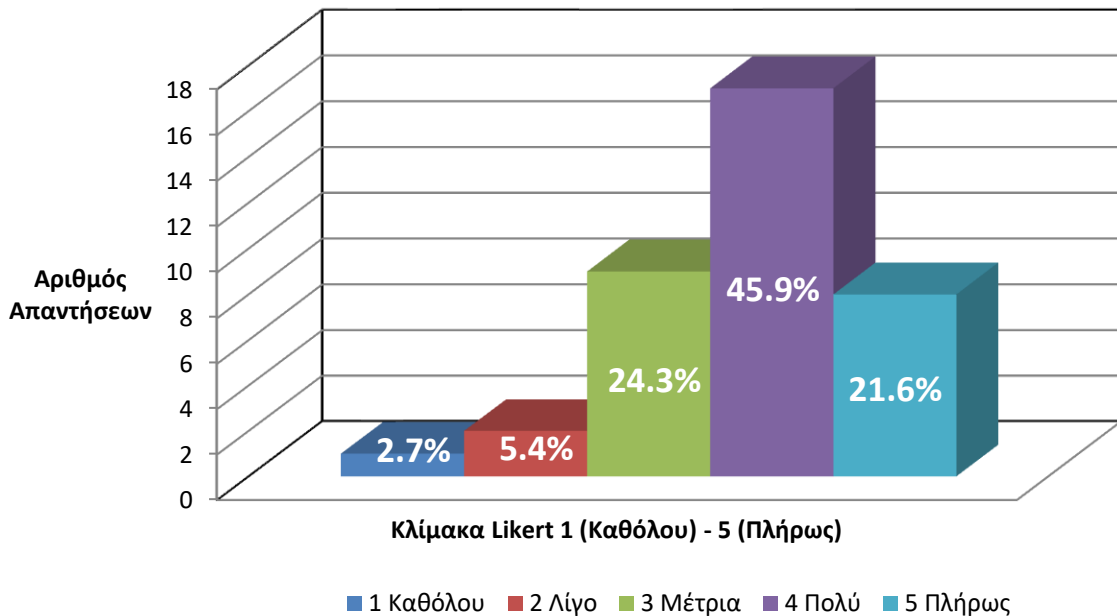
Θεωρείτε ότι η πιστοποίηση θα οδηγήσει στη βελτίωση των μουσειακών υποδομών;

Γράφημα 16

Σε σχέση με το προηγούμενο ερώτημα που αφορούσε τη συγκεκριμενοποίηση της πολιτικής λειτουργίας του μουσείου, οι ερωτηθέντες έδειξαν περισσότερη σιγουριά για ένα θετικό αποτέλεσμα σε ότι αφορά τη βελτίωση των μουσειακών υποδομών μέσω της πιστοποίησης. Έτσι στο «Γράφημα 16» το μεγαλύτερο ποσοστό συγκέντρωσε η επιλογή «Πολύ», το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό άνηκε στην επιλογή «Μέτρια» δείχνοντας ότι η έλλειψη βεβαιότητας ήταν παρούσα και σε αυτό το ζήτημα ενώ οι επιλογές «Λίγο» και «Πολύ» συγκέντρωσαν παρόμοια ποσοστά με την επιλογή «Πολύ» να υπερτερεί με μικρή διαφορά. Σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι κανείς από τους ερωτηθέντες δεν θεωρεί ότι η πιστοποίηση δεν θα ωφελήσει στη βελτίωση των μουσειακών υποδομών.

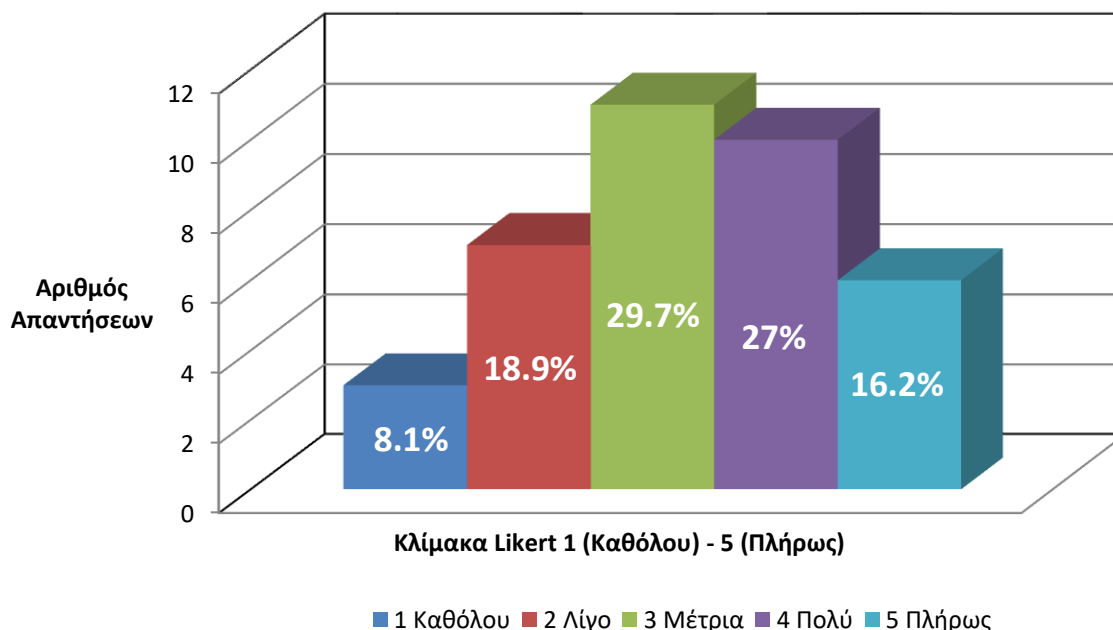
Κρίνετε ότι η πιστοποίηση θα συμβάλλει στη βελτίωση των συνθηκών για την καλύτερη διατήρηση των συλλογών;

Γράφημα 17

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ένα σημαντικό ζήτημα, το οποίο αναδεικνύεται μέσα από τις προτεινόμενες πρακτικές που περιγράφονται στα συστήματα πιστοποίησης για την καλύτερη διατήρηση των συλλογών. Ως εκ τούτου με το ερώτημα που αποτυπώνεται στο «Γράφημα 17», οι ερευνητές ήθελαν να εξετάσουν τις προσδοκίες των ερωτηθέντων για την πιθανή βελτίωση των συνθηκών διατήρησης μέσω της πιστοποίησης. Για άλλη μια φορά το ποσοστό «Πολύ» συγκέντρωσε τις περισσότερες απαντήσεις ακολουθούμενο από τις επιλογές «Μέτρια» και «Πλήρως» που συγκέντρωσαν παρόμοια ποσοστά με μικρή απόκλιση μεταξύ τους. Σε αντίθεση με το ερώτημα για τις μουσειακές υποδομές, σε αυτή την περίπτωση η διαφορά ανάμεσα στις επιλογές «Μέτρια» και «Πολύ» ήταν αρκετά μεγαλύτερη ενώ οι απαντήσεις «Λίγο» και «Καθόλου» συγκέντρωσαν πολύ μικρά ποσοστά καθιστώντας σαφείς τις απόψεις των μουσείων για το εν λόγω ζήτημα.

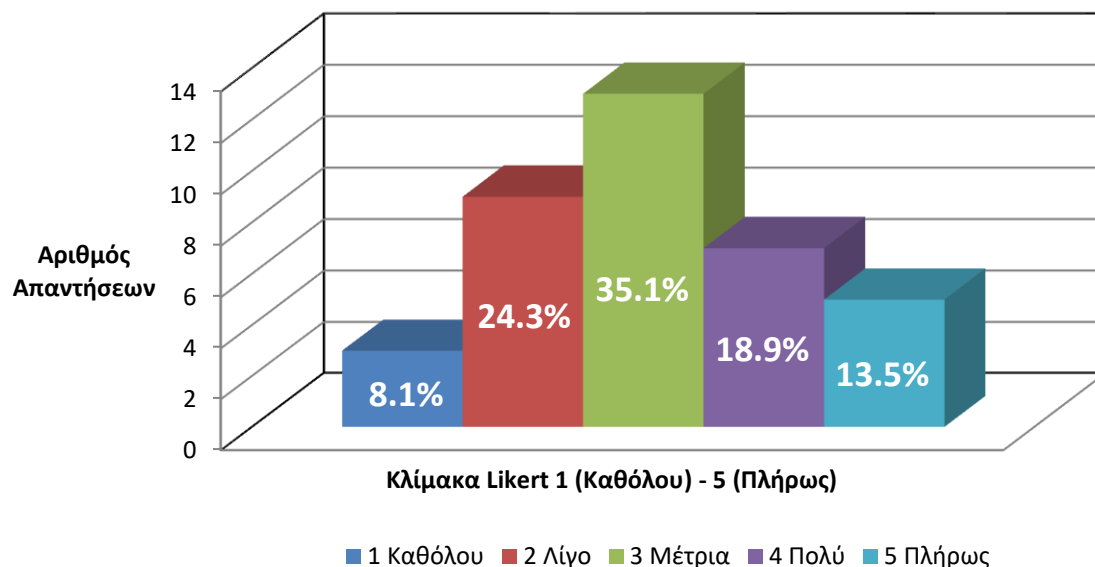
Θεωρείτε ότι η πιστοποίηση θα αυξήσει τις πιθανότητες κρατικής χρηματοδότησης ή άλλης επιχορήγησης προς το μουσείο;

Γράφημα 18

Στο ερώτημα που εμφανίζεται στο «Γράφημα 18» σκοπός των ερευνητών ήταν να διαπιστώσουν το τι πιστεύουν οι εργαζόμενοι των μουσείων για ένα ζήτημα το οποίο επηρεάζεται από την παρούσα οικονομική συγκυρία της χώρας. Στις απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν γίνεται εμφανές ότι οι απόψεις των ερωτηθέντων μοιράστηκαν σε όλο το εύρος των απαντήσεων. Το «Μέτρια» συγκέντρωσε για άλλη μια φορά το μεγαλύτερο ποσοστό κάνοντας εμφανή την έλλειψη σιγουριάς των ερωτηθέντων για το ζήτημα. Τα δύο επόμενα μεγαλύτερα ποσοστά παρατηρήθηκαν στο «Λίγο» και «Πολύ», με το «Πολύ» να κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό. Αντίστοιχα και τα δύο μικρότερο ποσοστά συγκεντρώθηκαν στις επιλογές «Καθόλου» και «Πλήρως» με την θετική εκτίμηση να υπερτερεί πάλι έναντι της αρνητικής. Γεγονός που δηλώνει πως οι απόψεις αν και είναι μοιρασμένες κλίνουν προς μια θετική έκβαση.

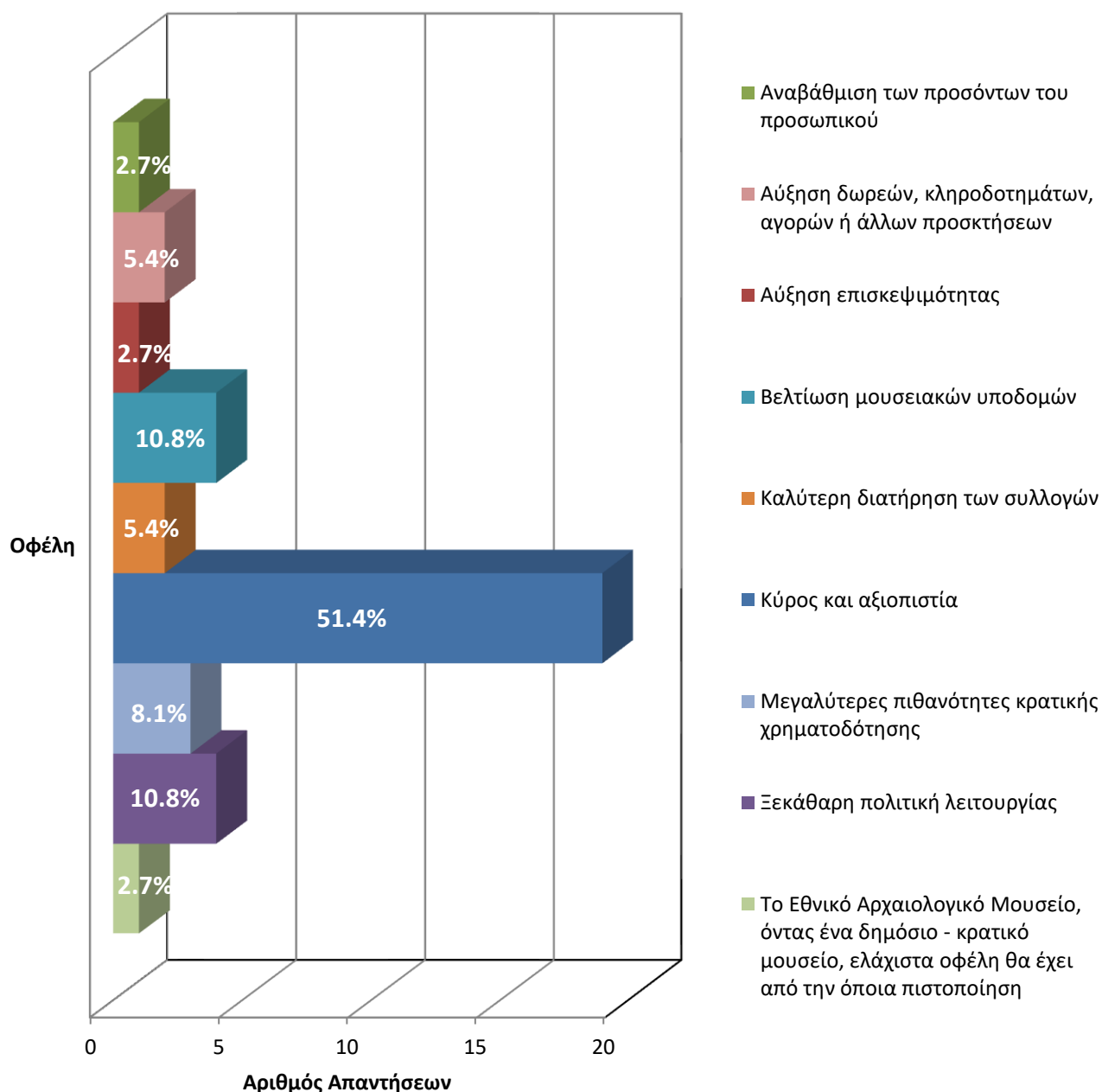
Πιστεύετε ότι η πιστοποίηση θα βελτιώσει τις πιθανότητες του μουσείου για καλύτερο εμπλουτισμό των αντικειμένων της συλλογής του; (Περισσότερες δωρεές, κληροδοτήματα, αγορές ή άλλες προσκτήσεις)

Γράφημα 19

Σχετικά με το ζήτημα που απεικονίζεται στο «Γράφημα 19» σκοπός των ερευνητών ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι ερωτηθέντες θεωρούν πως το μουσείο μπορεί να επωφεληθεί από την πιστοποίηση για την αύξηση των περιπτώσεων εμπλουτισμού των συλλογών του. Στις απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν παρουσιάζεται παρόμοια εικόνα με το προηγούμενο ερώτημα. Όλες οι απαντήσεις έχουν συγκεντρώσει ποσοστά δείχνοντας τη διαφοροποίηση των απόψεων επί του ζητήματος. Κυρίαρχη απάντηση με το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν πάλι η επιλογή «Μέτρια». Ενδιαφέρον στοιχείο όμως αποτελεί ότι αν θεωρήσουμε το «Μέτρια» ως μέσο τα ποσοστά είναι αθροιστικά τα ίδια για τις αρνητικές (Καθόλου & Λίγο) και θετικές (Πολύ & Πλήρως) κλίμακες δείχνοντας ότι συνολικά δεν επικρατεί κάποια ξεκάθαρη εκτίμηση επί του ζητήματος.

Ποιο από τα παρακάτω θεωρείτε ως το πιο σημαντικό όφελος που μπορεί να λάβει το μουσείο σας από την πιστοποίηση;

Γράφημα 20

Με το τελευταίο ερώτημα οι ερευνητές ήθελαν να καταγράψουν τη γνώμη των ερωτηθέντων σχετικά με ποιο από τα προαναφερθέντα οφέλη θεωρούν ως το πιο σημαντικό. Την συντριπτική πλειοψηφία των απαντήσεων συγκέντρωσε το «*Κύρος και αξιοπιστία*», αποκτώντας το ίδιο ποσοστό με το παραπάνω σχετικό ερώτημα ενώ τα επόμενα μεγαλύτερα ποσοστά αν και αρκετά χαμηλότερα από το «*Κύρος και αξιοπιστία*» συγκέντρωσαν η «*Βελτίωση μουσειακών υποδομών*» και η «*Ξεκάθαρη πολιτική λειτουργίας*». Παράλληλα μια από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων ήταν από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, η οποία τόνιζε την πιθανή αδυναμία της έρευνας, ότι τα ζητήματα προς αναφορά δεν επηρεάζουν τα δημόσια μουσεία.

4.2.4 Συσχετισμοί αποτελεσμάτων

Αξιοποιώντας τα παραπάνω γραφήματα οι ερευνητές κατέληξαν σε κάποιους συσχετισμούς βάση των απαντήσεων που συλλέχθηκαν, οι οποίοι ίσως δύναται να χρησιμοποιηθούν για να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα.

Αρχικά η πλειοψηφία των απαντήσεων προήλθε από άτομα που εργάζονταν για δημόσια μουσεία, τα οποία όπως έχει ήδη γραφεί δεν μετέχουν στη διαδικασία της πιστοποίησης. Ως εκ τούτου είναι απολύτως λογικό πολλές από τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν σε ερωτήματα που αφορούν συγκεκριμένα ζητήματα που άπτονται της πιστοποίησης (πχ. γνώση των υποχρεώσεων όπως αυτές παρουσιάζονται στη νομοθεσία) να παρουσιάζουν σαν κυρίαρχες τιμές από 1 «*Καθόλου*» έως 3 «*Αρκετά*». Πιο συγκεκριμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα της προηγούμενης πρότασης αποτελεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει απαντήσει κατά κύριο λόγο ουδέτερα ή αρνητικά στις ερωτήσεις που εξετάζουν την ενημέρωση για το νέο σύστημα πιστοποίησης στην Ελλάδα (*Γράφημα 3*), το ενδεχόμενο αίτησης για τη λήψη πιστοποίησης από το μουσείο των ερωτηθέντων (*Γράφημα 6*) και τη γνώση για τις υποχρεώσεις και τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης (*Γράφημα 10*).

Παρόλα αυτά υπήρξαν και απαντήσεις οι οποίες όταν συσχετιστούν προκαλούν αντιφάσεις και προβληματισμό στους ερευνητές. Για παράδειγμα ενώ η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει απαντήσει πως δεν είναι καθόλου ενημερωμένη σχετικά με το ελληνικό σύστημα (*Γράφημα 3*), σε επόμενη ερώτηση το μεγαλύτερο ποσοστό κρίνει απόλυτα απαραίτητη την εφαρμογή του συστήματος στην Ελλάδα (*Γράφημα 4*). Μια

εικασία των ερευνητών σχετικά με αυτή την αντίφαση είναι ότι οι ερωτηθέντες μπορεί να μην γνωρίζουν συγκεκριμένα πιο είναι το ελληνικό σύστημα πιστοποίησης αλλά να έχουν γενικότερη γνώση πάνω σε ζητήματα πιστοποίησης μουσείων με αποτέλεσμα να γνωρίζουν τη χρησιμότητα της και γι' αυτό το λόγο έχουν απαντήσει θετικά στην ερώτηση του «Γραφήματος 4».

Ακόμη μια αντίθεση που παρουσιάστηκε στην ανάλυση των αποτελεσμάτων ήταν πως στην ερώτηση του «Γραφήματος 10» οι περισσότεροι ερωτηθέντες έχουν απαντήσει πως δεν είναι ενήμεροι για τις υποχρεώσεις και τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή της πιστοποίησης. Παρόλα αυτά στην αμέσως επόμενη ερώτηση η πλειοψηφία έχει απαντήσει πως το μουσείο που εργάζεται ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που προβλέπονται προκειμένου να πιστοποιηθεί. Μια πιθανή εξήγηση για το λόγο που συμβαίνει αυτό είναι ότι οι ερωτηθέντες έστω και έμμεσα δεν ήθελαν να δώσουν μια άσχημη εικόνα για το φορέα τους.

Στην πλειοψηφία τους οι ερωτηθέντες δείχνουν να ενδιαφέρονται περισσότερο για το κύρος που θα λάβει το μουσείο με την εφαρμογή της πιστοποίησης όπως επιβεβαιώνεται από τις απαντήσεις στα «Γραφήματα 12 & 20», όπου και στις δύο περιπτώσεις οι απάντηση «Κύρος και αξιοπιστία» συγκέντρωσε ποσοστό πάνω του 50%. Τα εν λόγω αποτελέσματα έρχονται σε αντίθεση με τις αρχικές εκτιμήσεις των ερευνητών όπου θεωρούσαν ότι η πλειοψηφία θα επιλέξει τη χρηματοδότηση ως το μεγαλύτερο όφελος, έχοντας και κατά νου την παρούσα οικονομική συγκυρία της Ελλάδας.

Ανεξάρτητα από τη γνώση τους για το ελληνικό σύστημα πιστοποίησης, τις απαιτήσεις του και τα οφέλη που θα προκύψουν από την εφαρμογή του (Γράφημα 10), οι ερωτηθέντες φαίνεται να έχουν ικανοποιητικά επίπεδα γνώσης της παρούσας κατάστασης. Αυτό γίνεται εμφανές από την κατανόηση τους στο ποια οφέλη είναι πιο πιθανό να προκύψουν. Οφέλη που έχουν σχέση με την αυτοβελτίωση του φορέα όπως η αναβάθμιση των ικανοτήτων του προσωπικού, η βελτίωση των υποδομών και η καλύτερη διατήρηση των συλλογών (Γραφήματα 14, 16 & 17) συγκεντρώνουν μεγαλύτερα ποσοστά στις θετικές εκτιμήσεις ενώ έχουν πολύ μικρό αριθμό απαντήσεων στις αρνητικές. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της συγκεκριμενοποίησης της πολιτικής λειτουργίας όπου επικράτησε η επιλογή «Μέτρια», εμφανίζοντας στοιχεία αβεβαιότητας

στις απόψεις των ερωτηθέντων (*Γράφημα 15*). Αντιθέτως επιλογές όπως η κρατική χρηματοδότηση και η αυξημένη πιθανότητα εμπλουτισμού των συλλογών εμφανίζουν μοιρασμένες απόψεις με κυρίαρχη απάντηση, την επιλογή «*Μέτρια*».

4.3 2^η Ενημερωτική συνάντηση για την αναγνώριση των μουσείων

Η 2^η συνάντηση για την αναγνώριση των μουσείων διοργανώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού και πραγματοποιήθηκε στο κτήριο της Παλαιάς Βουλής, την 29^η Σεπτεμβρίου του 2017. Η γνωστοποίηση της συνάντησης δεν διαδόθηκε στο χρόνο και σε όλους τους φορείς που αποσκοπούσε με αποτέλεσμα οι ερευνητές να ενημερωθούν γι' αυτή, ουσιαστικά μία ημέρα πριν την πραγματοποίησή της. Στη συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι από ιδιωτικά μουσεία όλης της χώρας καθώς και μέλη της μουσειακής κοινότητας. Ομιλητές ήταν άτομα που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του συστήματος πιστοποίησης, άτομα που εκπροσωπούσαν μουσεία, τα οποία βρίσκονται σε διαδικασία για να πιστοποιηθούν, μέλη της ευρύτερης μουσειακής κοινότητας καθώς και η διευθύντρια του *Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ)*, κα. Σαχίνη.

Σκοπός των ερευνητών είναι να παρουσιάσει σε αυτή την ενότητα τις ενημερώσεις καθώς και τα θέματα που τέθηκαν στη συγκεκριμένη συνάντηση. Παρόλα αυτά επειδή τα πρακτικά της συνάντησης δεν έχουν δημοσιευθεί ακόμα στο διαδίκτυο, οι ερευνητές θα αξιοποιήσουν τις χειρόγραφες σημειώσεις τους, ώστε να αντλήσουν τις απαιτούμενες πληροφορίες για τη συγγραφή της ενότητας. Ως εκ τούτου είναι δυνατό να υπάρχουν αβλεψίες και παραλείψεις σε κάποια ζητήματα.

Από τις σημαντικότερες ενημερώσεις στην εξέλιξη της διαδικασίας συγκαταλέγεται η είδηση ότι από τα είκοσι τρία (23) μουσεία που είχαν υποβάλει αίτηση, εγκρίθηκαν για το επόμενο στάδιο τα δεκαοκτώ (18). Ακόμη ανακοινώθηκαν κάποιες από τις μελλοντικές δράσεις που πρόκειται να εφαρμοστούν για την ενίσχυση του ελληνικού συστήματος αναγνώρισης. Μία από τις δράσεις είναι η υλοποίηση ιστότοπου και εγχειριδίου σχετικά με την αναγνώριση, αποσκοπώντας στη γνωστοποίηση και ενημέρωση τόσο του κοινού όσο και των ενδιαφερόμενων φορέων για το συγκεκριμένο ζήτημα. Εκτός από τον ιστότοπο και το εγχειρίδιο σημαντική εξέλιξη αποτελεί η συνεργασία μεταξύ *ΕΚΤ* και Υπουργείου Πολιτισμού για την ανάπτυξη ενός πληροφοριακού συστήματος μέσω του οποίου θα παρέχεται τεχνογνωσία για τα

ζητήματα πιστοποίησης στα μουσεία. Επίσης τονίστηκε η αναγκαιότητα για το σχεδιασμό και την παροχή ειδικού σήματος αναγνώρισης για τα πιστοποιημένα μουσεία, ζήτημα για το οποίο θα πραγματοποιηθεί νέα συνάντηση ώστε να οριστικοποιηθούν οι λεπτομέρειες χωρίς να δίνονται περισσότερες πληροφορίες. Τέλος έγινε μια νύξη, η οποία άφησε στους ερευνητές την εντύπωση ότι υπάρχει η πιθανότητα για σταδιακή μετάβαση της πιστοποίησης και στα κρατικά μουσεία. Δυστυχώς το εν λόγω ζήτημα δεν αναλύθηκε περαιτέρω οπότε υπάρχουν περιθώρια αμφιβολίας λόγω παρερμηνείας.

Σχετικά με το στάδιο του προελέγχου ξεκαθαρίστηκαν κάποιοι παράμετροι όπως το ότι δεν εφαρμόζεται αυτοψία για να διαπιστωθεί η εγκυρότητα των γραφόμενων στο έντυπο από τα μουσεία, παρά μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Τα περισσότερα ιδιωτικά μουσεία που δήλωσαν συμμετοχή ήταν υποστελεχωμένα και χωρίς μόνιμο προσωπικό. Τέλος παρουσιάστηκε ανάγκη να δημιουργηθεί ένα εγχειρίδιο οδηγιών, το οποίο θα βοηθάει τους ενδιαφερομένους στη συμπλήρωση του εντύπου του προελέγχου.

Στην συνάντηση έλαβαν το λόγο εκπρόσωποι από τα ιδιωτικά μουσεία, οι οποίοι εξέφρασαν τα οφέλη που περιμένουν να έχει το μουσείο τους από την πιστοποίηση καθώς επίσης και κάποιους προβληματισμούς. Όσον αφορά τα οφέλη ο εκπρόσωπος του *Ιστορικού Μουσείου Κρήτης*, κος. Καλουτσάκης ανέφερε την ενίσχυση του κύρους και της αξιοπιστίας, την βελτίωση μέσα από τη διαδικασία της αυτοαξιολόγησης, τη διευκόλυνση των συνεργασιών μέσα από την πιστοποίηση, την πιθανή προσέλκυση επιχορηγήσεων και την ανάπτυξη καλύτερου στρατηγικού σχεδιασμού τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Στο ίδιο κλίμα η εκπρόσωπος του δικτύου μουσείων του *Πολιτιστικού Ιδρύματος του Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ)*, κα. Καλλινικίδου, αφού επισήμανε ότι η διαδικασία της πιστοποίησης είναι απαραίτητη, τόνισε και εκείνη με τη σειρά της την ενίσχυση του κύρους μέσω της πιστοποίησης και ανέφερε μεταξύ άλλων τη βελτίωση των υποδομών, τη βελτίωση των συνθηκών για τις συλλογές καθώς και τη βελτιστοποίηση της πολιτικής λειτουργίας του μουσείου. Ο εκπρόσωπος του *Εθνικού και Ιστορικού Μουσείου*, κος. Μαζαράκης – Αινίαν ανέφερε πως η αναγνώριση είναι αλληλένδετη με τη διαδικασία του αυτοελέγχου, αποσκοπώντας στην επίγνωση της κατάστασης του μουσείου τους. Όλα τα παραπάνω, ταυτίζονται με τα σχετικά

ερωτήματα που έθεσαν οι ερευνητές υπόψη των ερωτηθέντων, στο ερωτηματολόγιο της έρευνας με εξαίρεση τη βελτίωση των συνεργασιών, την οποία παρέλειψαν.

Εκτός από τα οφέλη στη συνάντηση αναφέρθηκαν και αρκετοί προβληματισμοί. Πιο συγκεκριμένα ο εκπρόσωπος του *Ιστορικού Μουσείου Κρήτης* ανέφερε ότι πρέπει να εξασφαλιστεί η αυτοδυναμία του φορέα ενώ ανέφερε τον κίνδυνο η πιστοποίηση να ενισχύσει τη γραφειοκρατία και να περιορίσει την αυτενέργεια. Ακόμη ξεκαθάρισε πως ο τριετής έλεγχος που προβλέπεται από τη νομοθεσία πιθανότατα να μην είναι λειτουργικός για τα μουσεία. Και τέλος αναρωτήθηκε αν η ενδεχόμενη αύξηση του κύρους θα απευθύνεται μόνο σε άτομα σχετικά με το μουσειακό χώρο ή σε όλο το κοινό.

Η εκπρόσωπος του δικτύου μουσείων του *ΠΙΟΠ* έθεσε υπόψη των παρευρισκομένων αιτήματα σχετικά με τη διευκόλυνση της διαδικασίας όταν εμπλέκονται δίκτυα μουσείων. Αυτό υλοποιήθηκε μέσω προτάσεων για την αναμόρφωση της φόρμας προελέγχου αφαιρώντας τα επαναλαμβανόμενα ίδια δικαιολογητικά για μουσεία του δικτύου. Σχετικά με τη φόρμα ελέγχου ζητήθηκε διόρθωση των ασαφειών όπως σε περιπτώσεις που δεν διευκρινίζεται η έκβαση εάν το ενδιαφερόμενο μουσείο δεν μπορεί να ικανοποιήσει το ζήτημα προς ερώτηση. Βάση των παραπάνω θέσεων υποστήριξε πως η αναθεώρηση του συστήματος πρέπει να είναι διαρκής.

Ο εκπρόσωπος του *Εθνικού Ιστορικού Μουσείου* εξέφρασε την ανάγκη για τη δημοσιοποίηση της διαδικασίας τόσο στο κοινό όσο και στη μουσειακή κοινότητα και επισήμανε την αναγκαιότητα για τη δημιουργία και διάχυση του ειδικού σήματος αναγνώρισης. Επίσης ανέφερε ότι η αναγνώριση θα πρέπει να απλοποιεί παρόμοιες διαδικασίες που οδηγούν σε χρηματοδοτήσεις, συμφώνησε και εκείνος με την παραπάνω θέση του κ. Καλουτσάκη ξεκαθαρίζοντας πως το σύστημα οφείλει να λειτουργήσει σαν εγγύηση του τρόπου λειτουργίας ενός και όχι σαν μέσο ελέγχου από το κράτος.

Στο τέλος της συνάντησης πραγματοποιήθηκε η καθιερωμένη στρογγυλή τράπεζα, όπου συζητήθηκαν όλα τα θέματα που τέθηκαν παραπάνω. Οι ομιλητές ξεκαθάρισαν πως ανεξάρτητα από τη διαδικασία της πιστοποίησης θα πραγματοποιείται πρόσθετος κρατικός έλεγχος για όσα μουσεία έχουν αρχαία στη συλλογή τους και πως οι υποδομές για τη διευκόλυνση των ατόμων με ειδικές ανάγκες (AMEA) δεν θα αποτελέσουν

εμπόδιο σε όλες τις περιπτώσεις ώστε να λάβει ο φορέας πιστοποίηση. Από τις απόψεις που ακούστηκαν στη συζήτηση, οι ερευνητές παρατήρησαν κάποια πράγματα. Αρχικά αρκετοί από τους εκπροσώπους των μουσείων φάνηκαν να μην έχουν κατανοήσει πλήρως διάφορα ζητήματα και προϋποθέσεις της πιστοποίησης. Ακόμη τονίστηκε από αρκετούς η ανάγκη για τη χαρτογράφηση των ελληνικών μουσείων αλλά και η προώθηση και η έγκαιρη γνωστοποίηση παρόμοιων μελλοντικών δράσεων σαν τη συγκεκριμένη συζήτηση στη μουσειακή κοινότητα. Τέλος από τα λεγόμενα των ομιλητών γνωστοποιήθηκε ότι για ο σκοπός του ελληνικού συστήματος πιστοποίησης δεν είναι η δημιουργία διάκρισης ανάμεσα στα μουσεία που πληρούν προϋποθέσεις και σε αυτά που δεν τις πληρούν αλλά να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τη συνεχή βελτίωση των ελληνικών μουσείων.

5. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εικόνα και η κατάσταση που παρουσιάζουν τα ελληνικά μουσεία εν όψει της πιστοποίησης είναι αρκετά θετική. Τα μουσεία όπως φάνηκε τόσο από το ερωτηματολόγιο όσο και από τη στάση που τήρησαν στη δεύτερη ενημερωτική συνάντηση για την αναγνώριση, κατανοούν τη σημασία της πιστοποίησης και επιζητούν τη λήψη της. Με αυτό τον τρόπο προβλέπουν τη βελτίωση του κύρους και της αξιοπιστίας τους τόσο ως προς τη μουσειακή κοινότητα όσο και ως προς το ευρύτερο κοινό. Από την πλευρά της η πολιτεία μέχρι στιγμής έχει δείξει την απαραίτητη βούληση, ώστε να φέρει σε πέρας τη διαδικασία της πιστοποίησης, μετατρέποντας τη σε έναν από τους βασικούς άξονες της μουσειακής πολιτικής του κράτους. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό διότι όπως έδειξε και η έρευνα πολλές χώρες του ευρωπαϊκού νότου δεν ολοκλήρωσαν το στάδιο της πιστοποίησης εξαιτίας της έλλειψης πολιτικής βούλησης. Η οικονομική δυσχέρεια ενώ παίζει ρόλο στην εφαρμογή του συστήματος εν τούτοις μπορεί και να αντιμετωπιστεί αν όντως υπάρχει πολιτική βούληση από το κράτος, όπως φάνηκε και στην περίπτωση της Ιρλανδίας.

Επίσης ιδιαίτερα σημαντική ένδειξη για την πορεία του συστήματος στην Ελλάδα είναι το γεγονός ότι η πολιτεία σκοπεύει να υποστηρίξει το σύστημα με τη δημιουργία εγχειριδίων, ιστοσελίδας και ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος ενώ

παράλληλα ως στόχο έχει θέσει τη βελτίωση των φορέων μέσα από την εφαρμογή της πιστοποίησης και όχι στο διαχωρισμό τους όπως συνέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο.

5.1 Προβληματισμοί και προτάσεις

Από το σύνολο της έρευνας ανέκυψαν κάποιοι προβληματισμοί για τους οποίους, οι ερευνητές θα επιχειρήσουν να κάνουν προτάσεις για την επίλυση τους. Κατά την υλοποίηση του ερωτηματολογίου έγινε εμφανής η ανάγκη για χαρτογράφηση και δημιουργία λίστας όλων των ελληνικών μουσείων, αίτημα το οποίο εκφράστηκε και κατά τη διάρκεια της 2ης ενημερωτικής συνάντησης. Άλλο ένα ζήτημα που προέκυψε ήταν η επικαιροποίηση αλλά και η έλλειψη στοιχείων επικοινωνίας αρκετών μουσείων ενώ παράλληλα θα ήταν επιθυμητός και ο σαφής προσδιορισμός του τομέα που ανήκει το κάθε μουσείο. Αυτά τα ζητήματα θα μπορούσαν να συνδυαστούν και να επιλυθούν αρχικά μέσω της προτεινόμενης χαρτογράφησης των μουσείων και έπειτα είτε μέσω της ενημέρωσης και βελτίωσης της πλατφόρμας «Οδυσσεύς» είτε με τη δημιουργία μιας εξ' ολοκλήρου νέας και πιο σύγχρονης πλατφόρμας. Ακόμη ένα ζήτημα, το οποίο έγινε αισθητό και από τη συνάντηση, είναι η έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τη διαδικασία πιστοποίησης. Το Υπουργείο Πολιτισμού έχει ήδη λάβει δράση μέσω της υλοποίησης των εγχειριδίων και του πληροφοριακού συστήματος για να βοηθήσει τα ενδιαφερόμενα μουσεία, όμως πέρα από αυτά θεωρείται επιτακτική η συνεχής ενημέρωση και η γνωστοποίηση των δράσεων για την πιστοποίηση όχι μόνο ως προς τη μουσειακή κοινότητα αλλά και προς το κοινό.

5.2 Αδυναμίες έρευνας

Στην παρούσα εργασία έχει καταγραφεί ένα σύνολο αδυναμιών, οι οποίες παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα. Αρχικά πρέπει να αναφερθεί πως οι ερευνητές δεν είχαν προηγούμενη γνώση του θέματος καθώς το αντικείμενο των σπουδών τους δεν αφορά τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η έρευνα στηρίχτηκε κυρίως σε πρωτογενείς πηγές καθώς η ύπαρξη δευτερογενών πηγών είναι ιδιαίτερα ισχνή. Έτσι για την υλοποίηση του τμήματος που αφορούσε τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτήθηκε η μελέτη και η κατανόηση των πηγών που ήταν διαθέσιμες αλλά και της σχετικής με την πιστοποίηση νομοθεσία, τα οποία κατά κύριο λόγο ήταν γραμμένα στην εθνική γλώσσα της εκάστοτε χώρας. Άλλο ένα στοιχείο έμμεσης αδυναμίας αποτελεί το

γεγονός ότι ο τομέας της πολιτιστικής πολιτικής είναι συνεχώς μεταβαλλόμενος, γι' αυτό είναι πολύ πιθανό αρκετά από τα στοιχεία που παρατίθενται να έχουν ήδη υποστεί αλλαγές και επικαιροποιήσεις. Βάση των παραπάνω είναι λογικό παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν να υπάρχουν παραλήψεις, ασάφειες και παρερμηνείες.

Σχετικά με το ερωτηματολόγιο, το οποίο αναγκαστικά αποστάλθηκε τον Αύγουστο ελλείψει άλλων επιλογών, εξαιτίας του χρόνου που καταβλήθηκε για την υλοποίηση του ευρωπαϊκού τμήματος, πιθανότατα είχε ως αποτέλεσμα τη σχετικά μικρή ανταπόκριση σε σχέση με το συνολικό αριθμό των ερωτηθέντων που στάλθηκε. Η μεγαλύτερη ίσως αδυναμία της έρευνας έγκειται στην προσπάθεια των ερευνητών να υλοποιήσουν ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο ζητούσε τη γνώμη των δημόσιων και ιδιωτικών μουσείων για ένα ζήτημα το οποίο αφορά κατά κύριο λόγο τα ιδιωτικά.

5.3 Προτάσεις για περεταίρω έρευνα

Οι ερευνητές θεωρούν πως σε πιθανές μελλοντικές έρευνες σχετικά με την πιστοποίηση στην Ελλάδα θα μπορούσε να γίνει επικέντρωση στην ανάδειξη της αποδοχής και προόδου του συστήματος αλλά και τις επιπτώσεις του στο ελληνικό μουσειακό τοπίο. Αυτό θα ήταν σκόπιμο καθώς αποτελεί ένα από τα σημεία που δεν ήταν εφικτό να υλοποιηθούν με την εν λόγω έρευνα, στην παρούσα φάση του συστήματος, παρόλα αυτά το συγκεκριμένο πόνημα θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τις μελλοντικές έρευνες.

5. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

1. Arrêté 17.11.2009 “relatif aux missions et à l'organisation de la direction générale des patrimoines” (ΓΑΛΛΙΑ)
2. Code du Patrimoine, v. 19.05.2017 (ΓΑΛΛΙΑ)
3. Décret 2002 – 628/2002, “pris pour l'application de la loi n° 2002-5 du 4 janvier 2002 relative aux musées de France” (ΓΑΛΛΙΑ)
4. Décret 2002 – 852/2002, “pris en application de la loi n° 2002-5 du 4 janvier 2002 relative aux musées de France” (ΓΑΛΛΙΑ)
5. Loi 2002 – 5/2002, “Loi relative aux musées de France” (ΓΑΛΛΙΑ)
6. Ordonnance 45-1546/1945, “Ordonnance portant organisation provisoire des musées des beaux-arts.” (ΓΑΛΛΙΑ)
7. Νόμος 2557/1997 «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης» (ΕΛΛΑΔΑ)
8. Νόμος 3028/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» (ΕΛΛΑΔΑ)
9. Προεδρικό Διάταγμα 191/2003 (ΕΛΛΑΔΑ)
10. Υπουργική Απόφαση με Αριθμό Πρωτοκόλλου
ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ/Δ/93783/1682/30.09.2011 «Ίδρυση και αναγνώριση μουσείου κατ'έξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν. 3028-2002» (ΕΛΛΑΔΑ)
11. Consolidated Royal Charter (incorporates 2008, 2011 and 2013 amendments)
(ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ)
12. Ley 16/1985, “Law on the Spanish Historical Heritage” (ΙΣΠΑΝΙΑ)
13. Real Decreto 620/1987, “por el que se aprueba el Reglamento de Museos de Titularidad Estatal y del Sistema Español de Museos” (ΙΣΠΑΝΙΑ)
14. Real Decreto 1305/2009, “por el que se crea la Red de Museos de España” (ΙΣΠΑΝΙΑ)
15. D.M. 10.05.2001, “Atto di indirizzo sui criteri tecnico- scientifici e sugli standard di funzionamento e sviluppo dei musei” (ΙΤΑΛΙΑ)

16. Νόμος 58(I)/2009 «Ο περί της Αναγνώρισης Ιδιωτικών Μουσείων και Μουσείων Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διαδικασία και Προϋποθέσεις) Νόμος του 2009» (ΚΥΠΡΟΣ)
17. Law 2005, “Law on Museums” (ΛΕΤΟΝΙΑ)
18. Regulation 532/2006, “Regulations regarding Accreditation of Museums” (ΛΕΤΟΝΙΑ)
19. Act 21.11.1996, “Act on Museums” (ΠΟΛΩΝΙΑ)
20. Decreto-Lei 97/2007 (ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)
21. Despacho Normativo 3/2006 (ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)
22. Lei 47/2004, “Lei Quadro dos Museus Portugueses” (ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)
23. Act 206/2009, “Act on museums and galleries and the protection of objects of cultural significance and the amendment of Act of the Slovak National Council No. 372/1990 Zb. on misdemeanors” (ΣΛΟΒΕΝΙΑ)

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

1. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Eligibility Criteria”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/eligibility> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017a).
2. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Benefits of Accreditation”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/benefits> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017b).
3. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Accreditation Process and Timeline”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/process-and-timeline> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017c).
4. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Museums Committed to Excellence”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/accredited-museums> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017d).
5. American Alliance of Museums. (χ.η.). “About Us”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/about-us> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017e).

6. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Characteristics of Excellence”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/ethics-standards-and-best-practices/characteristics-of-excellence> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017f).
7. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Core Documents Verification”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/assessment-programs/core-documents> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017g).
8. American Alliance of Museums. (χ.η.). “Accreditation Commission”, διαθέσιμο σε: <http://www.aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/commission> (προβλήθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2017h).
9. Arts Council England. (2011), “Accreditation Scheme for Museums and Galleries in the United Kingdom: Accreditation Standard”, Arts Council England.
10. Arts Council England. (2014), “Accreditation guidance: An introduction”, Arts Council England.
11. Arts Council England. (2016), *Statistical report: Accreditation*, διαθέσιμο σε: http://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Statistical_Report_-_2016-11-10_Accreditation.pdf.
12. Arts Council England. (χ.η.). “About Accreditation”, διαθέσιμο σε: <http://www.artscouncil.org.uk/accreditation-scheme/about-accreditation#section-1> (προβλήθηκε στις 1 Ιουνίου 2017a).
13. Arts Council England. (χ.η.). “Our organisation”, διαθέσιμο σε: <http://www.artscouncil.org.uk/about-us/our-organisation> (προβλήθηκε στις 20 Μαΐου 2017b).
14. Belvedere, M. (2009), “Standard di qualità nei musei. Un confronto a livello europeo”, *Insula Fulcheria*, Vol. A No. 39, pp. 244–269.
15. Beratungsstellen. (2017), “Startseite”, διαθέσιμο σε: <http://www.beratungsstellen.at/> (προβλήθηκε στις 19 Μαΐου 2017).
16. Bína, V., Oosterhuis, R. and Verhoogt, R. (2013), *The Netherlands*, διαθέσιμο σε: http://www.egmus.eu/en/countries/national_reports_publications/.
17. Camacho, M.C. de F. (2004), “The Portuguese Museums Network”, *Nordisk Museologi*, Vol. 1, pp. 85–92.
18. Camacho, M.C. de F. (2014), *Credenciação, sistemas e redes nacionais de*

- museus: uma panorâmica europeia contemporânea*, Universidade de Évora, διαθέσιμο σε: <https://dspace.uevora.pt/rdpc/handle/10174/11718>.
19. Cerquetti, M. and Montella, M. (2011), *Standards, guidelines and scheduling for local museum accreditation. The case study of the Μαρτίοις Region*, University of Macerata, διαθέσιμο σε: <http://docplayer.net/1211724-Standards-guidelines-and-scheduling-for-local-museum-accreditation-the-case-study-of-the-Μαρτίοις-region.html>.
 20. Deutscher Museumsbund and ICOM-Deutschland. (2006), “Standards für Museen”, Deutscher Museumsbund, Kassel/Berlin.
 21. Direção-Geral do Património Cultural. (χ.η.). “Rede Portuguesa de Museus”, διαθέσιμο σε: <http://www.patrimoniocultural.gov.pt/pt/museus-e-monumentos/rede-portuguesa/> (προβλήθηκε στις 4 Απριλίου 2017).
 22. European Group on Museum Statistics. (χ.η.). *Complete Data*, διαθέσιμο σε: http://www.egmus.eu/nc/en/statistics/complete_data/.
 23. Fitzgerald, M.H. (1973), “Museum Accreditation: Professional Standards”, American Association of Museums, Washington, D.C.
 24. Garjans, J. (2014), *Latvia*, διαθέσιμο σε: http://www.egmus.eu/en/countries/national_reports_publications/.
 25. Hagedorn-Saupe, Monika; Ermert, A. (2008), *Germany*, Berlin, διαθέσιμο σε: http://www.egmus.eu/en/countries/national_reports_publications/.
 26. Hagedorn-Saupe, M. and Ermert, A. (2004), “A Guide to European Museum Statistics”, *Materialien aus dem Institut für Museumskunde*, Berlin, Vol. Sonderheft No. 3, p. 203.
 27. ICOM Österreich and Museumsbund Österreich. (2015a), “Kriterienkatalog”, Österreichisches Museumsgütesiegel, Salzburg.
 28. ICOM Österreich and Museumsbund Österreich. (2015b), “Selbsteinschätzung ihrer Museumseinrichtung”, Österreichisches Museumsgütesiegel.
 29. ICOM Österreich and Museumsbund Österreich. (χ.η.). “Museumsregistrierung in Österreich”, Museumsbund Österreich.
 30. International Council of Museums. (χ.η.). “Museum Definition”, διαθέσιμο σε: <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> (προβλήθηκε στις 11

- Οκτωβρίου 2017a).
31. International Council of Museums. (χ.η.). “ICOM in brief”, διαθέσιμο σε:
<http://icom.museum/the-organisation/icom-in-brief/> (προβλήθηκε στις 11
Οκτωβρίου 2017b).
32. Klauswitz, W. (1978), “Wat ist ein Museum?”, *Museumskunde*, Deutscher
Museumsbund, Frankfurt, Vol. 43, pp. 130–137.
33. Kulturministeriet og Slots - og Kulturstyrelsen. (2017), “Lovgivning”, διαθέσιμο
σε: <http://slks.dk/museer/fakta-om-museerne/lovgivning/> (προβλήθηκε στις 12
Απριλίου 2017).
34. Latvijas Muzeju Biedrība. (χ.η.). “Frequently Asked Questions”, διαθέσιμο σε:
<http://www.muzeji.lv/en/info/about/frequently-asked-questions/> (προβλήθηκε στις
29 Μαρτίου 2017).
35. Lipovšek, B. (2013), *Slovenia*, διαθέσιμο σε:
http://www.egmus.eu/en/countries/national_reports_publications/.
36. lootedart.com. (2007), “The Museums, Libraries and Archives Council (MLA),
formerly the Museums and Galleries Commission (MGC)”, διαθέσιμο σε:
<http://www.lootedart.com/MFEU4P24444> (προβλήθηκε στις 20 Μαΐου 2017).
37. Manneby, H., Hadjinicolaou, T. and Hofmann, R. (1999), “Museum accreditation:
a quality proof for museums. Proceedings of the Annual meeting of ICR in
Athens, 1999”, ICOM, Athens, p. 80.
38. Ministère de la culture et de la communication. (2011a), “Devenir « musée de
France »”, Ministère de la culture et de la communication.
39. Ministère de la culture et de la communication. (2011b), “Retrait de l’appellation
« musée de France »”, Ministère de la culture et de la communication.
40. Ministère de la culture et de la communication. (2016a), “Appellation Musée de
France”, διαθέσιμο σε:
[http://traduction.culturecommunication.gouv.fr/url/Result.aspx?to=en&url=http://
www.culturecommunication.gouv.fr/Aides-deMαρτίου/Protections-labels-et-
appellations/Appellation-Musee-de-France](http://traduction.culturecommunication.gouv.fr/url/Result.aspx?to=en&url=http://www.culturecommunication.gouv.fr/Aides-deMαρτίου/Protections-labels-et-appellations/Appellation-Musee-de-France) (προβλήθηκε στις 6 Ιανουαρίου 2017).
41. Ministère de la culture et de la communication. (2016b), “Liste de musées de
France”, Ministère de la culture et de la communication.

42. Ministère de la culture et de la communication. (χ.η.). “Régions”, διαθέσιμο σε:
<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Regions> (προβλήθηκε στις 19 Μαΐου 2017).
43. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. (2017), “Rejestry muzeów”,
biuletyn informacji publicznej, διαθέσιμο σε:
<http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-muzeow.php> (προβλήθηκε στις 4 Μαρτίου 2017).
44. Museen in Österreich. (χ.η.). “Museen in Österreich”, διαθέσιμο σε:
<http://www.museen-in-oesterreich.at/> (προβλήθηκε στις 16 Μαρτίου 2017).
45. Museum Association. (χ.η.). “Frequently asked questions”, διαθέσιμο σε:
<http://www.museumsassociation.org/about/frequently-asked-questions>
(προβλήθηκε στις 1 Ιουνίου 2017).
46. Museumregister Nederland. (2015), “Museum Norm 2015”, Museumregister Nederland.
47. Museumregister Nederland. (2017), “Geregistreerde musea”, διαθέσιμο σε:
<https://www.museumregisternederland.nl/Geregistreerde-musea> (προβλήθηκε στις 28 Μαρτίου 2017).
48. Museumregister Nederland. (χ.η.). “Reglement museumregistratie”,
Museumregister Nederland.
49. Museumregister Nederland. (χ.η.). “Werkwijze na registratie”, διαθέσιμο σε:
<https://www.museumregisternederland.nl/Museumregister/Werkwijze-na-registratie> (προβλήθηκε στις 30 Μαρτίου 2017b).
50. Museumregister Nederland. (χ.η.). “Aanmelden voor registratie”, διαθέσιμο σε:
<https://www.museumregisternederland.nl/Museumregister/Aanmelden-voor-registratie> (προβλήθηκε στις 30 Μαρτίου 2017c).
51. Museumregister Nederland. (χ.η.). “Welkom op de website van het
Museumregister”, διαθέσιμο σε: <https://www.museumregisternederland.nl/>
(προβλήθηκε στις 20 Μαΐου 2017d).
52. Museums Libraries and Archives. (2011), “Responsibilities transfer”, *The National Archives*, διαθέσιμο σε:
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20120215210953/http://mla.gov.uk/ne>

- ws_and_views/press_releases/2011/responsibilities_transfer (προβλήθηκε στις 20 Μαΐου 2017).
53. Museumsbund Österreich. (χ.η.). “Museumsbund Qualitätssicherung”, διαθέσιμο σε: <http://www.museumsbund.at/museumsguetesiegel.php> (προβλήθηκε στις 16 Μαρτίου 2017a).
54. Museumsbund Österreich. (χ.η.). “Wir Über Uns”, διαθέσιμο σε: <http://www.museumsbund.at/about.php> (προβλήθηκε στις 19 Μαΐου 2017b).
55. Museumvereniging. (χ.η.). “Doel en kernactiviteiten”, διαθέσιμο σε: <https://www.museumvereniging.nl/Devereniging/Doelenkernactiviteiten> (προβλήθηκε στις 20 Μαΐου 2017).
56. Network of European Museum Organisations. (2010), “The Netherlands”, διαθέσιμο σε: <http://www.ne-mo.org/index.php?id=74> (προβλήθηκε στις 23 Αυγούστου 2017).
57. Österreichisches Museumsgütesiegel. (χ.η.). “Entstehung”, διαθέσιμο σε: <http://www.museumsguetesiegel.at/shop/shop.php?detail=1238058882> (προβλήθηκε στις 16 Μαρτίου 2017a).
58. Österreichisches Museumsgütesiegel. (χ.η.). “Ablauf und Einreichfrist”, διαθέσιμο σε: <http://www.museumsguetesiegel.at/shop/shop.php?detail=1238059102> (προβλήθηκε στις 6 Απριλίου 2017b).
59. Österreichisches Museumsgütesiegel. (χ.η.). “Österreichisches Museumsgütesiegel”, διαθέσιμο σε: <http://www.museumsguetesiegel.at/shop/shop.php?detail=1> (προβλήθηκε στις 16 Μαρτίου 2017c).
60. Van Praët, M. (2003), “The New Law on ‘Museums of France’”, *ICOM News*, Vol. 56 No. 1, p. 5.
61. Rede Portuguesa de Museus. (χ.η.). “Procedimento de Candidatura”, Direção-Geral do Património Cultural.
62. Sani, M. (2009), “Registration and Accreditation as Ways of Raising Quality in Museums. An European Overview”, *Quality in Museums*, pp. 47–54.
63. Sani, M. (2017), “The museum accreditation system in Emilia Romagna”,

- Network of European Museum Organisations (NEMO), Bologna.
64. Tahon, E. (2004), *Belgium, national report*, Amsterdam.
 65. Taylor, J. (2015), *Report on the New Zealand Museums Standards Scheme*, διαθέσιμο σε: <https://www.tepapa.govt.nz/learn/for-museums-and-galleries/how-guides/resources-and-reports>.
 66. The Heritage Council. (2015), *Museum Standards Programme for Ireland Standards and Guidelines*, (Flegg, E., Ed.), The Heritage Council, Dublin, 2nd ed., διαθέσιμο σε: <http://www.heritagecouncil.ie/projects/museum-standards-programme-for-ireland>.
 67. The Heritage Council. (χ.η.). “Museum Standards Programme for Ireland”, διαθέσιμο σε: <http://www.heritagecouncil.ie/projects/museum-standards-programme-for-ireland> (προβλήθηκε στις 17 Μαρτίου 2017a).
 68. The Heritage Council. (χ.η.). “About”, διαθέσιμο σε: <http://www.heritagecouncil.ie/about> (προβλήθηκε στις 20 Μαΐου 2017b).
 69. The National Cultural Heritage Agency. (2016), *Denmark*, διαθέσιμο σε: http://www.egmus.eu/en/countries/national_reports_publications/.
 70. Unesco - Secretariat. (2015), “Circular Letter N° 4706 – Portugal’s Comments”, Unesco, διαθέσιμο σε: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/museums/recommendation-on-the-protection-and-promotion-of-museums-and-collections/observations-by-member-states-on-the-draft-preliminary-report/>.
 71. Warnotte, D. (2011), *Belgium*, διαθέσιμο σε: http://www.egmus.eu/en/countries/national_reports_publications/.
 72. Γερασιμίδου, Δ. (2011), *Ο θεσμός της πιστοποίησης των μουσείων*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, διαθέσιμο σε: <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&lang=el&pid=iid:4620>.
 73. Μούλιου, Μ. (2015), “Το Μουσείο Ως Ποιότητα, Εμπειρία, Αστικό Σύμβολο Και Ήπια Δύναμη. Παραδείγματα Από Τη Διεθνή Και Εγχώρια Μουσειακή Πρακτική”, *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Κάλλιπος, Αθήνα, pp. 74–95.
 74. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (2014a), “Μέρος Α’ - Η αναγνώριση

των μουσείων”.

75. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (2014b), “Δημόσια διαβούλευση για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής συστήματος αναγνώρισης μουσείων κατ’ εξουσιοδότηση του άρθρου 45 του ν. 3028/2002”, διαθέσιμο σε:
<http://eservices.yppo.gr/diavouleuseis/Pages/viewconsultation.aspx?cID=23>
(προβλήθηκε στις 15 Ιουνίου 2017).
76. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (χ.η.). “Διεύθυνση Μουσείων”, διαθέσιμο σε: http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2585 (προβλήθηκε στις 10 Ιουνίου 2017a).
77. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (χ.η.). “Διεύθυνση Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς”, διαθέσιμο σε: http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=97936 (προβλήθηκε στις 10 Ιουνίου 2017b).
78. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (χ.η.). “Διεύθυνση Εφαρμογής Πολιτιστικής Πολιτικής”, διαθέσιμο σε:
http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=97961 (προβλήθηκε στις 10 Ιουνίου 2017c).
79. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (χ.η.). “Διεύθυνση Μελετών και Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτιρίων”, διαθέσιμο σε:
http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=97950 (προβλήθηκε στις 10 Ιουνίου 2017d).